

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จาก
พืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

Development of a Learning Center through the Process of
Community Contribution in the Usefulness of Local Herbs
in Mae Sot District, Tak Province.

มัลลิกา ทองแถม

ธวัชพร หาได้

ธีรศิลป์ กันธา

อังคณา ตาเสนา

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนงบประมาณจากมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ประจำปีงบประมาณ 2565

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายและลักษณะของการใช้ประโยชน์จากของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน และเพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน การวิจัยนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า ในประเด็นความหลากหลายและลักษณะของการใช้ประโยชน์จากของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยกลุ่มผู้สูงอายุ ประชาชนชาวบ้าน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้ใช้ประโยชน์จากสมุนไพรและเป็นสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน จำนวน 12 ชนิด ได้แก่ (1) เจตมูลเพลิงแดง (ปิดปิวแดง) (2) เจตมูลเพลิงขาว (3) ม่านพระอินทร์ (หญ้าดอกขาว) (4) ช้างย่ำเปอะ (ไต้ไม่รู้ล้ม) (5) ชลู่ (6) คนทีสอ (สีเสื่อน้อย) (7) ไพล (8) ใบสาบเสือ (9) หญ้าตดหมา (กระพังโหม) (10) พลุ (11) เถาเอ็นอ่อน และ (12) หญ้าเอ็นยึด (ผักกาดน้ำ) ส่วนของพืชสมุนไพรที่นำมาใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นส่วนของ ใบ ราก ต้น และผล ส่วนใหญ่จะนำไปต้มดื่มและคั้นเอาน้ำดื่ม และแบ่งลักษณะการขยายพันธุ์ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ สมุนไพรที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ สมุนไพรที่ต้องมีการขยายพันธุ์โดยการปักชำ และสมุนไพรที่ต้องขยายพันธุ์โดยการใช้เหง้าหรือหัว ส่วนในประเด็นของการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก นั้นพบว่า ควรดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบของสวนสมุนไพร โดยนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อสมุนไพร ชื่อพื้นบ้าน รูปภาพของสมุนไพร และคิวอาร์โค้ดสำหรับการเข้าถึงข้อมูลของแหล่งเรียนรู้แบบออนไลน์ โดยใช้พื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และพัฒนา สื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน โดยได้นำเสนอในเว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ในหัวข้อ สมุนไพรพื้นบ้าน นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อของสมุนไพร ลักษณะเฉพาะทางกายภาพของสมุนไพร ส่วนที่ใช้สมุนไพรเป็นยา สรรพคุณของสมุนไพร และข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรของประชาชนชาวบ้าน ผู้สูงอายุ และวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้ พืชสมุนไพรพื้นบ้าน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบสวนสมุนไพร และ ความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ เท่ากัน ซึ่งความพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.55)

ABSTRACT

The purpose of this research were 1) to study the diversity and utilization characteristics of local herbs in Mae Sot District, Tak Province 2) to develop a local herbs learning center through community participation in the utilization of local herbs 3) to develop online learning media of local herbs, and 4) to assess the service users' satisfaction of the local herbs learning center. This research used a qualitative research method.

The findings of the study were : The diversity and characteristics of the utilization of the local herbs which were planted in the community were found in the elderly group, village sage, and community enterprises. They've utilized 12 local herbs; 1) *Plumbago indica* L., 2) *Plumbago zeylanica* Linn., 3) *Vernonia cinerea* (L) Less., 4) *Elephantopus scaber* var. *scaber* L., 5) *Pluchea indica* (L.) Less., 6) *Vitex trifolia* L., 7) *Zingiber cassumunar* Roxb., 8) *Chromolaena odorata* (L.) R.M.King&H.Rob., 9) *Paederia pilifera* Hook.f., 10) *Piper betle* Linn., 11) *Cryptolepis buchanani* Roem.&Schult. and 12) *Plantago major* L. They used leaves, roots, stems and fruit of the herbs. Most of herbs were boiled, drunk and squeezed to get drinking. Propagation characteristics can be divided into 3 types: herbs that grow naturally, herbs propagated by cutting, and herbs propagated by using rhizomes or tubers. The development of the local herbs learning center by means of community participation in the use of local herbs should be developed in the form of a herb garden by using the area of the learning center according to the Sufficiency Economy Learning Center and New Theory Agriculture Kamphaeng Phet Rajabhat University Mae Sot which must be presented information about herbs like names, local names, pictures of herbs and QR codes for accessing information on online learning resources. The online learning media of local herbs is presented on the website of the Sufficiency Economy Learning Center and New Theory Agriculture, Kamphaeng Phet Rajabhat University Mae Sot on the topic of local herbs. It's contained the names and the physical characteristics of herbs. Moreover, it's also shown the knowledge about the part of herbs that can be used as medicine, properties of herbs and information about the use of herbs by village philosopher, the elderly and community enterprises in Mae Sot District, Tak Province. The results of the service users' satisfaction of the local herb learning center found that the respondents satisfied with the learning center in the form of a herbal garden and the online learning media at the highest level ($X = 4.55$).

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี เนื่องจากได้รับความร่วมมือและความอนุเคราะห์จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้แก่ คณะทำงานของศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ปะ หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในพื้นที่ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และผู้สูงอายุ ประชาชนชาวบ้าน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ได้สละเวลาและให้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์และเป็นแนวทางในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ให้พร้อมสำหรับเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านสมุนไพรพื้นบ้านที่มีคุณค่าต่อการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ สิ่งที่เกิดผลมาจากงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบใจไว้แต่เพียงผู้เดียว คุณค่าและประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากงานวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้แก่ผู้ที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูล และผู้ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในการทำวิจัยครั้งนี้

มัลลิกา ทองเอม

ธวัชพร หาได้

ธีรศิลป์ กันธา

อังคณา ตาเสนา

20 ตุลาคม 2565

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
SOM10MWD1PWS

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	(1)
ABSTRACT	(2)
กิตติกรรมประกาศ	(4)
สารบัญ	(5)
สารบัญตาราง	(7)
สารบัญภาพ	(9)
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย	2
1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ	3
1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับ	4
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้	5
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม	8
2.3 สมุนไพรพื้นบ้าน	11
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
2.6 กรอบแนวคิดในการวิจัย	17
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	
3.1 ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความหลากหลายและลักษณะของการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้าน ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	18
3.2 ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน	19
3.3 ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน	20

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

- 4.1 วิเคราะห์ที่ได้จากการสัมภาษณ์และการประชุมแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้
โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่
อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก 23
- 4.2 สรุปและสังเคราะห์ข้อมูลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อนำมาสร้างเป็นรูปแบบของการ
พัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืช
สมุนไพรพื้นบ้าน ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก 27
- 4.3 ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน 58

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

- 5.1 สรุปผลการวิจัย 62
- 5.2 อภิปรายผลการวิจัย 66
- 5.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย 70

บรรณานุกรม

71

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จาก สมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : ปิดปิวแดง	28
ตารางที่ 2	รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จาก สมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : เจตมูลเพลิงขาว	29
ตารางที่ 3	รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จาก สมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : ม่านพระอินทร์	31
ตารางที่ 4	รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จาก สมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : ช้างย่าเปอะ	33
ตารางที่ 5	รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จาก สมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : ขลุ่	36
ตารางที่ 6	รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จาก สมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : คนทีสอ	38
ตารางที่ 7	รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จาก สมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : ไพล	40
ตารางที่ 8	รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จาก สมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : ใบสาบเสือ	43
ตารางที่ 9	รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จาก สมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : หญ้าตดหมา	45
ตารางที่ 10	รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จาก สมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : พลู	48
ตารางที่ 11	รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จาก สมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : เถาเอ็นอ่อน	50
ตารางที่ 12	รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จาก สมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : หญ้าเอ็นยืด	52
ตารางที่ 13	เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม	58
ตารางที่ 14	อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม	58
ตารางที่ 15	ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม	59

สารบัญตาราง (ต่อ)

หน้า

ตารางที่ 16	อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม	59
ตารางที่ 17	ความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก	60

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1 สวนสมุนไพร	54
ภาพที่ 2 ป้ายชื่อสมุนไพรและคิวอาร์โค้ดสำหรับการเข้าถึงข้อมูลแบบออนไลน์	54
ภาพที่ 3 การปลูกสมุนไพรพื้นบ้านในสวนสมุนไพร	55
ภาพที่ 4 หน้าเว็บไซต์สมุนไพรพื้นบ้าน ในเว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด	56
ภาพที่ 5 การนำเสนอข้อมูลสมุนไพรในเว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด	56
ภาพที่ 6 การนำเสนอข้อมูลลักษณะเฉพาะทางกายภาพของสมุนไพรพื้นบ้าน	57
ภาพที่ 7 การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับส่วนที่ใช้เป็นยาและสรรพคุณของสมุนไพร	57
ภาพที่ 8 การนำเสนอข้อมูลการใช้สมุนไพรและข้อมูลของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ และวิสาหกิจชุมชน	57

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยถือได้ว่ามีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ แร่ธาตุ และพืชพรรณที่มีอยู่อย่างหลากหลายสายพันธุ์ และอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ก็ถือได้ว่าเป็นอีกพื้นที่หนึ่งในประเทศไทยที่ยังคงมีความอุดมสมบูรณ์ในด้านสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ โดยเฉพาะมีแหล่งอาหารทั้งพืชและสัตว์ที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน แต่ในปัจจุบันสภาพพื้นที่โดยทั่วไปในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงจากกิจกรรมทางการเกษตร มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปในลักษณะเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย การท่องเที่ยว และการประกอบอาชีพ ทำให้เกิดปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าในชุมชน ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ และนอกจากนี้ยังเกิดปัญหาไฟป่าในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งมักเกิดในช่วงฤดูแล้ง เนื่องจากกิจกรรมของประชาชนในท้องถิ่นซึ่งส่วนหนึ่งเป็นชาวไทยภูเขาที่มีกิจกรรมการเลี้ยงชีพด้วยการเกษตรแบบไร่หมุนเวียนที่ขาดการควบคุมไฟขณะเผาไร่หรือเป็นการจงใจเผาเพื่อล่าสัตว์และเตรียมดินสำหรับการเกษตร ปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อการลดลงของทั้งพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ให้มีจำนวนลดลง หรือบางชนิดสูญหายไป และพืชสมุนไพรพื้นบ้านบางชนิดได้ถูกนำมาปลูกไว้ในบริเวณบ้านแทน เพื่อความสะดวกในการหาใช้ในชีวิตประจำวัน และสมุนไพรบางชนิดเป็นสมุนไพรที่หายากและเป็นที่ยอมรับใช้กันอย่างแพร่หลาย ทำให้ในบางช่วงเวลาเกิดการขาดแคลนและเกินกำลังผลิตจากธรรมชาติ ทำให้ผลผลิตของพืชสมุนไพรบางชนิดลดลงและไม่เพียงพอแก่ความต้องการ และอีกปัญหาหนึ่งคือการบุกรุกทำลายแหล่งพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากความไม่ตระหนักถึงคุณค่าทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ของคนในชุมชน ทำให้ประชาชนบางส่วนไม่รู้จักรักษาหรือเก็บเกี่ยวพืชสมุนไพรพื้นบ้านไว้ใช้ประโยชน์อย่างถูกต้อง ส่งผลต่อการสูญเสียความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้านดั้งเดิมที่ได้สืบทอดต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน และสมุนไพรพื้นบ้านบางชนิดกำลังจะเสี่ยงต่อการสูญพันธุ์หากปราศจากการอนุรักษ์ด้วยการส่งเสริมการปลูก การอนุรักษ์แหล่งสมุนไพรพื้นบ้านและการใช้อย่างเหมาะสม

จากสภาพปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่าประชาชนในชุมชนอำเภอแม่สอด กำลังเผชิญกับปัญหาการสูญเสียพื้นที่สมุนไพรพื้นบ้าน ทั้งจากภัยพิบัติทางธรรมชาติและการใช้ประโยชน์ของประชาชน และมีความต้องการในการอนุรักษ์ฟื้นฟูพืชสมุนไพรในท้องถิ่น และพื้นที่การผลิตพืชสมุนไพรที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชนที่จะสามารถใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในชุมชน ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแผนแม่บทแห่งชาติ

ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ.2560 – 2564 มาตรการที่ 2 การวิจัย เสริมสร้างองค์ความรู้ มาตรฐานคุณภาพ และความเสี่ยง เพื่อให้มีผลงานวิจัยตำรับยาแผนไทยสำหรับการสร้างทัศนคติและความเชื่อมั่นในคุณภาพและประสิทธิภาพในการรักษาโรค รวมถึงให้มีผลงานวิจัยคุณประโยชน์ของสมุนไพรในอาหารเพื่อการป้องกันโรคและเสริมสร้างสุขภาพ ตามแผนงานที่ 4 วิจัยคุณประโยชน์ของสมุนไพรในอาหารหรือใช้ในการปรุงอาหาร เพื่อส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค (กระทรวงสาธารณสุข และองค์การภาครัฐ-เอกชน, 2559 : 96) และจากรายงานผลการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนสำหรับผู้สูงอายุ ในตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผลประเมินความพึงพอใจของผู้สูงอายุที่มีต่อรูปแบบแหล่งเรียนรู้ด้านเศรษฐกิจพอเพียงที่ยั่งยืนสำหรับผู้สูงอายุ ใน 7 ฐานการเรียนรู้ เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ฐานการเรียนรู้ที่ผู้สูงอายุพึงพอใจมากที่สุดคือ ฐานผักเป็นยา และอยากให้มีการจัดกิจกรรมต่อยอดด้านสมุนไพร และการแปรรูปสมุนไพร (อินชพร หาได้ และ มัลลิกา ทองแถม, 2564: 62) ดังนั้น จึงควรให้การสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก อันจะนำไปสู่การใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านที่เหมาะสมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหลากหลายและลักษณะของการใช้ประโยชน์จากของพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
2. เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
3. เพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน
4. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่
ในด้านขอบเขตด้านพื้นที่ในการวิจัยนั้นจะใช้พื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

2. ขอบเขตเนื้อหา

ในด้านขอบเขตเนื้อหาที่จะใช้ในการวิจัยนั้น จะเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และรวมถึงเป็นการอนุรักษ์ชนิดพันธุ์และพื้นที่การผลิตพืชสมุนไพรที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตชุมชนที่จะสามารถใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในชุมชน ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและส่งเสริมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่จะใช้ในการวิจัยนั้น จะใช้ประชากรกลุ่มปราชญ์ชาวบ้านด้านสมุนไพร ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก รวมทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เพื่อให้ข้อมูลในลักษณะของการประชุมกลุ่ม (Focus groups) และการสัมภาษณ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ หมายถึง การพัฒนาแหล่งที่บุคคลสามารถทำการเรียนรู้ได้ตามความสนใจ ตามศักยภาพและโอกาส มีการจัดการเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบเพิ่มเติม โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เป็นสิ่งกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น เป็นการเรียนรู้ที่บุคคลสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนหรือวิทยากรเป็นผู้คอยกระตุ้นส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ และผู้เรียนรู้จะต้องเรียนรู้โดยอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดของความเท่าเทียมกัน และความยุติธรรม จนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ได้

2. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการในการดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือการดำเนินการใด ๆ อย่างมีเสถียรภาพ ตามสิทธิและหน้าที่ของชุมชน โดยมีเป้าหมายและหลักการที่ตอบสนองความต้องการร่วมกันของประชาชน มีความสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี และทัศนคติของบุคคลในชุมชน รวมถึงเปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมมือ ร่วมดำเนินการ ติดตามประเมินผล และร่วมรับผิดชอบหรือร่วมใช้ผลประโยชน์จากการดำเนินงานนั้น

3. พืชสมุนไพรพื้นบ้าน

พืชสมุนไพรพื้นบ้าน หมายถึง พืชที่ใช้ทำเป็นยารักษาโรค โดยใช้ส่วนต่างของพืชชนิดเดียวหรือหลายชนิดพร้อมกัน พืชสมุนไพรที่ใช้เป็นยารักษาโรคในปัจจุบันโดยการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษที่ได้สังเกตว่าพืชใดนำมาใช้บำบัดโรคได้ มีสรรพคุณอย่างไร จากการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ และการทดลองแบบพื้นบ้านที่ได้ทั้งข้อดีและข้อผิดพลาด ที่มีอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ทำให้ทราบความหลากหลายและลักษณะของการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
2. มีแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถที่จะเข้ามาศึกษาเรียนรู้และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้
3. มีสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ของพืชสมุนไพรพื้นบ้านไว้ให้บริการแก่ผู้ที่สนใจ
4. ทำให้ทราบความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน และสามารถนำผลการประเมินไปปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้า อ้างอิง ทฤษฎี เอกสาร และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานและแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้
2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม
3. พืชสมุนไพรพื้นบ้าน
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
5. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้

1.1 ความหมายของแหล่งเรียนรู้

ความหมายของแหล่งเรียนรู้ มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้ให้ความหมายของคำว่า แหล่งเรียนรู้ ไว้ดังนี้

เด่นวิช ชูคันหอม (2558) ได้ให้ความหมายแหล่งเรียนรู้ หมายถึง แหล่งที่มีข้อมูลข่าวสาร ความรู้ วิทยาการ กิจกรรม กระบวนการ ซึ่งอาจเป็นบุคคล สมาคม สถาบัน หน่วยงาน เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเองและมนุษย์สร้างขึ้น เทคโนโลยี รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ หรือการดำรงชีวิตในชุมชนในท้องถิ่น มีความสำคัญต่อบุคคลอื่นที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน การเรียนรู้ดังกล่าวครอบคลุมถึงด้านความรู้ ด้านทักษะและเจตคติ ซึ่งสนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียนใฝ่รู้ เพื่อการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ชลดา สมัครเกษตรการ (ม.ป.ป.) แหล่งเรียนรู้ หรือ แหล่งการเรียนรู้ ก็คือ แหล่งข้อมูล ข่าวสารสารสนเทศ แหล่งความรู้ทางวิชาการ ที่รวมความรู้ ให้แนวคิด เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมให้ผู้เรียน เกิดความรู้และประสบการณ์ เกิดความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย อย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สามารถ รอดสำราญ (2557) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แหล่งการเรียนรู้ (Learning Resource) หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ และประสบการณ์ที่สนับสนุนให้ผู้เรียน ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหา

ความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการ เรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญและมีบทบาท ในการเป็นแหล่งจัดการศึกษา องค์ความรู้ สร้างกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน จัดทำหลักสูตร จัดทำสื่อ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการอยาก เรียนรู้ และส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรพร้อมทั้งประสานเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและชุมชนมีความ ใกล้ชิดกัน เกิดการบูรณาการด้านการเรียนรู้ร่วมกัน โดยเป็นแหล่งข้อมูลความรู้ ทั้งที่อยู่ในตัวบุคคล สถานที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น และประสบการณ์ ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ สามารถหาความรู้ และเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้

1.2 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มุ่งเน้นไปที่การจัดให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ใน หลากหลายรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาแหล่ง เรียนรู้ทั้งในสถานศึกษาและนอกสถานศึกษาให้มีความพร้อมสำหรับการจัดการเรียนรู้ของประชาชนใน ชุมชน คุณค่าของแหล่งเรียนรู้จะเกิดจากการที่มีการเรียนรู้และใช้แหล่งเรียนรู้นั้นให้เกิดประโยชน์ต่อ ชีวิตประจำวันอย่างสูงสุด แหล่งเรียนรู้ไม่ใช่เฉพาะสถานที่หรือบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ ศาสนา การเมืองการปกครอง แต่แหล่งเรียนรู้ครอบคลุมถึงสถานที่ บุคลากร ตลอดจนสื่อต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดการ เรียนรู้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547) กำหนดแนวทางปฏิบัติให้กับสถานศึกษา ดังนี้

1. สสำรวจแหล่งเรียนรู้ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งในสถานศึกษา นอก สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น ในเขตพื้นที่การศึกษา ออกแบบบันทึกข้อมูลแหล่งเรียนรู้ไว้ใช้สำรวจแหล่ง เรียนรู้ แบบดังกล่าวควรครอบคลุมในประเด็นต่อไปนี้

- 1.1 ชื่อแหล่งเรียนรู้
- 1.2 ที่ตั้ง / ที่อยู่
- 1.3 ลักษณะของแหล่งเรียนรู้
- 1.4 วัตถุประสงค์ในการเรียนรู้
- 1.5 ความสอดคล้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้

2. การจัดทำข้อมูลสารสนเทศและการทำ ทะเบียนแหล่งเรียนรู้แก่ครู สถานศึกษาอื่น บุคคล ครอบครั้ว ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่นที่จัดการศึกษาในบริเวณใกล้เคียง ดังนี้

2.1 จัดทำ ทะเบียนแหล่งเรียนรู้ โดยจัดหมวดหมู่ตามความเหมาะสม เช่น

- 1) จัดเป็นสถานที่ บุคลากร แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ
- 2) จัดทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา
- 3) จัดทำทะเบียนแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา

4) มีการระบุในทะเบียนว่าแหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งสามารถให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องอะไรบ้าง

5) มีข้อเสนอแนะในการไปใช้แหล่งเรียนรู้แต่ละแห่งว่าต้องมีการเตรียมการอย่างไรบ้าง เช่น ไปอย่างไร ติดต่อกับใคร ฯลฯ

6) ทำการเผยแพร่ทะเบียนแหล่งเรียนรู้ให้ครู และชุมชน

7) มีการประชุมให้เข้าใจและเห็นประโยชน์ของทะเบียนแหล่งเรียนรู้ที่จัดทำขึ้น ข้อมูลการจัดทะเบียนสอดคล้องตามข้อมูลแบบสำรวจ

2.2 เผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศ โดยเผยแพร่แก่บุคลากรในสถานศึกษา ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปประยุกต์ใช้

3. ส่งเสริม สนับสนุนให้ครู ชุมชน ใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยครอบคลุมภูมิปัญญาท้องถิ่น การพัฒนาแหล่งเรียนรู้รวมทั้งพัฒนาให้เกิดองค์ความรู้ และประสานความร่วมมือสถานศึกษาอื่น บุคคลครอบครัว องค์กร หน่วยงานและสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา ในการจัดตั้ง ส่งเสริม พัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ร่วมกัน ดังนี้

3.1 จัดประชุมครู ชุมชน ชี้แนะให้เห็นความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา

3.2 กำหนดให้ครูใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3.3 สนับสนุนงบประมาณในการพานักเรียนไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้นอกสถานศึกษา

3.4 ช่วยประสานงานกับผู้ปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพานักเรียนไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้

4. การกำกับ ติดตาม ประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้คณะครูนักเรียนและชุมชนร่วมกัน ประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการใช้แหล่งเรียนรู้ การใช้เครื่องมือในการสำรวจ บันทึก และประเมินผลต่อไป สถานศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัจจุบันและความต้องการของสถานศึกษาโดยดำเนินการได้ดังนี้

4.1 จัดทำแบบบันทึกการใช้แหล่งเรียนรู้

4.2 แต่งตั้งคณะกรรมการประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้

4.3 คณะกรรมการทำรายงานประเมินผลการใช้แหล่งเรียนรู้

4.4 นำผลการประเมินไปปรับปรุงการใช้แหล่งเรียนรู้ในโอกาสต่อไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วม (Participation) เป็นกระบวนการที่สนับสนุนให้เกิดปฏิสัมพันธ์ของผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการดำเนินการใด ๆ การมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นกระบวนการในการดำเนิน กิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือการดำเนินการใด ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ตามสิทธิและหน้าที่ของชุมชน ที่มี เป้าหมายหลักในการตอบสนองความต้องการร่วมกันของประชาชน โดยให้สอดคล้องกับวิถีการดำเนิน ชีวิต ค่านิยม ประเพณี และทัศนคติของบุคคลในชุมชน เปิดโอกาสให้ชุมชนร่วมมือ ร่วมดำเนินการ ติดตามประเมินผล และร่วมรับผิดชอบหรือร่วมใช้ผลประโยชน์จากการดำเนินงานนั้น (รัถยานภิศ รัชตะวราธรรม และคณะ, 2561: 233) ดังนั้นการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนจึงควรประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน (2) การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต (3) การกำหนดกิจกรรม (4) การดำเนินกิจกรรม และ (5) การประเมินผลกิจกรรม โดยให้ความสำคัญ กับการใช้ชุมชนเป็นศูนย์กลางในการเข้ามามีส่วนร่วม หน่วยงานภาครัฐคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำหรือ อำนวยความสะดวกเท่านั้น

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980) แบ่งกระบวนการมีส่วนร่วมเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจกำหนดโครงการจากความต้องการ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนิน กิจกรรมในรูปแบบการเข้าร่วมโครงการ การสนับสนุนการบริหารงานหรือการประสานความร่วมมือ รวมทั้งการร่วมปฏิบัติด้วยแรงงาน แร่งเงิน และทรัพยากรอื่น ๆ 3) การมีส่วนร่วมในการร่วมรับ ผลประโยชน์ เป็นการร่วมรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้นใน และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ที่ร่วมกันตรวจสอบผลการดำเนินงานตลอดจนการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

Wenger, E.T. (1998 : 55-57) ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนว่าหมายถึง กระบวนการมีส่วนร่วมและมีความสัมพันธ์กับผู้อื่นซึ่งจะส่งผลต่อกระบวนการ โดยการมีส่วนร่วมนี้เป็นทั้ง การกระทำและการเชื่อมโยงกันของบุคคลกับสังคมของบุคคลและกิจกรรมของสังคม การมีส่วนร่วมจึง เป็นกระบวนการซับซ้อนที่รวมถึงการกระทำการพูดคุย การคิด ความรู้สึก และการเป็นเจ้าของของ บุคคลทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเอกลักษณ์การมีส่วนร่วม ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมไม่ใช่ความร่วมมือ (Collaboration) การมีส่วนร่วมรวมถึงความสัมพันธ์มี ความขัดแย้งกัน มีความประสานกลมกลืนกันมีความสนิทสนมกัน และยังมีการแข่งขันด้วย

2) การมีส่วนร่วมในชุมชนทางสังคมจะสร้างประสบการณ์และสร้างชุมชนประชาชนจะได้ ทำงานจริง ๆ ในชุมชนของตน

3) การมีส่วนร่วมมีความหมายกว้างกว่าการผูกมัด เพราะรวมถึงการปฏิบัติที่เกิดจากการ เจริญต่อรองในกิจกรรมต่าง ๆ ที่กระทำ

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981) ได้อธิบายขั้นตอนของการมีส่วนร่วมดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจ นั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารการงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลนั้น สิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

2.1 ระดับของการมีส่วนร่วม

ระดับของการมีส่วนร่วม มีรูปแบบและลักษณะของการมีส่วนร่วมมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์และความละเอียดในการแบ่ง ดังนี้

1) การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำสุดแต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในส่วนต่างๆ การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

2) การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่นการรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น ซึ่งจะทำให้ประชาชนรู้สึกมีส่วนร่วมที่แท้จริงในการพัฒนาสังคม

3) การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจเพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชน ว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือก ในการบริหารของภาครัฐ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ เป็นต้น

4) ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธาณณะมีส่วนร่วม โดยเป็นส่วนร่วมกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจและมีการดำเนินกิจกรรมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

5) การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นตอนที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงสุดโดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธาณณะต่างๆ โครงการกองทุนหมู่บ้านที่มอบอำนาจแก่ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด การทำโครงการและกิจกรรมต่างๆที่เกิดจากความต้องการของประชาชน เป็นต้น

ดังนั้น จากข้อความที่กล่าวมาทำให้ทราบว่าทั้งทางภาครัฐและภาคประชาชนควรมีการสร้างหลักการมีส่วนร่วมเข้าด้วยกัน เพื่อให้ต่างฝ่ายได้รับรู้ถึงปัญหาและความต้องการไปพร้อมกัน ประชาชนก็จะได้มีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นในการทำกิจกรรมและการพัฒนาชุมชนของตนเองให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้นเพราะการมีส่วนร่วมเป็นหลักประกันที่สำคัญที่จะทำให้ประชาชนทุกคนดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน

2.2 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมของประชาชน

1) คุณภาพของการตัดสินใจดีขึ้น เนื่องจากกระบวนการปรึกษาหารือกับสาธาณชนจะช่วยสร้างความกระจ่างให้กับวัตถุประสงค์และความต้องการของโครงการหรือนโยบาย และบ่อยครั้งที่การมีส่วนร่วมของประชาชนนำมาสู่การพิจารณาทางเลือกใหม่ๆ ที่น่าจะเป็นคำตอบที่มีประสิทธิภาพที่สุดได้

2) ใช้ต้นทุนน้อยและลดความล่าช้าลง แม้ว่าการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมจะต้องใช้เวลาและมีค่าใช้จ่ายมากกว่าการตัดสินใจฝ่ายเดียว แต่การตัดสินใจฝ่ายเดียวที่ไม่คำนึงถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชนนั้นอาจนำมาซึ่งการโต้แย้งคัดค้านหรือการฟ้องร้องกัน อันทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในระยะยาวเกิดความล่าช้า และความล้มเหลวของโครงการได้ในที่สุด

3) การสร้างฉันทมติ การมีส่วนร่วมของประชาชนจะมีข้อตกลงและผูกพันอย่างมั่นคงในระยะยาวระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างกันช่วยสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มต่างๆ ลดข้อโต้แย้งทางการเมืองและช่วยให้เกิดความชอบธรรม

4) การนำไปปฏิบัติได้ง่ายขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทำให้ประชาชนมีความรู้สึกของการเป็นเจ้าของการตัดสินใจนั้นและทันทีที่การตัดสินใจเกิดขึ้น พวกเขา ก็อยากเห็นมันเกิดผลในทางปฏิบัติและยังอาจเข้ามาช่วยกันอย่างกระตือรือร้นอีกด้วย

5) การหลีกเลี่ยงการเผชิญหน้าที่เลวร้ายที่สุด เพราะการเปิดโอกาสให้ฝ่ายต่างๆเข้ามาแสดงความต้องการและข้อห่วงกังวลตั้งแต่เริ่มต้นโครงการจะช่วยลดโอกาสของการโต้แย้งและการแบ่งฝ่ายที่จะเป็นปัจจัยให้เกิดการเผชิญหน้าอย่างรุนแรงได้

6) การคงไว้ซึ่งความน่าเชื่อถือและความชอบธรรมเนื่องจากกระบวนการตัดสินใจที่โปร่งใส และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม จะสร้างความน่าเชื่อถือต่อสาธารณชนและเกิดความชอบธรรมโดยเฉพาะเมื่อต้องการตัดสินใจในเรื่องที่มีการโต้แย้งกัน

7) การคาดการณ์ความห่วงกังวลและทัศนคติของสาธารณชน เพราะเมื่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้มาทำงานร่วมกับสาธารณชนในกระบวนการมีส่วนร่วมพวกเขาจะได้รับรู้ถึง ความห่วงกังวล และมุมมองของสาธารณชนต่อการทำงานขององค์กรซึ่งจะทำให้เจ้าหน้าที่สามารถคาดการณ์ปฏิกิริยาตอบสนองของสาธารณชนต่อกระบวนการและการตัดสินใจขององค์กรได้

8) การพัฒนาภาคประชาสังคม ประโยชน์อย่างหนึ่งของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือทำให้ประชาชนมีความรู้ทั้งในส่วนของเนื้อหาโครงการและกระบวนการตัดสินใจของรัฐรวมทั้งเป็นการฝึกอบรมผู้นำและทำให้ประชาชนได้เรียนรู้ทักษะการทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

3. พืชสมุนไพรพื้นบ้าน

3.1 ความหมายของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้ความหมายของคำว่า สมุนไพร ว่า ผลิตผลธรรมชาติ ได้จาก พืช สัตว์ และแร่ธาตุ ที่ใช้เป็นยา หรือผสมกับสารอื่นตามตำรับยา เพื่อบำบัดโรค บำรุงร่างกาย หรือใช้เป็นยาพิษ เช่น กระเทียม น้ำผึ้ง รากดิน (ไส้เดือน) เขากวางอ่อน กำมะถัน ยางน่อง โลดีน (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560)

สมุนไพร หมายความว่า ผลิตผลธรรมชาติที่ได้จากพืช สัตว์ จุลชีพ หรือแร่ ที่ใช้ ผสม ประุง หรือแปรรูป เป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพร (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา, 2562 : 12)

พืชสมุนไพรพื้นบ้าน หมายถึง พืชที่ใช้ทำเป็นยารักษาโรค โดยใช้ส่วนต่างของพืชชนิดเดียวหรือหลายชนิดพร้อมกัน พืชสมุนไพรเป็นกลุ่มพืชที่อยู่ในความสนใจ และมีผู้ศึกษาทางด้านพฤกษศาสตร์พื้นบ้านมากที่สุด ยารักษาโรคปัจจุบันหลายขนาน ที่ผลิตเป็นอุตสาหกรรม ได้มาจากการศึกษาวิจัย การใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านของกลุ่มชนพื้นเมือง ตามป่าเขา หรือในชนบท ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ ที่ได้สังเกตว่า พืชใดนำมาใช้บำบัดโรคได้ มีสรรพคุณอย่างไร จากการเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ และการทดลองแบบพื้นบ้าน ที่ได้ทั้งข้อดี และข้อผิดพลาด (มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน, ม.ป.ป.)

พืชสมุนไพรมีประโยชน์ต่อชุมชนในการดูแลสุขภาพในครัวเรือน เป็นอาหาร ลดค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพ เพิ่มมูลค่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่น การปลูกพืชสมุนไพรก่อให้เกิดการพึ่งตนเอง และการพัฒนาความสามารถในการผลิตที่มีคุณภาพ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2557: 2) การปลูกพืชสมุนไพรมีข้อควรคำนึงดังนี้

1. พืชสมุนไพรมีความต้องการใช้หลากหลายนับพันชนิด แต่มีความต้องการในปริมาณไม่มาก เหมือนพืชเศรษฐกิจ การปลูกพืชสมุนไพรส่วนใหญ่จึงควรปลูกแบบผสมผสานและมีการวางแผนการปลูกที่ดี เพื่อให้มีรายได้หมุนเวียน

2. การปลูกพืชสมุนไพรที่ได้นั้น ผลผลิตที่ได้ต้องคำนึงถึงคุณภาพภายในของผลผลิตด้วย กล่าวคือ สมุนไพรที่มีคุณภาพดีจะต้องมีสารสำคัญ หรือตัวยาออกฤทธิ์สูงหรือมาตรฐานด้วย เพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการใช้หรือรักษา นอกจากนี้ยังต้องคำนึงถึงความปลอดภัย คือ ไม่มีสารเคมีตกค้าง ไม่มีเชื้อรา จุลินทรีย์ หรือโลหะหนักปนเปื้อน

3. การปลูกพืชสมุนไพรแบบอินทรีย์ในชุมชน เป็นแนวทางการผลิตพืชสมุนไพรที่จะสามารถสร้างคุณภาพผลผลิตสมุนไพร และสร้างความเชื่อถือแก่ผู้บริโภค เนื่องจากพืชสมุนไพรใช้ประโยชน์เป็นยา และประโยชน์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพ

4. การบริหารจัดการการผลิตสมุนไพรควรรวมกลุ่มและเครือข่ายที่เข้มแข็ง กลุ่มสมุนไพรที่เข้มแข็ง มีความมุ่งมั่น มีความร่วมมือร่วมใจของชุมชน มีผู้รู้ มีองค์ความรู้ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และยึดมั่นในหลักการเศรษฐกิจพอเพียง

4.1 มีเหตุผล ผลิตตามสภาพพื้นที่ ตามความต้องการบริโภค ใช้ภูมิปัญญาผสมผสานเทคโนโลยี

4.2 มีความพอดีพอประมาณ รวมกลุ่มกันไม่ใหญ่ไม่เล็กเกินไป เติบโตเป็นขั้นตอน มีการจัดสรรทรัพยากร การลงทุน และการออมที่ลงตัว

4.3 มีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี คือ ผลิตอย่างหลากหลาย ลดความเสี่ยงภัยธรรมชาติและเศรษฐกิจโดยมีกลุ่มคอยช่วยเหลือกันและกัน

การปลูกพืชสมุนไพรนับเป็นทางเลือกที่ดีสำหรับเกษตรกรที่จะได้ปรับเปลี่ยนการผลิตที่ยั่งยืน ชุมชนมีสุขภาพดี และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

3.2 ส่วนประกอบของพืชสมุนไพร

ส่วนประกอบของพืชสมุนไพร มี 5 ส่วน คือ ราก ลำต้น ใบ ดอก และผล ดังนั้นการใช้สมุนไพรต้องทราบให้แน่ชัดว่า จะนำส่วนไหนของพืชมาใช้ เพราะสารสำคัญในแต่ละส่วนของพืชอาจต่างกัน หากใช้ผิดส่วน นอกจากจะไม่ให้สรรพคุณที่แท้จริงแล้ว อาจก่อให้เกิดโทษได้อีกด้วย รายละเอียดของส่วนประกอบทั้ง 5 มีดังนี้ (บุญศรี นุเกตุ และคณะ, 2551: 10)

ส่วนที่ 1 ราก มีหน้าที่สะสมและดูดซึมอาหารมาเลี้ยงบำรุงต้นพืช ลักษณะของรากมีทั้ง รากแท้ รากฝอย การสังเกตรากนั้น ควรดูทั้งรากสดและรากแห้ง ลักษณะภายนอก ขนาดของราก ความเปราะของเนื้อราก สี กลิ่น รสของราก การที่จะจำแนกรากสมุนไพร ต้องใช้ความชำนาญ พืชสมุนไพรทั่วไปเราจะสังเกตอย่างคร่าวๆและจดจำไว้ แต่ถ้าเป็นสมุนไพรที่ใช้รากมาทำยาจำเป็นต้องสังเกตอย่าง

ละเอียด เพื่อที่จะไม่เก็บสมุนไพรผิดต้นไปรักษาโรค สมุนไพรส่วนที่ใช้ราก เช่น กระชาย แก้อาการท้องอืดท้องเฟ้อ ปลาไหลเผือก แก้วไข่ มะละกอ ใช้ขับปัสสาวะ เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ลำต้น เป็นโครงสร้างที่สำคัญของพืช ปกติเกิดบนดิน หรือมีบางส่วนอยู่ใต้ดิน จะประกอบด้วยตา ข้อ และปล้อง ซึ่งจะแบ่งตามลักษณะภายนอก เช่น ประเภทไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ประเภทหญ้า ประเภทไม้เลื้อย เป็นต้น การสังเกตลำต้น ดูว่าลำต้นของพืช มีลักษณะเป็นอย่างไร ลักษณะตา ข้อและปล้องเป็นอย่างไร แตกต่างจากลำต้นของพืชอื่นอย่างไร สมุนไพรส่วนที่ใช้ลำต้นเป็นยา เช่น อ้อยแดง ใช้แก้อาการขัดเบา บอระเพ็ด ใช้แก้ไข้ เป็นต้น

ส่วนที่ 3 ใบ เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของพืช สังเกตรูปร่างของใบ ปลาย ริมเส้น และเนื้อของใบอย่างละเอียด และอาจเปรียบเทียบลักษณะของใบที่คล้ายคลึงกัน ทำให้จำแนกใบได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สมุนไพรที่ใช้เป็นยา เช่น กะเพรา ใช้ได้ทั้งใบสดหรือใบแห้ง แก้วปวดท้อง ท้องขึ้น จุกเสียด ขี้เหล็ก รักษาอาการท้องผูก ใบชุมเห็ดเทศ ขี้หรือตำในครกให้ละเอียด เติมน้ำเล็กน้อย ใช้รักษาโรคกลากได้

ส่วนที่ 4 ดอก ส่วนประกอบของดอกมีความแตกต่างกัน สังเกตลักษณะอย่างละเอียด เช่น กลีบดอก จำนวนกลีบดอก การเรียงตัวของกลีบดอก รูปร่างของกลีบดอก สี กลิ่น เป็นต้น ส่วนของดอกที่ใช้เป็นยา เช่น น้ำมันหอมระเหยในดอกกานพลู มีฤทธิ์ขับลม ฆ่าเชื้อแบคทีเรีย ฤทธิ์ขับพยาธิ ดีปลี แก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อ เป็นต้น

ส่วนที่ 5 ผล ผลที่เป็นยา เช่น มะเกลือ ดีปลี มะแว้งต้น กระวาน เป็นต้น สังเกตลักษณะผลทั้งภายนอกและภายใน นอกจากผล เมล็ดภายในผลยังอาจเป็นยาได้อีก เช่น สะแก พักทอง ฉะนั้นในการสังเกตลักษณะของผล ควรสังเกตลักษณะรูปร่างของเมล็ดไปพร้อมกันด้วย

ส่วนประกอบทั้ง 5 ส่วน ข้างต้นนี้ จะมีรูปร่างลักษณะ โครงสร้าง และบทบาทหน้าที่ที่ต่างกันไป เช่นเดียวกับกับร่างกายมนุษย์ที่มีอวัยวะแตกต่างกัน และต่างก็ทำหน้าที่ซึ่งไม่เหมือนกัน และสำหรับตัวยาในพืชสมุนไพร จะมากหรือน้อย นอกจากขึ้นกับส่วนประกอบของพืชแล้ว ยังขึ้นกับการเก็บด้วย ซึ่งการเก็บเกี่ยวสมุนไพรที่ใช้เป็นยา ต้องทราบชนิดยา ส่วนที่ใช้เป็นยา ได้แก่ ราก ลำต้น ใบ ดอก หรือผล รวมทั้งอายุของพืช

3.3 การจำแนกพืชสมุนไพรตามลักษณะของพืช

พืชสมุนไพรเป็นทรัพยากรที่มีอยู่มากมายในประเทศไทย มีความหลากหลายของชนิดพืชและสายพันธุ์ การจำแนกพืชสมุนไพรมีความจำเป็นต่อการนำไปใช้อย่างยิ่ง เนื่องจากการนำพืชสมุนไพรไปใช้นั้น จะต้องใช้ให้ถูกต้อง ตรงตามคุณสมบัติหรือสรรพคุณของพืชชนิดนั้น และการนำไปใช้แต่ละครั้งต้องรู้ว่าพืชชนิดนั้นคืออะไร มีลักษณะอย่างไร และนำไปใช้ได้อย่างไร การจำแนกพืชสมุนไพรสามารถจำแนกได้หลายรูปแบบ ดังนี้

3.3.1 ไม้ยืนต้น (tree) เป็นต้นไม้ที่เป็นไม้เนื้อแข็ง มีลำต้นเดี่ยว มีทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก เจริญเติบโตตั้งตรงขึ้นไป มีอายุหลายปี

3.3.2 ไม้พุ่ม (shrub) เป็นต้นไม้ที่มีเนื้อไม้แข็ง ขนาดเล็กและเตี้ย มีลำต้นหลักไม่ชัดเจน หลายลำต้นที่แยกจากกันหรือลำต้นแตกกิ่งก้านใกล้โคนต้น หรือมีลำต้นเล็กๆ หลายต้นจากโคนเดียวกัน ทำให้ดูเป็นกอหรือเป็นพุ่ม

3.3.3 ไม้ล้มลุก (herb) เป็นพืชที่มีลำต้นอ่อน ไม่มีเนื้อไม้ หักง่าย มีอายุ 1 ปี หรือหลายปี

3.3.4 ไม้เลื้อยหรือไม้เถา (climber) เป็นพืชที่มีลำต้นยาว ไม่สามารถตั้งตรงได้ ต้องอาศัยสิ่งยึดเกาะตามกิ่งไม้หรือพาดพิง อาศัยส่วนของพืชซึ่งอาจเป็นลำต้นหนวดหรือหนามก็ได้ยึดเกาะ

3.4 การจำแนกพืชสมุนไพรตามลักษณะการใช้ประโยชน์

การนำพืชสมุนไพรไปใช้ประโยชน์ให้ถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากสมุนไพรแต่ละชนิดมีสรรพคุณ ประโยชน์ รวมทั้งการนำไปใช้แตกต่างกัน จะอธิบายถึงการจำแนกสมุนไพรตามการใช้ประโยชน์ ดังนี้

3.4.1 สมุนไพรที่มีน้ำมันหอมระเหย พืชหลายชนิดสามารถนำมาสกัดน้ำมันหอมระเหยได้ โดยวิธีการกลั่น ซึ่งจะได้น้ำมันหอมระเหยมีกลิ่นหอมแตกต่างกันไปตามชนิดของพืชสมุนไพร น้ำมันหอมระเหยนี้มีสารสำคัญที่สกัดออกมา ซึ่งจะใช้ประโยชน์ได้ตรงตามวัตถุประสงค์มากกว่า รวมทั้งการใช้ในปริมาณที่น้อยกว่าเมื่อเทียบกับการนำพืชสมุนไพรมาใช้ในรูปแบบอื่น เช่น น้ำมันตะไคร้หอม นำมาใช้เป็นส่วนผสมในแชมพู หรือใช้ทำสารไล่แมลง เป็นต้น

3.4.2 สมุนไพรที่ใช้เป็นยารับประทาน พืชสมุนไพรหลายชนิดสามารถนำไปใช้รับประทานเพื่อรักษาอาการของโรคได้ อาจใช้สมุนไพรชนิดเดียว หรือหลายชนิดรวมกันก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสารสำคัญที่มีอยู่ในพืชสมุนไพรชนิดนั้น ๆ ที่ออกฤทธิ์เพื่อการบำบัดรักษา เช่น บอระเพ็ดและฟ้าทะลายโจร แก้วไข่ กะเพรา ไพล ขิง แก้วทองฮืด ท้องเพือ เป็นต้น

3.4.3 สมุนไพรที่ใช้เป็นยาสำหรับใช้ภายนอก เป็นพืชสมุนไพรที่สามารถนำมาบำบัดโรคที่เกิดขึ้นตามผิวหนัง แผลที่เกิดขึ้นตามร่างกายรวมทั้งแผลในปาก อาจใช้สมุนไพรชนิดเดียวกันหรือหลายชนิดรวมกันก็ได้ ลักษณะของการนำมาใช้มีหลายลักษณะ มีทั้งใช้สด บดเป็นผง คริม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสารสำคัญที่มีอยู่ในพืชสมุนไพร และความสะดวกในการนำมาใช้ ตัวอย่างพืชสมุนไพรที่นำมาใช้เป็นยาสำหรับใช้ภายนอก เช่น บัวบก หว่า โทงเทง ใช้รักษาแผลในปาก ฝรั่ง กานพลู ใช้ระงับกลิ่นปาก เป็นต้น

3.4.4 สมุนไพรเสริมอาหารและเครื่องดื่ม พืชสมุนไพรหลายชนิดสามารถนำมาทำเป็นผลิตภัณฑ์เสริมอาหารเพื่อบำรุงสุขภาพได้เป็นอย่างดี เช่น บุก ดูดจับไขมันจากเส้นเลือด ลดน้ำหนัก ส้มแขก เปลี่ยนไขมันเป็นพลังงานลดน้ำหนัก เป็นต้น

3.4.5 สมุนไพรเครื่องสำอาง เป็นการนำพืชสมุนไพรมาใช้อีกลักษณะหนึ่ง การนำพืชสมุนไพรมาใช้เป็นเครื่องสำอางมีมานานแล้ว และในปัจจุบันได้รับการยอมรับมากขึ้น เนื่องจาก

ปลอดภัยกว่าการใช้สารสังเคราะห์ทางเคมี ทำให้ผลิตภัณฑ์ผลิตขึ้นโดยมีส่วนผสมของสมุนไพรเกิดขึ้นมากมาย เช่น แชมพู ครีมนวดผม สบู่ โลชั่น เป็นต้น

3.4.6 สมุนไพรป้องกันกำจัดศัตรูพืช เป็นสมุนไพรที่มีฤทธิ์เบื่อเมาหรือมีรสขม ซึ่งมีคุณสมบัติในการปราบหรือควบคุมปริมาณการระบาดของแมลงศัตรูพืช โดยไม่มีพิษตกค้างในผลผลิต ไม่มีพิษต่อผู้ใช้และสภาพแวดล้อม เช่น สะเดา หนอนตายหยาก ตะไคร้หอม ฟ้ายะลวยโจร เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าพืชสมุนไพรเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับคนไทยมาตั้งแต่โบราณ ภูมิปัญญาไทยแสดงให้เห็นถึงการนำสมุนไพรไปใช้ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งเป็นอาหาร เป็นยา หรือเป็นเครื่องใช้ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ปัจจุบันการใช้สมุนไพรได้รับความนิยมจากประชาชนมากขึ้น และความต้องการใช้สมุนไพรในประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากความสนใจในการดูแลสุขภาพด้วยผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ ประกอบกับสมุนไพรสามารถปรับเปลี่ยนเป็นผลิตภัณฑ์ได้หลายชนิด (ชนิดรณรงค์ สุริยวิทยาวะ, 2562 : 241) ซึ่งการส่งเสริมการปลูกสมุนไพรด้วยองค์ความรู้ที่ถูกต้องนั้นมีความสำคัญเช่นเดียวกันกับการส่งเสริมให้มีการใช้สมุนไพรอย่างถูกต้อง ความรู้เกี่ยวกับการปลูกสมุนไพร การแปรรูปให้สะอาด ปลอดภัย รวมถึงการควบคุมคุณภาพ มาตรฐาน เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องรวบรวมและเผยแพร่สู่ประชาชน ผู้สนใจให้กว้างขวาง และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพืชสมุนไพรของประเทศต่อไป

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุนทรีย์ จินธรรม, ปณณรภัส ถกถกักดี และจิรภัทร์ อัฐฐิติลปเวท (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความหลากหลายของพรรณพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านดงบัง ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอมะนัง จังหวัดปราจีนบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายของพรรณพืชสมุนไพร ศึกษาภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จาก พืชสมุนไพร และจัดระบบฐานข้อมูลด้านความหลากหลายของพรรณพืชสมุนไพรในชุมชนบ้านดงบัง จากผลการวิจัยพบว่า พืชสมุนไพรที่สำรวจพบในชุมชนบ้านดงบังมีจำนวน 150 ชนิด แบ่งเป็นไม้ยืนต้น 51 ชนิด (ร้อยละ 34.00) ไม้ล้มลุก 42 ชนิด (ร้อยละ 28.00) ไม้พุ่ม 31 ชนิด (ร้อยละ 20.67) ไม้เลื้อย 23 ชนิด (ร้อยละ 15.33) และไม้น้ำ 3 ชนิด (ร้อยละ 2.00) ตามลำดับพืช สมุนไพรที่สำรวจมีวิธีการขยายพันธุ์โดยการเพาะเมล็ดมากที่สุด จำนวน 119 ชนิด (ร้อยละ 79.33) รองลงมา คือ การปักชำ จำนวน 51 ชนิด (ร้อยละ 34.00) การตอน จำนวน 26 ชนิด (ร้อยละ 17.33) การใช้เหง้าหรือหัว จำนวน 18 ชนิด (ร้อยละ 12.00) การแยกหน่อ จำนวน 17 ชนิด (ร้อยละ 11.33) และการใช้วิธีอื่น ๆ 14 ชนิด (ร้อยละ 9.33) ตามลำดับจาก การศึกษาภูมิปัญญา การใช้ประโยชน์ทางยาจากพืชสมุนไพรพบว่า พืชสมุนไพรที่สำรวจที่มีส่วนใบ/ยอดเป็นส่วนที่นำมาใช้ ประโยชน์ทางยามากที่สุด 45 ชนิด (ร้อยละ 30.00) รองลงมา คือ ลำต้น/เปลือก จำนวน 44 ชนิด (ร้อยละ 29.33) ราก/หัว/ เหง้า จำนวน 39 ชนิด (ร้อยละ 26.00) ผล/เมล็ด จำนวน 32 ชนิด (ร้อยละ 21.33) ดอก จำนวน 22 ชนิด (ร้อยละ 14.67) และทุกส่วนที่นำมาใช้

เป็นยาได้จำนวน 13 ชนิด (ร้อยละ 8.67) ตามลำดับ พืชสมุนไพรที่สำรวจมีวิธีการใช้โดยการต้มมากที่สุด จำนวน 90 ชนิด (ร้อยละ 60.00) รองลงมา คือ วิธีอื่น ๆ เช่น การสกัด คั่ว ตากแห้ง และบดผง จำนวน 30 ชนิด (ร้อยละ 20.00) คั้นสด จำนวน 17 ชนิด (ร้อยละ 11.33) และตำพอก จำนวน 14 ชนิด (ร้อยละ 8.67) ตามลำดับ และการศึกษา ทางด้านสรรพคุณทางยาของพืชสมุนไพรพบว่า พืชสมุนไพรแต่ละชนิดมีสรรพคุณทางยาที่แตกต่างกัน เช่น แก้ไข้รักษาโรค ผื่นหนัง เบาทอน ความดันโลหิตสูง โรคระบบทางเดินหายใจ และโรคอื่น ๆ และพืชสมุนไพรที่สำรวจที่มีใบเป็นส่วนที่นำมา ประกอบอาหาร มีจำนวน 39 ชนิด (ร้อยละ 26.00) รองลงมาคือ ผลและยอด จำนวนอย่างละ 31 ชนิด (ร้อยละ 20.67) ดอก จำนวน 13 ชนิด (ร้อยละ 8.67) และส่วนอื่น ๆ จำนวน 9 ชนิด (ร้อยละ 6.00) เมล็ด จำนวน 6 ชนิด (ร้อยละ 4.00) ลำต้น จำนวน 5 ชนิด (ร้อยละ 3.33) และฝัก จำนวน 3 ชนิด (ร้อยละ 2.00) ตามลำดับ พืชสมุนไพรในชุมชนบ้านดงบังที่สำรวจพบทั้งหมดได้จัดทำฐานข้อมูลซึ่งนำเสนอเป็นรายชนิด ประกอบด้วยชื่อ พรรณไม้ชื่อวงศ์ชื่อวิทยาศาสตร์ชื่อสามัญ ชื่ออื่น ๆ ลักษณะทางพฤกษศาสตร์การขยายพันธุ์สภาพแวดล้อม และประโยชน์ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สนใจได้นำไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาวิจัยและใช้ประโยชน์ด้านอื่นต่อไป

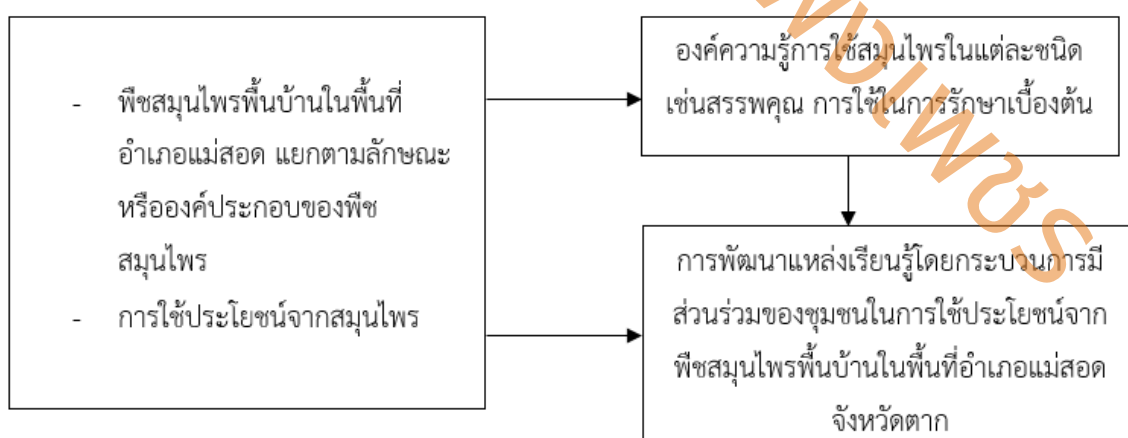
สุนทร จินธรรม, จิรภัทร์ อรุณศิริลพเวท และปณณภัส ฤกษ์ภักดี (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรในชุมชน ตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรในชุมชน ตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานีโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเสริมด้วย ข้อมูลเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสำรวจพืชสมุนไพร และสัมภาษณ์ปราชญ์ท้องถิ่นเกี่ยวกับภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์ทางยา และสรรพคุณของพืชสมุนไพร ในตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี ผลการวิจัยพบว่า พืชสมุนไพรที่สำรวจพบในชุมชนตำบลบ่อเงินมีจำนวน 145 ชนิด พืชสมุนไพรที่มีส่วนใบ/ยอด เป็นส่วนที่นำมาใช้ประโยชน์ทางยามากที่สุด 98 ชนิด รองลงมาคือ ราก/หัว/เหง้า มีจำนวน 94 ชนิด ลำต้น/เปลือก จำนวน 70 ชนิด ผล/เมล็ด จำนวน 54 ชนิด ดอก จำนวน 47 ชนิด และทุกส่วนที่นำมาใช้เป็นยาได้ จำนวน 33 ชนิด ตามลำดับ พืชสมุนไพรที่สำรวจ มีวิธีการใช้โดยการต้มมากที่สุด จำนวน 102 ชนิด รองลงมา คือ การใช้วิธีอื่น ๆ เช่น การสกัด คั่ว ตากแห้ง และบดผง จำนวน 74 ชนิด ตำพอก จำนวน 50 ชนิด และคั้นสด จำนวน 40 ชนิด ตามลำดับ พืชสมุนไพรแต่ละชนิดมีสรรพคุณทางยาที่แตกต่างกัน เช่น กระจ่างตา มีสรรพคุณ บำรุงเลือด ขับ ปัสสาวะ เจตมูลเพลิงแดง มีสรรพคุณ บำรุงไฟธาตุ บำรุงโลหิต ว่านหางจระเข้ มีสรรพคุณ แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก รางจืด ถอนพิษไข้ พิษยาฆ่าแมลง และบัวหลวง มีสรรพคุณ บำรุงครรภ์ บำรุงหัวใจ และ ห้ามเลือด

ผมหอม เชิดโกทา. (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง สภาพปัญหาการอนุรักษ์พืชสมุนไพรพื้นบ้านของชุมชนตำบลหนองสังข์ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาสภาพปัญหาการอนุรักษ์พืชสมุนไพรพื้นบ้านเพื่อเพิ่มมูลค่าการเชื่อมโยง เครือข่ายตลาดของชุมชน ในตำบลหนองสังข์

อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว กลุ่มตัวอย่าง คือ ตัวแทนชุมชนและนักวิจัยชุมชน ประชาชนท้องถิ่น ประธานกลุ่มต่าง ๆ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองสังข์ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ เจ้าหน้าที่ของรัฐในองค์การบริหารส่วนตำบล รองนายก องค์การบริหารส่วนตำบลหนองสังข์ และสมาชิกองค์การบริหารส่วน ตำบลหนองสังข์ ผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งสิ้นจำนวน 32 คน โดยเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ พืชสมุนไพร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง และ ประเด็นคำถามในการประชุม การเก็บข้อมูลจากผู้นำชุมชน ประชาชนที่เป็นตัวแทนครัวเรือนและกลุ่ม ผู้สูงอายุในชุมชน โดยการสัมภาษณ์และการจัดประชุมกลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยข้อมูลทั้งหมดถูก นำมาจัดหมวดหมู่และเปรียบเทียบความเหมือนความต่าง เพื่อจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการอนุรักษ์พืชสมุนไพรพื้นบ้านชุมชนตำบลหนองสังข์ เกิดจากคนใน ชุมชนไม่มีผู้สืบทอดภูมิปัญญาด้านการใช้สมุนไพรพื้นบ้านจากบรรพบุรุษ และไม่มีความรู้เรื่องสมุนไพร ชนิดของพืชสมุนไพร สรรพคุณและการใช้ประโยชน์ ชาวผู้ให้ความรู้ที่มีความรู้จริงและการสนับสนุนการ ขยายพันธุ์พืชสมุนไพรเพราะสมุนไพรจะได้มาจากป่าธรรมชาติ แต่ชุมชนมีการบุกรุกมีการตัดไม้ทำลาย ป่าอย่างต่อเนื่องมีผลทำให้สมุนไพรในชุมชนลดน้อยลงหรือบางชนิดก็สูญหายไปและหายากขึ้นจาก ปัญหาดังกล่าวพบว่า ชุมชนต้องการให้มีการอบรมความรู้เรื่องสมุนไพรและสรรพคุณ และการใช้ ประโยชน์วิธีการปลูกและเพิ่มมูลค่าการเชื่อมเครือข่ายตลาดผู้ซื้อสมุนไพร

5. กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแนวคิดทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำมาเป็นกรอบและแนวทางในการ ศึกษาวิจัย ดังแผนภูมิที่ 1 ดังนี้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีขั้นตอนแยกตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความหลากหลายและลักษณะของการใช้ประโยชน์จากของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่เป็นครัวเรือนในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ตัวแทนหน่วยงานภาคีในพื้นที่ และผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลของการวิจัย ได้แก่ ตัวแทนของชุมชน/ตำบลที่มีความรู้เรื่องสมุนไพรพื้นบ้าน ได้แก่ ปราชญ์ท้องถิ่น กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยการคัดเลือกตัวแทนตำบลละ 2 คน รวมเป็นจำนวน 20 คน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ได้แก่ พัฒนาชุมชนอำเภอแม่สอด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอแม่สอด เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพืชสมุนไพรพื้นบ้าน การอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้าน โดยการสัมภาษณ์ การสังเกต และการถ่ายภาพ และกำหนดแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

2. วิธีการดำเนินการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลการวิจัยครั้งนี้จะใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ในประเด็นบริบทชุมชน ความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชนและภูมิปัญญาของพืชสมุนไพรและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร และเก็บข้อมูลจากการสังเกตและการจดบันทึกการสนทนากลุ่มเพื่อสรุปและจัดทำแนวทางในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้าน

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นเนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ความหลากหลายพืชสมุนไพรโดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับภาพถ่ายและองค์ความรู้ของพืช สมุนไพรแต่ละชนิด ได้แก่ชื่อวงศ์ ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อสามัญ ชื่อพื้นเมือง ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ การขยายพันธุ์ นิเวศวิทยา/ สภาพแวดล้อมการใช้ประโยชน์ทางอาหารและยาและนำมาพัฒนาเป็นสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน มีวิธีการดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

ในการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 2 จะเป็นการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ขึ้นร่างรูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยผู้วิจัยดำเนินการสรุปและสังเคราะห์ข้อมูลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

2. ขึ้นการวิพากษ์และปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

2.1 นำร่างรูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่นักวิจัยได้ทำการสรุป สังเคราะห์ และสร้างรูปแบบ นำเสนอต่อกลุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ร่วมวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะแนวทางเป็นไปได้ เมื่อดำเนินการเสร็จสิ้นแล้วทำการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

2.2 นำร่างรูปแบบการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางเป็นไปได้ พร้อมปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

2.2.1 ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านแหล่งเรียนรู้ 1 คน

2.2.2 ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านสมุนไพร 1 คน

2.2.3 ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อการเรียนรู้รูปแบบออนไลน์ 1 คน

3. พัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน โดยจัดทำเป็นสวนสมุนไพรพื้นบ้าน นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพรที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 และข้อมูลจากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ความหลากหลายพืชสมุนไพรโดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับภาพถ่ายและองค์ความรู้ของพืช สมุนไพรแต่ละชนิด ได้แก่ ชื่อวงศ์ ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อสามัญ ชื่อพื้นเมือง ลักษณะทางพฤกษศาสตร์การขยายพันธุ์นิเวศวิทยา/ สภาพแวดล้อมการใช้ประโยชน์ทางอาหารและยา และจัดทำสื่อในรูปแบบของสื่อออนไลน์หัวข้อเรื่อง สมุนไพรพื้นบ้าน ในเว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด โดยการเชื่อมโยงข้อมูลจาก پایคิวอาร์โค้ด สำหรับการเข้าถึงข้อมูลพืชสมุนไพรพื้นบ้าน ด้วยอุปกรณ์โทรศัพท์มือถือ

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน

ในการดำเนินการวิจัยในขั้นตอนที่ 3 จะเป็นการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน โดยประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในรูปแบบของสวนสมุนไพรพื้นบ้าน และประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน โดยจะมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชาชนที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านและอาศัยอยู่ในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ตัวแทนของประชาชนจาก 10 ตำบลในอำเภอแม่สอด โดยการคัดเลือก จำนวน 30 คน ตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปลูกสมุนไพร จำนวน 20 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมคือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อรูปแบบแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในรูปแบบสวนสมุนไพร และสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจต่อแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยมีรายการ

ประเมินความพึงพอใจต่อแหล่งเรียนรู้ 2 รูปแบบ ได้แก่ สวนสมุนไพร และ สื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ ลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open Ends) เพื่อให้ผู้ตอบได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากแบบสอบถาม ในตอนที่ 2

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชน ในการคัดเลือกตัวแทนของประชาชนในชุมชน จำนวน 10 ตำบล ๆ ละ 3 คน และตัวแทนจากหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปลูกสมุนไพร จำนวน 10 หน่วยงาน ๆ ละ 2 คน รวมเป็น 50 คน โดยแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างและเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 50 ชุด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ จำนวน 50 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่ต้องการ มาดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 จัดระเบียบข้อมูลและลงรหัส (Coding)

4.2 นำข้อมูลดังกล่าวไปคำนวณหาค่าทางสถิติ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

4.2.1 ข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2.2 ข้อมูลที่เกี่ยวกับระดับความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนด้านเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้สูงอายุ วิเคราะห์โดยการใช้อยู่ร้อยละ (Percentage) และหาค่าเฉลี่ย ซึ่งกำหนดมาตราส่วนประมาณค่าทั้งหมด 5 ตัวเลือก สำหรับระดับของความพึงพอใจดังนี้

ระดับความพึงพอใจมากที่สุด	อยู่ในระดับ	5
ระดับความพึงพอใจมาก	อยู่ในระดับ	4
ระดับความพึงพอใจปานกลาง	อยู่ในระดับ	3
ระดับความพึงพอใจน้อย	อยู่ในระดับ	2
ระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด	อยู่ในระดับ	1

หลังจากนั้นนำคะแนนแต่ละข้อมาหาค่าเฉลี่ยความเหมาะสมของรูปแบบแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนด้านเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผู้สูงอายุอีกครั้งว่าอยู่ในระดับใด สำหรับแนวคิดในการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยแบบอิงเกณฑ์ (Criterion Reference) และได้กำหนดความหมายดังนี้

4.51 – 5.00	หมายถึง	มากที่สุด
3.51 – 4.50	หมายถึง	มาก
2.51 – 3.50	หมายถึง	ปานกลาง

1.51 – 2.50	หมายถึง	น้อย
1.00 – 1.50	หมายถึง	น้อยที่สุด

4.2.3 ข้อมูลที่เป็นคำถามปลายเปิด ซึ่งได้แก่ ข้อเสนอแนะ หลังจากนั้นนำมาสรุปเป็นข้อเสนอแนะต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินความพึงพอใจ และการประชุมแบบมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการประชุมแบบมีส่วนร่วมของประชากรกลุ่มผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้านด้านสมุนไพร วิสาหกิจชุมชน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก รวมทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก นำข้อมูลมาแจกแจงความถี่ และจัดลำดับความสำคัญ

2. สรุปและสังเคราะห์ข้อมูลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แล้วนำมาสร้างเป็นร่างรูปแบบของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก นำเสนอต่อกลุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ร่วมวิพากษ์ และให้ข้อเสนอแนะ และเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบรูปแบบและเนื้อหาเพื่อนำมาพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบแหล่งเรียนรู้ทั้งในรูปแบบของสวนสมุนไพร และสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์

3. ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้านในรูปแบบของสวนสมุนไพร และสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการประชุมแบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในประเด็นความคิดเห็นต่อไปนี้

1.1 ความหลากหลายของพืชสมุนไพรในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ผลการศึกษาความหลากหลายของพืชสมุนไพร โดยวิธีการสัมภาษณ์ และการประชุมแบบมีส่วนร่วมของประชากรกลุ่มผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้านด้านสมุนไพร วิสาหกิจชุมชน ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก รวมทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูก

พืชสมุนไพรในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่าในพื้นที่อำเภอแม่สอด ซึ่งมีจำนวน 10 ตำบลนั้น มีสมุนไพรพื้นบ้านที่กลุ่มผู้สูงอายุ ประชาชนชาวบ้าน ได้ใช้ประโยชน์ และมีอยู่ในชุมชน จำนวน 12 ชนิด ได้แก่ (1) เจตมูลเพลิงแดง (ปิดปิวแดง) (2) เจตมูลเพลิงขาว (3) ม่านพระอินทร์ (หญ้าดอกขาว) (4) ช้างย่ำเปอะ (โตไม่รู้ล้ม) (5) ขลุ่ (6) คนทีสอ (สีเสื่อน้อย) (7) ไพล (8) ใบสาบเสือ (9) หญ้าตดหมา (กระพังโหม) (10) พลู (11) เถาเอ็นอ่อน และ (12) หญ้าเอ็นยึด (ผักกาดน้ำ)

การปลูกและการขยายพันธุ์ของสมุนไพรพื้นบ้าน แบ่งออกเป็น 3 ประเภทได้แก่ (1) พืชสมุนไพรที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ ได้แก่ เจตมูลเพลิงแดง (ปิดปิวแดง) เจตมูลเพลิงขาว ม่านพระอินทร์ (หญ้าดอกขาว) ใบสาบเสือ และ หญ้าตดหมา (กระพังโหม) (2) พืชสมุนไพรที่ต้องมีการขยายพันธุ์โดยการปักชำ ได้แก่ คนทีสอ (สีเสื่อน้อย) พลู เถาเอ็นอ่อน และหญ้าเอ็นยึด (ผักกาดน้ำ) และ (3) ขยายพันธุ์โดยใช้เหง้าหรือหัว ได้แก่ ไพล

1.2 ผู้สูงอายุ/ประชาชนชาวบ้าน/กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กับภูมิปัญญาด้านพืชสมุนไพร

ผู้สูงอายุ ประชาชนชาวบ้าน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีจุดเริ่มต้นของภูมิปัญญา อธิบายได้ดังนี้

1.2.1 ได้รับความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรพื้นบ้านจากการถ่ายทอดภูมิปัญญามาจากบรรพบุรุษ จากครอบครัวที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา

1.2.2 จากความชอบส่วนบุคคล เกิดจากความสนใจ เรียนรู้แล้วเกิดความเพลิดเพลินและมีความสนใจในการนำสมุนไพรพื้นบ้านมาใช้ประโยชน์กับตนเอง

1.2.3 เกิดจากการความต่อเนื่องของการประกอบอาชีพ เมื่อเข้าสู่วัยเกษียณจึงได้นำความรู้ที่ได้จากการประกอบอาชีพประกอบกับมีเวลาในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม และนำมาสร้างเป็นภูมิปัญญา

1.3 การใช้ประโยชน์จากสมุนไพร

ผลการศึกษาภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นบ้านจากกลุ่มผู้สูงอายุ ประชาชนชาวบ้าน และวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก มีความรู้เรื่องพืชสมุนไพรและรู้จักการนำพืชสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชนท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ทางยา จำนวน 12 ชนิด อธิบายได้ดังนี้

1.3.1 เจตมูลเพลิงแดง (ปิดปิวแดง)

- (1) ส่วนที่ใช้เป็นยา ราก, ใบ, ต้น, ดอก
- (2) การใช้สมุนไพร ใช้ทั้งต้นต้มน้ำดื่มเป็นชา แก้ปวด ใช้ราก เคี้ยวระงับอาการปวดฟัน

1.3.2 เจตมูลเพลิงขาว

- (1) ส่วนที่ใช้เป็นยา ราก, ใบ, ต้น
- (2) การใช้สมุนไพร ใช้ตากแห้งทำเป็นชาสมุนไพร แก้ปวดข้อหรือเคล็ดขัดยอก ใช้รากแห้ง 1.5-3 กรัม ต้มน้ำหรือแช่เหล้า รับประทานครั้งละ 5 ซี.ซี. วันละ 2 ครั้ง แก้ฝีคัณฑสูตร ฝีบวม

แต้มนมอกเสบ ไฟลามทุ่ง ใช้ใบสดพอประมาณ ตำให้ละเอียด ใช้ผ้าก๊อซ 2 ชั้นห่อพอกบริเวณที่เป็นจนกระทั่งหาย แก้วฟักข้าว ใช้ใบสด 1 กำมือ ตำให้ละเอียด ใส่เหล้าเล็กน้อย ทาบริเวณที่เป็น

1.3.3 หญ้าดอกขาว (ม่านพระอินทร์)

(1) ส่วนที่ใช้เป็นยา ต้น, ใบ, เมล็ด, ราก

(2) การใช้สมุนไพร ใช้หญ้าดอกขาวทั้ง 5 (ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล) ตากแห้งทำเป็นชาสมุนไพร หรือนำมาต้มกิน รักษาแผลเบาหวาน แก้ปวดข้อ/ปวดเข่า ใช้ใบสดพอกสมานแผล

1.3.4 ช้างย่ำเปอะ (โตไม่รู้ล้ม)

(1) ส่วนที่ใช้เป็นยา ต้น, ราก, ใบ

(2) การใช้สมุนไพร ใช้ต้นแห้ง 6 กรัม แช่น้ำร้อน 300 ซีซี นาน 30 นาที รินเอาน้ำดื่ม หรือจะบดเป็นผงปั้นเม็ดไว้รับประทานก็ได้ แก้ต่อมทอนซิลอักเสบ แก้วเจ็บคอ ใช้ใบสด 2 กำมือ เคี้ยวกับน้ำมันมะพร้าวและใช้ทาบริเวณที่เป็นแผลหรือโรคผิวหนังต่าง ๆ

1.3.5 ชลู่

(1) ส่วนที่ใช้เป็นยา ทั้งต้นสด หรือแห้ง เปลือก ใบ เมล็ด ดอก (นิยมใช้เฉพาะใบ)

(2) การใช้สมุนไพร ใช้ใบอบแห้ง ต้มเป็นน้ำชาสมุนไพรจะช่วยลดน้ำหนักได้ และบำรุงระบบประสาท ใบสดแก่นำมาตำผสมกับเกลือใช้กินรักษาคลื่นปากและช่วยระงับกลิ่นตัว

1.3.6 คนทีสอ (สีเสื่อน้อย)

(1) ส่วนที่ใช้เป็นยา ใบ, ดอก, ผล, ราก, เปลือก, เมล็ด

(2) การใช้สมุนไพร นำใบสีเสื่อน้อยมาต้มร่วมกับใบเสนียด ใบเปล้า ใบหนาด เหยือกปลาหมอ ขมิ้นอ้อย ไพล ใบมะกรูด และใบว่านสาวหลง นำมาผสมน้ำสะอาดแล้วนำไปอาบ ช่วยให้กล้ามเนื้อคลายตัว ลดอาการปวดเมื่อย รุขุมขนบริเวณผิวหนังเปิด ทำให้เลือดไหลเวียนดี หายใจสะดวก กลิ่นหอมของสมุนไพรช่วยให้สดชื่น ผ่อนคลายความตึงเครียด

1.3.7 ไพล

(1) ส่วนที่ใช้เป็นยา เหง้าแก่จัด เก็บหลังจากต้นไพลลงหัวแล้ว

(2) การใช้สมุนไพร เหง้าไพลสดใช้เป็นส่วนผสมของลูกประคบสมุนไพร ได้แก่ ผิวมะกรูด ตะไคร้บ้าน ใบมะขาม ขมิ้นชัน เกลือ การบูร ใบส้มป่อย โดยลูกประคบสมุนไพรสดจะให้ตัวยาที่ดีกว่าแบบแห้ง

1.3.8 ใบสาบเสือ

(1) ส่วนที่ใช้เป็นยา ดอก, ใบ, ต้น, ทั้งต้น

(2) การใช้สมุนไพร ใบสด ใช้พอกห้ามเลือด นำรากตากแห้ง ต้มน้ำเป็นน้ำสมุนไพรช่วยสมานแผล แก้อักเสบ

1.3.9 หญ้าตัดหมา (กระพังโหม)

- (1) ส่วนที่ใช้เป็นยา ทั้งต้น, เถา, ใบ, ดอก, ผล, ราก, เปลือก
- (2) การใช้สมุนไพร กินยอดสด แก่ท้องอืด ขับลม เถาตากแห้ง ต้มน้ำดื่มเป็นน้ำสมุนไพร แก่ท้องอืด ขับลม

1.3.10 พลุ

- (1) ส่วนที่ใช้เป็นยา เถา, ใบ, เมล็ด
- (2) การใช้สมุนไพร ใช้ใบสดประมาณ 3-5 กรัม ต้มน้ำกินสำหรับแก้อาการปวดท้อง ใช้ใบสดตำผสมเหล้าทาบริเวณที่เป็นลมพิษ ใช้ใบสดโขลกให้ละเอียดคั้นเอาน้ำผสมกับน้ำร้อนหนึ่งแก้ว ใช้ดื่ม แก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อและบำรุงกระเพาะอาหาร

1.3.11 เถาเอ็นอ่อน

- (1) ส่วนที่ใช้เป็นยา เถา, ใบ, เมล็ด
- (2) การใช้สมุนไพร ใช้เป็นส่วนผสมของยาหม่อง ใช้ทั้งต้น, ใบ โขลกให้ละเอียด ห่อผ้าทำลูกประคบ ประคบตามเส้นเอ็นที่ปวดเสียวและตึงเมื่อยขบ ทำให้เส้นยืดหย่อนดี

1.3.12 หญ้าเอ็นยึด (ผักกาดน้ำ)

- (1) ส่วนที่ใช้เป็นยา ทั้งต้น, ราก, ใบ, เมล็ด
- (2) การใช้สมุนไพร ใช้เป็นส่วนผสมของยาหม่อง นำทั้งต้นมาตำและพอก บรรเทาผิวหนังอักเสบ แผลที่หายยากไม่ให้เกิดเป็นแผลเป็น ลดอาการอักเสบจากการแพ้พืชต่างๆ หรือพิษจากแมลงกัดต่อย ใช้ห้ามเลือดภายนอก นำทั้งต้นมาโขลกให้แหลก เคี้ยวกับน้ำมันมะพร้าว นำมาทารักษากระดูกหัก เส้นเอ็นตึง คั้นน้ำดื่มแก้ร้อนใน แก้เจ็บคอ แก้ไข้หวัด หลอดลมอักเสบ

1.4 การแปรรูปสมุนไพร และการจำหน่ายสมุนไพร

สมุนไพรพื้นบ้านจำนวน 12 ชนิด ที่กลุ่มผู้สูงอายุ ประชาชนชาวบ้าน และวิสาหกิจชุมชน ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ได้นำมาใช้ประโยชน์นั้น มีการนำมาแปรรูปจำนวน ชนิด ได้แก่

1.4.1 ชลู่ นำใบมาอบแห้งโดยใช้อุณหภูมิ 700 องศาเซลเซียส เวลา 1 นาที นำมาบรรจุในถุงพลาสติก ทำเป็นชา จำหน่ายในราคาถุงละ 50 บาท

1.4.2 คนทีสอ นำใบมาตากแห้ง ใช้วิธีการตากแบบธรรมชาติ และนำมาบรรจุในถุงพลาสติก จำหน่ายในราคาถุงละ 35 บาท

1.4.3 ไพล นำเหง้าไพลแก่มาเป็นส่วนประกอบของลูกประคบ จำหน่ายในราคาถุงละ 60 บาท

1.4.4 หญ้าเอ็นยึด นำมาเป็นส่วนประกอบของการทำยาหม่อง จำนวนขวดละ 100 บาท

2. สรุปและสังเคราะห์ข้อมูลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อนำมาสร้างเป็นร่างรูปแบบของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ผู้วิจัยดำเนินการสรุปและสังเคราะห์ข้อมูลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 แล้วนำมาสร้างเป็นรูปแบบของการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้าน ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยจัดทำเป็นสวนสมุนไพรและสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ พร้อมทั้งนำเสนอต่อกลุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อให้ร่วมวิพากษ์และให้ข้อเสนอแนะแนวทางเป็นไปได้อีก และเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบรูปแบบและเนื้อหา เพื่อนำมาพิจารณาความเหมาะสมของรูปแบบพร้อมทั้งสร้างคู่มือเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

2.1 สร้างร่างรูปแบบแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยได้ดำเนินการสรุปและสังเคราะห์ข้อมูลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และการประชุมแบบมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ประชาชนชาวบ้าน วิชาทกิจชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการปลูกและการใช้สมุนไพร ในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

2.2 ผู้ดำเนินการวิจัย ได้นำร่างรูปแบบแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เสนอต่อกลุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านแหล่งเรียนรู้ 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านสมุนไพร 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านแหล่งเรียนรู้แบบออนไลน์ 1 คน และได้ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : ปิตปิวแดง

ชื่อสมุนไพร	รูปแบบแหล่งเรียนรู้			
	ลักษณะเฉพาะของสมุนไพร	สรรพคุณของสมุนไพร	ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้านและ การใช้สมุนไพร	สื่อถ่ายทอดความรู้
1. ปิตปิวแดง (เจตมูลเพลิงแดง)	<p>- ต้น เป็นไม้พุ่มล้มลุกขนาดเล็ก สูงราว 1-1.5 เมตร มีอายุหลายปี กิ่งก้านมักทอดยาว ยอดอ่อนสีแดง ลำต้นกลมเรียบ กิ่งอ่อนสีเขียวปนแดง มีสีแดงบริเวณข้อ</p> <p>- ใบ เป็นใบเดี่ยวออกสลับกัน รูปไข่ กว้าง 3-5 ซม. ยาว 8-13 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบมน มีสีเขียว ใบบาง แผ่นใบมักบิด ก้านใบและแกนกลางใบอ่อนมีสีแดง</p> <p>- ดอก ออกเป็นช่อแบบช่อกระจังเชิงลด ยาว 20-90 ซม. ก้านช่อดอกยาว 1-3 ซม. มีดอกย่อยจำนวนมาก ประมาณ 10-15 ดอก ออกออกเป็นช่อตั้งขึ้นที่ปลายกิ่งหรือปลายยอด กลีบดอกสีแดงสด กลีบบางมี 5 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดเล็ก ๆ ยาว 2.5-3.5 ซม. ปลายแยกเป็น 5 แฉก</p> <p>- ผล ลักษณะเป็นฝักกลม ทรงรียาว เป็นผลแห้งเมื่อแก่แตกตามร่องได้</p>	<p>- ราก รสร้อน เป็นยาบำรุงไฟธาตุ บำรุงโลหิต ขับลมในลำไส้และกระเพาะอาหารให้ผายเรอ ขับพยาธิ แก้ปวดข้อ ขับประจำเดือนสตรี ใช้ผสมในยาบำรุงสำหรับสตรีหลังคลอด เพื่อให้มดลูกเข้าอู่ แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ ปวดเสียด แน่นหน้าอก ทำให้ร่างกายเกิดความอบอุ่น แต่กินมากอาจทำให้แท้งลูกได้ (ไม่ควรใช้ในหญิงมีครรภ์)</p> <p>- ใบ รสร้อน แก้ลมในกองเสมหะ ช่วยย่อยอาหาร ขับผายลม แก้น้ำดีในฝัก</p> <p>- ต้น รสร้อน แก้โลหิตอันเกิดแต่ของกำเเดา</p> <p>- ดอก มีรสร้อน แก้น้ำดีนอกฝัก</p>	<p>ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน อินสรณ์ วุฒิธรรมภรณ์ . 8 กุมภาพันธ์ 2565 : สัมภาษณ์. 089 839 6441 ปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก</p> <p>ส่วนที่ใช้เป็นยา ราก, ใบ, ต้น, ดอก</p> <p>การใช้สมุนไพร - ใช้ทั้งต้นต้มน้ำดื่มเป็นชา แก้ปวด - ใช้ราก เคี้ยวระงับอาการปวดฟัน</p>	<p>จัดแสดงในลักษณะสวนสมุนไพร โดยจัดทำป้ายนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อสมุนไพร การใช้และสรรพคุณสมุนไพร ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่น พร้อมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลความรู้ไปยังสื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด</p>

ตารางที่ 2 รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก :

เจตมูลเพลิงขาว

ชื่อสมุนไพร	รูปแบบแหล่งเรียนรู้			
	ลักษณะเฉพาะของสมุนไพร	สรรพคุณของสมุนไพร	ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้านและการใช้สมุนไพร	สื่อถ่ายทอดความรู้
2. เจตมูลเพลิงขาว	<p>- ต้นเจตมูลเพลิงขาว ไม้พุ่มเตี้ยหรือไม้ล้มลุกอายุหลายปี สูง 1-3 เมตร กิ่งก้านมักทอดยาว ใบรูปไข่ ยาว 3-13 ซม.</p> <p>- ใบ ปลายใบแหลมยาว ตอนปลายเป็นติ่งโคนในรูปปลีมหรีดมน ใบบาง</p> <p>- ช่อดอกแบบช่อกระจุกจะเชิงลด ดอกจำนวนมาก แกนกลางและก้านช่อดอกมีต่อมไร้ก้าน (เจตมูลเพลิงแดงไม่มี) ช่อดอกยาวได้ประมาณ 15 ซม. ก้านช่อดอกยาว 1.5-2 ซม. ใบประดับรูปไข่ ยาว 0.4-0.8 ซม. ใบประดับย่อยรูปแถบ ยาวประมาณ 0.2 ซม. กลีบเลี้ยง 5 กลีบ ยาวประมาณ 1 ซม. มีต่อมหนาแน่น กลีบดอกสีขาวหรือสีฟ้าอ่อนหลอดกลีบดอกยาวประมาณ 2 ซม. กลีบดอกรูปไข่กลับหรือรูปขอบขนานแกมรูปใบหอก ยาวประมาณ 0.7 ซม. ปลายแหลม</p>	<p>- ราก เป็นยารักษาโรคผิวหนัง กลากเกลื้อนและผื่นคัน ขับพยาธิ แก้ปวดข้อ ขับประจำเดือน ขับลม ลำไส้ แก้อาการหาวเรอ</p> <p>ต้น - เป็นยาขับระดู</p> <p>ใบ - แก้ฟกช้ำ ฝีบวม มาเลเรีย</p>	<p>ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน อิน สรณ วุฒิ ธรรมมาภรณ์. 8 กุมภาพันธ์ 2565 : สัมภาษณ์. 089 839 6441 ปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก</p> <p>ส่วนที่ใช้เป็นยาราก, ใบ, ต้น</p> <p>การใช้สมุนไพร - ตากแห้งทำเป็นชาสมุนไพร - ปวดข้อหรือเคล็ดขัดยอก ใช้รากแห้ง 1.5-3 กรัม ต้มน้ำ</p>	<p>จัดแสดงในลักษณะสวนสมุนไพร โดยจัดทำป้ายนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อสมุนไพร การใช้และสรรพคุณสมุนไพร ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่น พร้อมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลความรู้ไปยังสื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด</p>

	<p>หรือเป็นดิ่ง อับเรณูสีน้ำเงิน ยาวประมาณ 0.2 ซม. รังไข่รูปรี เป็น 5 เหลี่ยม ก้านเกสรเพศเมียเกลี้ยง ผลแบบแคปซูล</p>		<p>หรือแช่เหล้า รับประทานครั้งละ 5 กรัม วันละ 2 ครั้ง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ฝัดคั้นสุตร ฝีบวม เต้านม อักเสบ ไฟลามทุ่ง ใช้ใบสดพอประมาณ ตำให้ละเอียด ใช้ผ้าก๊อซ 2 ชั้นห่อพอกบริเวณที่เป็นจนกระทั่งหาย - ฟกช้ำ ใช้ใบสด 1 กำมือ ตำให้ละเอียด ใส่เหล้าเล็กน้อย ทาบริเวณที่เป็น 	
--	--	--	--	--

ตารางที่ 3 รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก :
 ม่านพระอินทร์

ชื่อสมุนไพร	รูปแบบแหล่งเรียนรู้ฯ			
	ลักษณะเฉพาะของสมุนไพร	สรรพคุณของสมุนไพร	ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้านและการใช้สมุนไพร	สื่อถ่ายทอดความรู้
3. ม่านพระอินทร์ (หญ้าดอกขาว)	<p>- ต้นหญ้าดอกขาว เป็นพรรณไม้ล้มลุกขนาดเล็ก มีอายุได้ประมาณ 1-5 ปี มีความสูงของต้นประมาณ 15-80 ซม. ลำต้นตั้งตรงแตกกิ่งก้านน้อย กิ่งและก้านเรียวย มีลักษณะเป็นร่องและมีขนสีเทาขึ้นปกคลุม มีลานเส้นขนขึ้นตามข้อ</p> <p>- ใบหญ้าดอกขาว เป็นใบเดี่ยวเรียงสลับ รูปวงรีแคบ รูปไข่ ใบบริเวณโคนต้นขนาดใหญ่กว่าปลายยอด ปลายใบมนหรือแหลม โคนใบมนหรือแหลม ขอบใบจักฟันเลื่อย</p> <p>- ดอกหญ้าดอกขาว ออกเป็นช่อกระจุกแน่นบริเวณปลายยอด ช่อหนึ่งมีดอกย่อยประมาณ 20 ดอก ดอกออกรวมกันเป็นช่อแยกแขนง ดอกย่อยมีขนาดเล็ก ลักษณะของดอกย่อยเป็นหลอดยาวประมาณ 7 มม. และกว้างประมาณ 3 มม. ดอกเป็นสี</p>	<p>- ต้น ใช้ลำต้นแห้ง ประมาณ 10-15 กรัม นำมาต้มเอาน้ำกินเป็นยาแก้ไข้ปวดท้อง ท้องเฟ้อ ท้องขึ้น แผลบวมอักเสบ ความดันโลหิตสูง หรือใช้ตำให้ละเอียดเอามาพอกแก้ลมคัด ดูดหนองแก้บวม หรือคั้นเอาน้ำจากลำต้นกินแก้บิด ท้องเสีย และแก้ริดสีดวงทวาร ทำให้ไม่อยากบุหรี รักษาโรคหอย่นสมรรถภาพทางเพศในผู้ชาย</p> <p>- ใบ ใช้ใบสด นำมาตำให้ละเอียดใช้พอกช่วยสมานแผล หรือคั้นแล้วกรองเอาน้ำ หยอดตาแก้ตาฟาง ตาแดง ตาเปื่อยแฉะ พอกแก้ปวดหัว แก้กลากเกลื้อน หลอดลมอักเสบ</p> <p>- เมล็ด ใช้เมล็ดแห้ง ประมาณ 2-4</p>	<p>ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน อินสรณ์ วุฒิธรรมากรณ์. 8 กุมภาพันธ์ 2565 : สัมภาษณ์. 089 839 6441 ประชาชนชาวบ้าน ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก</p> <p>ส่วนที่ใช้เป็นยา ต้น, ใบ, เมล็ด, ราก</p> <p>การใช้สมุนไพร - ใช้หญ้าดอกขาวทั้ง 5 (ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล) ตากแห้งทำเป็นชาสมุนไพร หรือนำมา</p>	<p>จัดแสดงในลักษณะสวนสมุนไพร โดยจัดทำป้ายนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อสมุนไพร การใช้และสรรพคุณสมุนไพร ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่น พร้อมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลความรู้ไปยังสื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด</p>

ตารางที่ 4 รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : ช้างย่าเปอะ

ชื่อสมุนไพร	รูปแบบแหล่งเรียนรู้			
	ลักษณะเฉพาะของสมุนไพร	สรรพคุณของสมุนไพร	ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้านและการใช้สมุนไพร	สื่อถ่ายทอดความรู้
<p>4. ช้างย่าเปอะ (โตไม่รู้ล้ม)</p>	<p>- ต้นโตไม่รู้ล้ม เป็นพืชล้มลุก ลำต้นสั้นกลม สีตรง สูง 10-30 ซม. ตามผิวลำต้นและใบมีขนสีขาวตรงละเอียด ท่าง สาก ทอดขนานกับผิวใบ</p> <p>- ใบโตไม่รู้ล้ม เป็นชนิดใบเดี่ยว อยู่บริเวณเหนือเหง้า ติดเป็นวงกลมเรียงสลับชิดกัน คล้ายแบบกระจุกกุหลาบซ้อนที่โคนต้น ผิวใบมีขนสากทั้งสองด้าน ท้องใบมีขนมากกว่าหลังใบ ขอบใบหยักมน หรือจักฟันเลื่อยท่าง ๆ ใบมักแผ่ราบไปกับพื้นดิน เนื้อใบหนาสาก ก้านใบยาว 0.5-2 มม. หรือไม่มีก้านใบ</p> <p>- ดอกโตไม่รู้ล้ม เป็นช่อแทงออกจากกลางต้น ช่อดอกรูปช่อขนาน มี 4 ดอกย่อยยาว 8-10 มม. เส้นผ่านศูนย์กลาง 2-3 มม. ดอกย่อยขนาดเล็ก ดอกรูปหลอดสีม่วง หลอดกลีบดอกยาว 3-3.5 มม. เกือบ</p>	<p>ชุมชนบนพื้นที่สูง ใช้ทั้งต้นทั้งรากนำไปตากแห้ง ต้มน้ำดื่มหรือใช้ดอกแห้ง สำหรับบำรุงกำลัง บำรุงกำหนด แก้ปวดเมื่อย-ปวดหลังปวดเอว ขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะพิการ รักษาฝี หมอยาพื้นบ้านทั่วไป ใช้</p> <p>- ต้น รสกร่อยเย็น เป็นยาขับปัสสาวะ แก้ไข้ แก้ไข้จับสั่น ขับน้ำเหลืองเสีย แก้บิด แก้ท้องเสีย แก้ไอ แก้วัณโรค บำรุงหัวใจ ขับเหงื่อ ขับระดู ขับพยาธิตัวกลม แก้ปัสสาวะพิการ บำรุงกำหนด แก้กระษัย ขับไส้เดือน แก้กามโรค แก้บวมน้ำ แก้นิว แก้ไข้หวัด แก้เจ็บคอ แก้ตาแดง แก้ตีชาน แก้เลือดกำเดาออกง่าย แก้ฝี แก้แผลมีหนอง แก้แผลงู แก้แมลงมีพิษกัดต่อย แก้</p>	<p>ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน วิญญู ไทยอยู่. 3 กุมภาพันธ์ 2565 : สัมภาษณ์. 090 497 2692 ปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก</p> <p>ส่วนที่ใช้เป็นยา ต้น, ราก, ใบ</p> <p>การใช้สมุนไพร - ใช้ต้นแห้ง 6 กรัม แช่น้ำร้อน 300 กรัม นาน 30 นาที รินเอาน้ำดื่ม หรือจะบดเป็นผงปั้นเม็ดไว้รับประทานก็ได้ แก้ต่อมทอนซิลอักเสบ แก้เจ็บคอ</p>	<p>จัดแสดงในลักษณะสวนสมุนไพร โดยจัดทำป้ายนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อสมุนไพร การใช้และสรรพคุณสมุนไพร ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่น พร้อมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลความรู้ไปยังสื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด</p>

	<p>ปลายกลีบดอกยาว 1.5-2 มม. ไม่มีขน</p> <p>- ผลโตไม่รู้ลั้ม เป็นผลแห้ง ไม่แตก ผลเล็ก เรียว รูปกรวยแคบ ผิวด้านนอกมีขนหนาแน่น ยาว 2.5-3 มม. กว้าง 0.4-0.5 มม. ไม่มีสัน</p> <p>-การขยายพันธุ์ พบขึ้นตามป่าโปร่งที่ดินค่อนข้างเป็นทรายทั่วๆ ไปในป่าเต็งรัง ป่าดิบ และป่าสนเขา ทุกภาคของประเทศไทย และประเทศเขตร้อนทั่วโลก</p>	<p>อักษะบ แก้วผลในกระเพาะอาหาร แก้วผลเปื่อยในปาก แก้วเหน็บชา</p> <p>- ราก ขับปัสสาวะ แก้วไข้ตัวร้อน แก้วไข้หวัด แก้วไอเรื้อรัง แก้วท้องเสีย แก้วบิด ขับพยาธิ ขับระดู ปิบมดลูก ต้มเอาน้ำอมแก้ปวดฟัน แก้วผีผลมีหนอง บวมอักษะบทั้งหลาย เป็นยาคุมสำหรับหญิงที่คลอดบุตรใหม่ เป็นยาบำรุง เป็นยาขับไส้เดือน รักษาโรคบุรุษ ต้มดื่มแก้ อาเจียน</p> <p>- ใบ รักษาบาดแผล แก้วโรคผิวหนัง (ใช้ใบสดประมาณ 2 กำมือ เคี้ยวกับน้ำมันมะพร้าว ทาแผล แก้วโรคผิวหนังผื่นคัน) แก้วไข้ ขับปัสสาวะ แก้วอ่อนเพลีย รักษาโรคบุรุษ รักษาการโรค เป็นยาคุมสำหรับหญิงที่คลอดบุตรใหม่ เป็นยาบำรุง แก้วไอ ทำให้เกิดความกำหนัด</p>	<p>- ใช้ใบสด 2 กำมือ เคี้ยวกับน้ำมันมะพร้าวและใช้ทาบริเวณที่เป็นแผลหรือโรคผิวหนังต่าง ๆ</p>	
--	--	--	---	--

		<p>- รากและใบ ชับปัสสาวะ แก้ว ท้องร่วง แก้วโรคแผลในกระเพาะ อาหาร แก้วบิด แก้วกามโรคในสตรี ใช้สดหรือแห้งประมาณ 2 กำมือ ต้มน้ำ ชับปัสสาวะ แก้วท้องร่วง แก้ว กระเพาะอาหารเป็นแผล ต้มอาบ หลังคลอด</p>		
--	--	---	--	--

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ตารางที่ 5 รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : ขลุ่

ชื่อสมุนไพร	รูปแบบแหล่งเรียนรู้			
	ลักษณะเฉพาะของสมุนไพร	สรรพคุณของสมุนไพร	ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้านและการใช้สมุนไพร	สื่อถ่ายทอดความรู้
5. ขลุ่	<p>ขลุ่เป็นพืชวงศ์เดียวกับเบญจมาศน้ำเค็ม สาบเสือ เก๊กฮวย ดาวเรือง ทานตะวัน และบานชื่น เป็นพืชที่ชอบขึ้นตามลำพังทั่วไป โดยเฉพาะที่มีน้ำเค็ม ขึ้นตามพื้นที่ลุ่มชื้นแฉะ ริมห้วยหนอง ตามหาดทราย หรือป่าชายเลน พบได้ในเขตร้อนชื้น เช่น ประเทศอินเดีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และประเทศไทย เป็นไม้พุ่มเตี้ย สูงประมาณ 1-2 ม. ออกดอกตลอดปี</p> <p>ใบรูปไข่กลับ กว้าง 1-5 เซนติเมตร ยาว 2.5-10 เซนติเมตร ปลายใบมน ปลายใบมีขนาดใหญ่กว่าโคนใบ โคนใบสอบ ขอบใบหยักแบบฟันเลื่อย โดยรอบมีขนขาวๆปกคลุม ก้านใบสั้นมาก เนื้อใบบาง แผ่นใบเรียบเป็นมัน ใบค่อนข้างแข็งและเปราะ รสหอมฝาดเมาเค็ม มีกลิ่นหอมฉุน ใบเมื่อนำมาผึ่งให้แห้ง จะมีกลิ่นหอมคล้ายกลิ่น</p>	<p>- ใบ รสหอมฝาดเมาเค็ม เป็นยาขับปัสสาวะ แก้เบาหวาน ขับนิ่ว นำใบสดแคะ นำมาตำแล้วบีบเอาน้ำ ทาตรงหัวริดสีดวงทวาร ทำให้หัวริดสีดวงหดหายไป แก้กระษัย ยาอายุวัฒนะ สมานภายนอกและภายใน แก้ไข้ ขับเหงื่อ นำใบมาตำผสมกับเกลือกินรักษาคลื่นปากและระงับกลิ่นตัว นำใบมาต้มดื่มแทนชาลดน้ำหนัก บรรเทาอาการปวดเมื่อย มุตกิด น้ำคั้นจากใบสดรักษาริดสีดวงทวาร อาบแก้ผื่นคัน บำรุงประสาท เป็นยาบีบมดลูก น้ำคั้นใบสดรักษาริดสีดวงทวาร โรคนิ่ว บิด ใบและต้นอ่อน บรรเทาอาการปวดข้อ ในโรคไขข้ออักเสบ รักษาประดง เลือดลม ตำผสมกับ</p>	<p>ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน ส่วน ศฤงษ์ อนันต์ . 4 กุมภาพันธ์ 2565 : สัมภาษณ์.</p> <p>063 114 5414</p> <p>ผู้สูงอายุ ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก</p> <p>ส่วนที่ใช้เป็นยา ทั้งต้นสด หรือแห้ง เปลือก ใบ เมล็ด ดอก (นิยมใช้เฉพาะใบ)</p> <p>การใช้สมุนไพร - ใช้ใบอบแห้ง ต้มเป็นน้ำชาสมุนไพรจะช่วยลดน้ำหนักได้ และบำรุงระบบประสาท</p>	<p>จัดแสดงในลักษณะสวนสมุนไพร โดยจัดทำป้ายนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อสมุนไพร การใช้และสรรพคุณสมุนไพร ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่น พร้อมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลความรู้ไปยังสื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด</p>

ตารางที่ 6 รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : คนทีสอ

ชื่อสมุนไพร	รูปแบบแหล่งเรียนรู้			
	ลักษณะเฉพาะของสมุนไพร	สรรพคุณของสมุนไพร	ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้านและการใช้สมุนไพร	สื่อถ่ายทอดความรู้
<p>6.คนทีสอ (สีเสื่อน้อย)</p>	<p>- ต้น เป็นไม้พุ่มขนาดกลาง สูงประมาณ 3-6 เมตร มีเปลือกของลำต้นเป็นสีเทา เป็นกระสีดำ เปลือกเรียบแตกเป็นร่องตื้นตามยาว ลักษณะของใบจะเป็นใบประกอบขนานนิ้ว ออกตรงข้ามกัน ใบย่อยเป็นรูปไข่มีปลายแหลม 3 ใบ กว้างประมาณ 3 เซนติเมตร ยาว 4-6 เซนติเมตร ขอบใบจะเรียบ ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ท้องและหลังใบเรียบ ท้องใบมีสีเขียวนวล ส่วนหลังใบเป็นสีเขียว</p> <p>- ดอกต้นคนทีสอ ดอกเล็กสีม่วงเป็นช่อยาว ออกดอกที่ปลายกิ่ง โคนกลีบดอกเชื่อมติดกัน ปลายแยกเป็น 5 กลีบ ขนาดไม่เท่ากัน มีเกสรตัวผู้ 4 อัน ส่วนลักษณะของผลมีรูปร่างกลมเท่าผลพริกไทยเป็นพวงขอสีดำเป็นมัน ช้ำในผลมีเมล็ดสีน้ำตาล 1 เมล็ด</p>	<p>- ใบ รสร้อนสุขุมหอม บำรุงน้ำดี ขับเสมหะ บำรุงธาตุ รักษาโรคตับ ขับลม แก้ไอ แก้หืด ฆ่าพยาธิ แก้ริดสีดวงจมูก แก้ลำไส้พิการ ขับเหงื่อ แขน้ำอาบแก้โรคผิวหนัง ผื่นคัน รักษาอาการสาบคายนิกาย แก้พิษฝีใหญ่ แก้พิษสำแลง และพิษต่างๆ ผสมกับเทียน ขมิ้น พริกไทยรับประทานแก้วัณโรค รักษาโรคเกี่ยวกับลำไส้ แขน้ำอาบแก้ผื่นคัน โรคผิวหนัง โรคปวดข้อ ปวดกล้ามเนื้อ และเป็นยาไล่แมลง</p> <p>- ดอก รสหอมฝาด แก้ไข้ แก้หืดไอ ฆ่าพยาธิ บำรุงครรภ์มารดา บำรุงน้ำนม</p> <p>- ผล รสร้อนสุขุม แก้คลื่นเหียน อาเจียน แก้ลม ฆ่าพยาธิ แก้หืดไอ</p>	<p>ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน สุนทรี ต๊ะสุ. 21 กุมภาพันธ์ 2565 : สัมภาษณ์. 086 213 5899 ผู้สูงอายุ ตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก</p> <p>ส่วนที่ใช้เป็นยา ใบ, ดอก, ผล, ราก, เปลือก, เมล็ด</p> <p>การใช้สมุนไพร - นำใบสีเสื่อน้อยมาต้มร่วมกับใบเสนียด ใบเปล้า ใบหนาด เหงือกปลาหมอ ขมิ้นอ้อย ไพล ใบมะกรูด และใบว่านสาวหลง</p>	<p>จัดแสดงในลักษณะสวนสมุนไพร โดยจัดทำป้ายนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อสมุนไพร การใช้และสรรพคุณสมุนไพร ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่น พร้อมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลความรู้ไปยังสื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด</p>

		<p>แก้ไข แก่ริดสีดวงจมูก แก้ปวดตามเนื้อตามข้อ แก้ท้องมาน ขับเหงื่อ</p> <ul style="list-style-type: none"> - เมล็ด รสร้อนสุขุม ระงับปวดเจริญอาหาร ราก รสร้อนสุขุม แก้ไข แก่โรคตับ โรคตา ถ่านน้ำเหลือง ขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ - รากและใบ ต้มกินแก้ไข้ให้หญิงหลังคลอดบุตรใหม่ๆรับประทานเป็นยาขับปัสสาวะและขับเหงื่อ - ต้น ขับลมในลำไส้ แก้จุกเสียดท้องอืด - กระทู้ รักษาอาการคลื่นเหียน อาเจียน รักษากระดูกสันหลัง - เปลือก ใช้รักษาอาการไข้ซึ่งมีอาการกระทำให้เย็น รักษาอาการคลื่นเหียน รักษาหญิงระดูพิการ 	<p>นำมาผสมน้ำสะอาดแล้วนำไปอาบ ช่วยให้กล้ามเนื้อคลายตัวลดอาการปวดเมื่อย รุขุมขนบริเวณผิวหนังเปิด ทำให้เลือดไหลเวียนดี หายใจสะดวก กลิ่นหอมของสมุนไพรช่วยให้สดชื่น ผ่อนคลายความตึงเครียด</p>	
--	--	---	---	--

ตารางที่ 7 รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : ไพล

ชื่อสมุนไพร	รูปแบบแหล่งเรียนรู้			
	ลักษณะเฉพาะของสมุนไพร	สรรพคุณของสมุนไพร	ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้านและการใช้สมุนไพร	สื่อถ่ายทอดความรู้
7. ไพล	<p>- ไม้ล้มลุก สูง 0.7-1.5 เมตร มีลำต้นใต้ดินเป็นเหง้า เปลือกสีน้ำตาลแกมเหลือง เหง้าสดมีเนื้อในสีเหลืองถึงเหลืองแกมเขียว ฉ่ำน้ำ มีกลิ่นหอมเฉพาะ แทงหน่อหรือลำต้นเทียมขึ้นเป็นกอ ประกอบด้วยกาบหรือโคนใบหุ้มซ้อนกันเป็นลำกลม สีเขียวเข้ม โคนกาบสีแดง ใบเดี่ยว เรียงสลับ ออกกระหนาบเดี่ยว รูปขอบขนานแกมใบหอก กว้าง 3.5-5.5 เซนติเมตร ยาว 18-35 เซนติเมตร ปลายใบเรียวแหลม โคนใบมน หรือเว้ารูปหัวใจ ผิวใบเรียบ ขอบใบเรียบ ไม่มีก้านใบ มีขนนุ่มที่เส้นกลางใบด้านท้องใบ แผ่นใบบาง หลังใบสีเขียวเข้ม ท้องใบสีอ่อนกว่า กาบใบมีลิ้นใบ</p> <p>- ดอกช่อเชิงลด รูปไข่หรือยาวรี หรือรูปกระสวย แทงจากเหง้าใต้ดิน ดอกกว้าง 4-5 เซนติเมตร ยาว 7-15 เซนติเมตร ก้านช่อ</p>	<p>- เหง้า รสฝาดขื่นเอียน ใช้ภายนอก ประคบหรือฝนทา แก้ฟกช้ำ เคล็ด บวม แก้เหน็บชา เส้นตึง เมื่อยขบ เป็นส่วนประกอบหลักในการทำลูกประคบ ช่วยสมานแผล แก้เล็บถอด ใช้อาบและประคบเพื่อให้เลือดลมไหลดีในสตรีหลังคลอด ทาบรรเทาอาการผื่นคันจากการแพ้ ใช้ภายใน แก้บิด แก้ท้องเสีย แก้หืด ผสมยาอื่น เช่น ตำรับยาประสะไพล เป็นยารับประทาน ขับลมในลำไส้ แก้จุกเสียด แก้ปวดท้อง แก้ท้องอืด เพื่อ ขับระดู ขับโลหิตเสีย</p> <p>- ราก รสขื่นเอียน ขับโลหิต ทำให้ประจำเดือนมาตามปกติ แก้ท้องอืดเพื่อ แก้ท้องผูก เคล็ดยอก โรคนิ่ว โรคน้ำงอกเกิดแต่โลหิตอัน</p>	<p>ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน สังข์ ปันเขียว. 21 กุมภาพันธ์ 2565 : สัมภาษณ์. 089 858 0807 ผู้สูงอายุ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก</p> <p>ส่วนที่ใช้เป็นยา เหง้าแก่จัด เก็บหลังจากต้นไพลลงหัวแล้ว</p> <p>การใช้สมุนไพร - เหง้าไพลสดใช้เป็นส่วนผสมของลูกประคบสมุนไพร ได้แก่ ผิวมะกรูด ตะไคร้บ้าน ใบมะขาม ขมิ้นชัน เกลือ การบูร</p>	<p>จัดแสดงในลักษณะสวนสมุนไพร โดยจัดทำป้ายนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อสมุนไพร การใช้และสรรพคุณสมุนไพร ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่น พร้อมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลความรู้ไปยังสื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด</p>

	<p>ดอกยาว 15-30 เซนติเมตร ใบประดับจำนวนมากเรียงตัวเป็นระเบียบซ้อนกันแน่นคล้ายเกล็ดปลา มีขนประปราย ใบประดับย่อยมีวุ้นหุ้มดอกย่อย ใบประดับมีสีแดงอมม่วง ขอบสีเขียว รูปเหมือนกลีบดอกบัว ข้างในใบประดับมีดอกย่อย 1 ดอก กลีบดอกเป็นหลอดเชื่อมติดกัน หลอดยาว 2.5 เซนติเมตร ส่วนปลายมี 3 กลีบ สีเหลืองนวล กลีบดอกบอบบาง เกสรเพศผู้ส่วนเป็นกลีบมี 3 หยัก สีขาวนวล หยักกลางขนาดใหญ่เป็นกลีบปาก รูปเกือบกลม เกสรเพศผู้ที่เป็นหมันมีสีเหลืองอมขาว ส่วนนี้มีขนาดใหญ่กว่ากลีบดอกและสวยสะดุดตา บริเวณกลางกลีบส่วนปลายจะเข้มนกว่าเล็กน้อย หยักข้างมี 2 หยักติดกับกลีบปาก หรือหยักใหญ่ที่โคน เกสรเพศผู้มีก้านสั้น อับเรณูสีเหลืองอ่อน มีส่วนปลายยื่นยาวออก เกสรเพศเมีย ยอดเกสรที่ส่วนปลายมีขนละเอียดสีขาว รังไข่ ค่อนข้างแบน มีขน</p> <p>- ผลเป็นผลแห้ง รูปทรงกลม ขนาดเล็ก แก่</p>	<p>ออกทางปากและจมูก แก้อาเจียนเป็นโลหิต</p> <p>- ดอก รสขื่น กระจายเลือดที่เป็นลิ่มก้อน กระจายโลหิตอันเกิดแต่ อภิญญาณธาตุ ขับโลหิต แก้อาเจียนเป็นโลหิต แก้เลือดกำเดาออกทางจมูก แก่ไข้ใน ขับระดูประจำเดือน ทำลายเลือดเสีย</p> <p>- ต้น รสฝาด ขื่นเอียน แก่ธาตุพิการ แก่อุจจาระพิการ</p> <p>- ใบ รสขื่นเอียน แก้ไข้ แก้ปวดเมื่อย แก้ครั่นเนื้อครั่นตัว แก้ปวดเมื่อย ช่อดอก ต้มจิ้มน้ำพริก เป็นผักได้</p>	<p>ใบสั้มป่อย โดยลูกประคบสมุนไพรสดจะให้ตัวยาที่ดีกว่าแบบแห้ง</p>	
--	--	---	--	--

	แตก 3 พู เมล็ดรูปไข่กลม ผิวเป็นมัน สีดำ มีเมล็ดจำนวนมาก ถ้าต้นจะเหี่ยวแห้งไปในฤดูแล้ง และจะผลิต้นใหม่ในฤดูฝน			
--	--	--	--	--

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ตารางที่ 8 รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : ใบสาบเสือ

ชื่อสมุนไพร	รูปแบบแหล่งเรียนรู้			
	ลักษณะเฉพาะของสมุนไพร	สรรพคุณของสมุนไพร	ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้านและการใช้สมุนไพร	สื่อถ่ายทอดความรู้
8. ใบสาบเสือ	<p>- ต้น เป็นพรรณไม้ล้มลุก เป็นพืชที่แตกกิ่งก้านสาขามากจนเหมือนทรงพุ่ม กิ่งก้านและลำต้นจะปกคลุมไปด้วยขนนุ่มอ่อน ๆ มีลำต้นสูงประมาณ 1-2 เมตร</p> <p>- ใบเป็นใบเดี่ยวออกจากลำต้นที่ข้อแบบตรงกันข้าม ใบมีสีเขียวอ่อน ลักษณะของใบคล้ายรูปรีทรงรูปสามเหลี่ยม ปลายใบแหลม ฐานใบกว้าง ใบเรียวยาวสอบเข้าหากัน มีขอบใบหยัก ที่ใบเห็นเส้นชัดเจน 3 เส้น ผิวใบทั้งสองด้านมีขนอ่อนปกคลุม ใบและก้านเมื่อนำมาขยี้จะมีกลิ่นแรงคล้ายกลิ่นสาบเสือ</p> <p>- ดอกออกเป็นช่อ มีสีขาวหรือสีฟ้าอมม่วง มีดอกย่อยประมาณ 10-35 ดอก โดยดอกวงนอกจะบานก่อนดอกวงใน ที่กลีบดอกห่อหุ้มรวมกันเป็นหลอด</p> <p>- ผลขนาดเล็ก มีรูปร่างคล้ายรูปห้าเหลี่ยม</p>	<p>- ต้น เป็นยาแก้ ปวดท้อง ท้องขึ้น ท้องเฟ้อ แก้กวม ดูดหนอง แล้วนอกจากนี้ ใบสาบเสือ ยังมีฤทธิ์พิชิตปลวกได้อีกด้วย</p> <p>- ใบ มีสารสำคัญ คือ กรดอะนิลิก และฟลาโวนอยด์หลายชนิด เช่น ไอโซชาคูรานิดิน และโอโดราติน นอกจากนี้ยังมีสารพวกน้ำมันหอมระเหย ซึ่งประกอบไปด้วยสารยูพาทอล คูมาริน โดยสารสำคัญเหล่านี้จะไปออกฤทธิ์ที่ผนังเส้นเลือดทำให้เส้นเลือดหดตัว และนอกจากนี้ยังมีฤทธิ์ไปกระตุ้นสารที่ทำให้เลือดแข็งตัวได้เร็วขึ้น ทำให้สามารถห้ามเลือดได้[5]ใช้เป็นยารักษาแผลสด สมานแผล ถอนพิษแก้ชัก แก้พิษน้ำเหลือง แก้ตาฟาง แก้ตาแฉะ</p>	<p>ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน ธนิษฐา กาใจ. 14 มิถุนายน 2565 : สัมภาษณ์. 062 484 5655 ประชาชนชาวบ้าน ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก</p> <p>ส่วนที่ใช้เป็นยา ดอก, ใบ, ต้น, ทั้งต้น</p> <p>การใช้สมุนไพร - ใบสด ใช้พอกห้ามเลือด - นำรากตากแห้ง ต้มน้ำเป็นน้ำสมุนไพร ช่วยสมานแผล แก้ชัก แก้พิษ</p>	<p>จัดแสดงในลักษณะสวนสมุนไพร โดยจัดทำป้ายนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อสมุนไพร การใช้และสรรพคุณสมุนไพร ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่น พร้อมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลความรู้ไปยังสื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด</p>

	<p>มีสีน้ำตาลหรือสีดำ มีหนามแข็งบนเส้นของผล ที่ปลายผลมีขนสีขาว ช่วงพยุ่งให้ผล และเมล็ดสามารถปลิวตามลมได้</p>	<p>แก้ริดสีดวงทวารหนัก รักษาแผลเปื่อย ชาวโอรังอัสนีในรัฐเประ ประเทศมาเลเซียใช้ยาต้มที่ใส่ใบใช้เป็นยาขับปัสสาวะ</p> <p>- ดอก เป็นยาแก้ร้อนใน กระจายน้ำ ชูกำลัง แก้อ่อนเพลีย บำรุงหัวใจ แก้ไข้</p>		
--	--	--	--	--

ตารางที่ 9 รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : กล้วยตดหมา

ชื่อสมุนไพร	รูปแบบแหล่งเรียนรู้			
	ลักษณะเฉพาะของสมุนไพร	สรรพคุณของสมุนไพร	ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้านและการใช้สมุนไพร	สื่อถ่ายทอดความรู้
<p>9. กล้วยตดหมา (กระพังโหม)</p>	<p>ลักษณะเฉพาะ</p> <p>- ต้นตดหมุดตดหมา จัดเป็นไม้เถาขนาดเล็ก มีกลิ่นเหม็นเขียวเฉพาะและมียาวสีเขียวทั้งต้น เจริญเติบโตแบบไม้เลื้อยเนื้ออ่อน ลำต้นเป็นสีเขียว มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 2.8-5 เซนติเมตร ก้านใบ กิ่งอ่อน ก้านช่อดอก และผลมีขนสั้น ๆ ปกคลุมอยู่หนาแน่น ขยายพันธุ์ด้วยวิธีการเพาะเมล็ด และการปักชำ เจริญเติบโตได้ในดินทุกชนิด ชอบดินร่วนซุย แสงแดดจัด ทนแล้งได้ดี พบขึ้นทั่วไปในที่รกร้าง ในป่าธรรมชาติ โดยเฉพาะตามป่าผสมผลัดใบ ป่าเต็งรัง และป่าที่กำลังคืนสภาพที่ระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 400-800 เมตร ในต่างประเทศพบได้ที่ประเทศอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนวิธีการป้องกันและกำจัด สามารถทำได้โดยการใช่วิธีการ</p>	<p>- ต้น ใช้รักษาอาการอักเสบบริเวณคอบาก รักษาบาดแผล แก้บิดไข้ รากสาด</p> <p>- เถา ใช้แก้ไข้ รักษาบาดแผล ระบายอ่อน ๆ ใช้รักษาโรคไขข้อ แก้กษาง แก้ท้องเสีย แก้ไข้ตัวร้อน รักษาฝีขนาด รับประทานได้สด</p> <p>- ใบ ตำใช้แก้ปวดฟัน ตำพอกแก้พิษงู แก้ท้องเสีย แก้ตัวร้อน แก้ธาตุพิการ แก้คัน ต้มและตำให้ละเอียดวางลงบนท้องช่วยให้การขับปัสสาวะได้ น้ำต้มจากใบให้นำผ้าสะอาดมาชุบแล้ววางบนศรีษะจะช่วยให้ไข้ลดลง</p> <p>- ดอก ใช้ช้ช้บน้ำนมและแก้ไข้จับสั่น</p> <p>- ผล ใช้แก้ไข้จับสั่น ทืดไอ แก้ริดสีดวงทวาร ขับน้ำนม</p>	<p>ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน</p> <p>ธนัชฐา กาใจ. 14 มิถุนายน 2565 : สัมภาษณ์.</p> <p>062 484 5655</p> <p>ปราชญ์ชาวบ้าน</p> <p>ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก</p> <p>ส่วนที่ใช้เป็นยา</p> <p>ทั้งต้น, เถา, ใบ, ดอก, ผล, ราก, เปลือก</p> <p>การใช้สมุนไพร</p> <p>- กินยอดสด แก้ท้องอืด ขับลม</p> <p>- เถาตากแห้ง ต้มน้ำดื่มเป็นน้ำสมุนไพร แก้ท้องอืด ขับลม</p>	<p>จัดแสดงในลักษณะสวนสมุนไพร โดยจัดทำป้ายนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อสมุนไพร การใช้และสรรพคุณสมุนไพร ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่น พร้อมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลความรู้ไปยังสื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด</p>

	<p>เขตกรรม (ถาก ตัดให้สั้นเพื่อไม่ให้ดอกออกหรือชูดทิ้ง) และใช้สารเคมีต่าง ๆ</p> <p>- ใบตดหมุดตดหมา ลักษณะของใบเป็นรูปใบหอก ปลายใบแหลมหรือเรียวยาว โคนใบเว้าเป็นรูปหัวใจ ขอบใบเรียบ ใบมีขนาดกว้างประมาณ 1-2.2 เซนติเมตร และยาวประมาณ 7.1-12 เซนติเมตร ใบเป็นสีเขียวถึงเขียวค่อนข้างเข้ม หน้าใบและหลังใบไม่มีขน แต่จะมีขนสั้น ๆ ละเอียดที่มุมเส้นใบตัดกับเส้นกลางใบ เส้นแขนงใบออกตรงข้ามกันและเยื้องกันบ้าง ปลายเส้นวิ่งไปจนเส้นถัดไป ไม่ถึงขอบใบ เส้นแขนงเล็ก ๆ สานกันเป็นร่างแห มีเส้นแขนงใบข้างละ 4-7 เส้น ก้านใบยาวประมาณ 1.2-2.3 เซนติเมตร</p> <p>- ดอกตดหมุดตดหมา ออกดอกเป็นช่อบริเวณยอดและตามซอกใบ ยาวประมาณ 15-25 เซนติเมตร ดอกย่อยมีจำนวนมาก อยู่ชิดติดกันเป็นกระจุก กลีบดอกด้านนอกเป็นสีเขียว ส่วนด้านในเป็นสีม่วงเข้ม ดอกมีลักษณะเป็นรูปกรวยปลายแยกเป็นแฉก 5</p>	<p>- ราก ใช้แก้โรคตีชาน น้ำต้มจากรากใช้ในการขับลม แก้อาการท้องอืดท้องเฟ้อ</p> <p>- เปลือก ต้มดื่มทำให้อาเจียนได้</p>		
--	---	--	--	--

	<p>แฉกและหยักต้น โดยจะออกดอกในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนพฤษภาคม</p> <p>- ผลตดหมุดตดหมา ลักษณะของผลเป็นรูปไข่หรือกลมแบน ผลมีขนาดกว้างประมาณ 0.4-0.5 เซนติเมตร และยาวประมาณ 0.5-0.7 เซนติเมตร ผลจะแก่ในช่วงเมษายนถึงพฤษภาคม</p>			
--	--	--	--	--

ตารางที่ 10 รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : พลู

ชื่อสมุนไพร	รูปแบบแหล่งเรียนรู้			
	ลักษณะเฉพาะของสมุนไพร	สรรพคุณของสมุนไพร	ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้านและการใช้สมุนไพร	สื่อถ่ายทอดความรู้
10. พลู	<p>พลู เป็นไม้เถา เนื้อแข็ง เป็นไม้เลื้อยระบบรากฝอย (fibrous root system) เกิดตามข้อใช้หาอาหารและยึดเกาะ ซึ่งรากหาอาหารจะอยู่ในดินทำหน้าที่ดูดน้ำและอาหารจากดินมาเลี้ยงลำต้น มีรากขนาดใหญ่ประมาณ 6 รากและมีรากแขนงแตกแยกออกไปเป็นวงกว้างตามขนาดของทรงพุ่มและจะหยั่งลึกลงไปใต้ดิน ส่วนรากยึดเกาะบางครั้งเรียกว่ารากตีนตุ๊กแก จะแตกออกตามข้อทำหน้าที่ยึดเกาะกับเสาหรือหลักหรือวัตถุค้ำยันเพื่อให้ลำต้นสูงขึ้นไปและไม่ให้ลำต้นหลุดร่วงออกได้ง่าย รากชนิดนี้ไม่ทำหน้าที่หาอาหาร ปกติเป็นรากใหม่อ่อนๆ ลำต้น เป็นเถาเลื้อย ลักษณะของลำต้นอวบน้ำมีร่องเล็กๆ สีน้ำตาลยาวขนานไปตลอดลำต้น สันร่องมีสีเขียว มีข้อและปล้องชัดเจน เจริญยึดเกาะกับเสาหรือ</p>	<p>- ไบรสเผ็ดเมา เคี้ยวกินกับหมากขี้แล้วใช้อุดจมูก ช่วยห้ามเลือดกำเดาให้หยุดไหล แก้ปวดฟัน แก้รำมะนาด แก้ปากเหม็น ขับลมในลำไส้ แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ แก้ปวดศีรษะ แก้ปวดท้อง ท้องเสีย กระตุ้นให้กระปรี้กระเปร่า ใช้ภายนอก แก้ปวด บวม ฟกช้ำ ฆ่าเชื้อโรค เป็นยาชาเฉพาะที่ ช่วยให้เส้นเลือดหดตัว ฆ่าเชื้อโรคหนอง ฝี วัณโรค แก้กการอักเสบของเยื่อจมูกและคอ แก้กลาก แก้ฮ่องกงฟุต แก้คัน แผลงักต้อย แก้ลมพิษ ลนไฟนบท้องเด็ก แก้ปวดท้องและแก้ลูกอ้นทะยาน บรรเทาอาการไอมีเสมหะ แก้คัดจมูก เจ็บคอ</p> <p>- น้ำมันพลู ซึ่งมีสาร ประกอบ พิ</p>	<p>ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน ธนิชฐา กาใจ. 14 มิถุนายน 2565 : สัมภาษณ์. 062 484 5655</p> <p>ปราชญ์ชาวบ้าน ตำบลพะวอ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก</p> <p>ส่วนที่ใช้เป็นยา เถา, ใบ, เมล็ด</p> <p>การใช้สมุนไพร - ใช้ใบสดประมาณ 3-5 กรัม ต้มน้ำกินสำหรับแก้อาการปวดท้อง - ใช้ใบสดตำผสมเหล้าทาบริเวณที่เป็นลมพิษ</p>	<p>จัดแสดงในลักษณะสวนสมุนไพร โดยจัดทำป้ายนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อสมุนไพร การใช้และสรรพคุณสมุนไพร ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่น พร้อมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลความรู้ไปยังสื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด</p>

	<p>ไม้ค้ำยันหรือหลัก ทุกส่วนมีกลิ่นหอมเฉพาะ</p> <p>- ใบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับตามข้อใบ ลักษณะใบรูปไข่หรือรูปหัวใจคล้ายใบโพธิ์ฐานใบมนหรือค่อนข้างกลม ปลายใบแหลมขอบใบเรียบ แผ่นใบด้านบนมีสีเขียวเข้มกว่าใบด้านล่าง เรียบและเป็นมัน มีเส้นใบประมาณ 5-7 เส้น เส้นใบด้านบนจะบวมลงไปตลอดแผ่นใบ ส่วนผิวใบด้านล่างจะนูนออกมาเห็นได้ชัดเจน ใบอ่อนจะเป็นสีเขียวและใบแก่สีจะเข้มขึ้น และมีกลิ่นฉุน</p> <p>- ดอก ออกดอกเป็นช่อแบบแกนห้อยลงที่ซอกใบ ดอกมีขนาดเล็กสีขาว ไม่มีก้านรูปร่างของดอกเป็นรูปทรงกระบอก ดอกออกเป็นกลุ่มเรียงอยู่บนก้านช่อดอก ดอกเพศผู้และดอกเพศเมียจะแยกกันอยู่คนละดอก</p> <p>- ผล ลักษณะผลรูปทรงกลม เป็นผลมีเนื้อเปื่อยกันแน่นอยู่บนแกน เมื่อสุกมีสีแดง</p> <p>- เมล็ด รูปร่างค่อนข้างกลมหรือยาวรีคล้ายรูปไข่</p>	<p>น อ ล (phonolic compound) ได้แก่ isoeugenol, chavicol, eugenol ซึ่งมีฤทธิ์ในการฆ่าเชื้อโรคทำให้ปลายประสาทชา แก้อาการคัน</p> <p>- น้ำคั้นจากใบ น้ำคั้นจากใบพลูสด รสเผ็ด เป็นยาถ่ายพยาธิ ยาระบายอาการท้องผูก ยาเจริญอาหาร ขับเสมหะ ลดไข้ แก้ปวดศีรษะ ขับลมในกระเพาะอาหาร ทำให้ลมหายใจหอมสดชื่น เป็นยาสมานแผล และใช้ป้องกันเชื้อจุลินทรีย์แก้อาการผื่นคัน ลมพิษ แพ้ อักเสบ แผลงัสต์วิกัด แก้ท้องอืดท้องเฟ้อ แน่น จุกเสียด แก้ตาแดง แก้วิงเวียน</p> <p>- ราก ใช้รักษาโรคเอดส์</p>	<p>- ใช้ใบสดโขลกให้ละเอียดคั้นเอาน้ำผสมกับน้ำร้อนหนึ่งแก้วใช้ดื่ม แก้อาการท้องอืดท้องเฟ้อและบำรุงกระเพาะอาหาร</p>	
--	--	--	---	--

ตารางที่ 11 รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก : เถาเอ็นอ่อน

ชื่อสมุนไพร	รูปแบบแหล่งเรียนรู้			
	ลักษณะเฉพาะของสมุนไพร	สรรพคุณของสมุนไพร	ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้านและการใช้สมุนไพร	สื่อถ่ายทอดความรู้
11. เถาเอ็นอ่อน	<p>เป็นพืชสมุนไพรจำพวกเถา ที่มีชื่อเรียกตามท้องถิ่นต่างๆเช่น ภาคเหนือเรียก ตีนเป็ดเครือ ส่วนเชียงใหม่เรียก เครือเขาเอ็น หรือเครือเงิน สุราษฎร์ธานีเรียก หม่อนตีนเป็ดหรือเมื่อย และปัตตานีเรียก หญ้าลิเล เป็นต้น ซึ่งพืชสมุนไพรอย่างต้นเถาเอ็นอ่อนนั้นมักมีการขยายพันธุ์โดยการเพาะเมล็ด ส่วนใหญ่ชอบขึ้นอยู่ตามป่าราบหรือในพื้นที่ที่กร้าง โดยเฉพาะในจังหวัดหวัดสระบุรี สำหรับปัจจุบันนอกจากการนำต้นเถาเอ็นอ่อนมาใช้เป็นยาสมุนไพรแล้ว ยังมีการนำมาปลูกเป็นไม้ประดับตามบ้านอีกด้วย</p> <p>- ต้นเอ็นอ่อนนั้นเป็นไม้เลื้อยจำพวกเถาเนื้อแข็งที่ชอบพาดพันกับต้นไม้อื่น มีเปลือกเถาเรียบสีน้ำตาลแกมดำ เมื่อแก่เปลือกจะหลุดออกมาเป็นแผ่น และทุกส่วนของต้นเถาเอ็นอ่อนนั้นจะมีน้ำยางสีขาวอยู่</p>	<p>- ใบ ใช้ทำเป็นลูกประคบช่วยแก้อาการเมื่อยขบ ช่วยคลายเส้น และแก้อาการปวดเสียวเส้นเอ็น ให้รสเบื่อเอียน</p> <p>- เถา ช่วยแก้อาการปวดเมื่อยกล้ามเนื้อ แก้ชัดยอก รวมทั้งแก้เส้นเอ็นพิการ และช่วยบำรุงเส้นเอ็นให้แข็งแรง ให้รสขมเปี่ยม นอกจากนี้ยังนำสมุนไพรอย่างต้นเถาเอ็นอ่อนนี้มาใช้เป็นยาสมุนไพรเพื่อสุขภาพ สำหรับบรรเทาอาการปวดเมื่อยต่างๆตามร่างกาย ไม่ว่าจะเป็นปวดเอว หรือปวดหลัง เป็นต้น แต่มีข้อควรระวังสำหรับต้นเถาเอ็นอ่อนนี้คือ ไม่ควรรับประทานในปริมาณมากเกินไปที่ได้กำหนดไว้ เพราะต้นเถาเอ็นอ่อนมีฤทธิ์กระตุ้นหัวใจ</p>	<p>ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน ประกาย ชาณุณรงค์. 21 กุมภาพันธ์ 2565 : สัมภาษณ์. 086 986 6878</p> <p>วิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรแม่ทองคำ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก</p> <p>ส่วนที่ใช้เป็นยา เถา, ใบ, เมล็ด</p> <p>การใช้สมุนไพร - ใช้เป็นส่วนผสมของยาหม่อง - ใช้ทั้งต้น, ใบ โขลกให้ละเอียด ห่อผ้าทำลูกประคบประคบตามเส้นเอ็นที่ปวด</p>	<p>จัดแสดงในลักษณะสวนสมุนไพร โดยจัดทำป้ายนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อสมุนไพร การใช้และสรรพคุณสมุนไพร ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่น พร้อมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลความรู้ไปยังสื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด</p>

	<p>- ใบนั้นจะเป็นใบเดี่ยวออกตรงข้ามกัน แผ่นใบจะหนา เป็นรูปรี บริเวณปลายจะมน หางสั้น ส่วนโคนสอบ และดอกจะออกเป็นดอกช่ออยู่ตามซอกใบ มีดอกย่อยเป็นสีเหลืองอ่อนๆ โคนกลีบนั้นจะเชื่อมติดกัน</p> <p>- ดอกเอาเอ็นอ่อน ออกดอกเป็นช่อตามซอกใบ ดอกย่อยเป็นสีเหลืองอ่อนหรือเป็นสีขาวอมเหลือง ดอกมีกลีบดอก 5 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกัน ส่วนกลีบเลี้ยงดอกเป็นสีเขียวมี 5 กลีบ</p> <p>- ผลของต้นเถาเอ็นอ่อนนี้จะเป็นออกเป็นฝักทรงกระบอก มีเนื้อแข็ง ติดกันเป็นคู่ๆ ปลายแหลม ผิวลื่น เมื่อแก่แล้วผลจะแตกออกเพียงด้านเดียว มีเมล็ดเป็นรูปทรงรีสีน้ำตาล พร้อมขนปุยสีขาวๆติดอยู่</p>	<p>ซึ่งอาจก่อให้เกิดอันตรายได้</p> <p>- เมล็ด ช่วยแก้อาการจุกเสียดแน่นเพื่อในท้อง และช่วยขับลมในกระเพาะอาหาร ให้รสขมเมา</p>	<p>เสียวและตึงเมื่อยขบ ทำให้เส้นยึดหย่อนดี</p>	
--	---	---	--	--

ตารางที่ 12 รูปแบบของแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สลอด จังหวัดตาก : กล้วยาเอ็นยิด

ชื่อสมุนไพร	รูปแบบแหล่งเรียนรู้			
	ลักษณะเฉพาะของสมุนไพร	สรรพคุณของสมุนไพร	ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้านและการใช้สมุนไพร	สื่อถ่ายทอดความรู้
12. กล้วยาเอ็นยิด (ผักกาดน้ำ)	<p>- ต้นผักกาดน้ำ หรือกล้วยาเอ็นยิด จัดเป็นพรรณไม้ล้มลุกขนาดเล็กที่มีเนื้ออ่อน มีอายุหลายปี ลำต้นมีความสูงประมาณ 30-120 ซม. โคนต้นติดอยู่กับดิน รากสั้น แตกแขนงเป็นฝอยมาก พืชชนิดนี้เป็นพรรณไม้กลางแจ้งขยายพันธุ์โดยใช้เมล็ด เจริญเติบโตได้ดีในดินที่มีส่วนผสมพิเศษ ในประเทศไทยสามารถพบได้ทั่วทุกภาค โดยมักขึ้นตามทุ่งหญ้า พื้นที่โล่งแจ้งที่มีความชุ่มชื้น</p> <p>- ใบผักกาดน้ำ ใบจะแทงขึ้นมาจากใต้ดินคล้ายกับใบผักกาด แต่จะมีก้านใบที่ยาวกว่า ก้านใบยาวเท่ากับแผ่นใบ ใบเป็นใบเรียงสลับ โคนลำต้นมีกาบใบห่อหุ้มอยู่ แผ่นใบผักกาดน้ำมีลักษณะหนาคคล้ายกับใบผักคะน้า ใบเป็นรูปไข่กลับและมีขนาดกว้าง โคนใบสอบ ขอบใบเป็นคลื่น ๆ ใบมีขนาดกว้างประมาณ 12-16 ซม. และยาวประมาณ 20-30 ซม. มีเส้น</p>	<p>การใช้สมุนไพร คั้นน้ำดื่ม, ใบแห้งนำมาต้มน้ำดื่ม สรรพคุณ</p> <p>- ทั้งต้น ขับปัสสาวะ แก้นิ่ว แก้อาการปวดหัว - ราก แก้กษัย แก้อาการปวดเมื่อยตามร่างกาย แก้อาการปวดเอว แก้อาการช้ำใน - ใบ แก้อาการปวดศีรษะ ช่วยลดอาการบวม แก้อาการไอจามที่เกิดจากการถูกแสงแดด ภูกลม แก้อาการปวด</p>	<p>ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน ประกาย ชาญณรงค์. 21 กุมภาพันธ์ 2565 : สัมภาษณ์. 086 986 6878 วิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรแม่ทองคำ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สลอด จังหวัดตาก</p> <p>ส่วนที่ใช้เป็นยา ทั้งต้น, ราก, ใบ, เมล็ด</p> <p>- ใช้เป็นส่วนผสมของยาหม่อง - นำทั้งต้นมาตำและพอกบรรเทาผิวหนังอักเสบ แผลที่หายยากไม่ให้เกิดเป็นแผลเป็น ลดอาการอักเสบจากการแพ้</p>	<p>จัดแสดงในลักษณะสวนสมุนไพร โดยจัดทำป้ายนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อสมุนไพร การใช้และสรรพคุณสมุนไพร ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรในท้องถิ่น พร้อมทั้งเชื่อมโยงข้อมูลความรู้ไปยังสื่อออนไลน์ ได้แก่ เว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สลอด</p>

	<p>ใบตามยาวประมาณ 5-7 เส้น โดยลักษณะของใบจะคล้ายกับช้อนสังกะสีขนาดใหญ่ และใบจะแตกออกรอบ ๆ บริเวณต้น ที่เรียกว่าหญ้าเอ็นยืดก็เพราะเมื่อนำก้านใบมาหักแล้วค่อย ๆ ดึงออกจะเห็นเส้นเอ็นยืดออกมา</p> <p>- ดอกฝักกาดน้ำ ออกดอกเป็นช่อ โดยช่อดอกจะชูขึ้นมาจากกลางกอ ก้านช่อดอกยาวประมาณ 30 ซม. และมีดอกย่อยขนาดเล็กแห้ง เป็นสีเขียวอ่อนหรือสีน้ำตาล และไม่มีก้านดอก</p> <p>- ผลฝักกาดน้ำ ผลพบได้ในดอก เป็นผลแห้ง ลักษณะค่อนข้างกลม มีรูปร่างไม่แน่นอน ผลมีขนาดเล็กสีเขียวอมสีน้ำตาลหรือเป็นสีน้ำตาลถึงสีดำ เมื่อสุกแล้วจะแตกออก ภายในผลมีเมล็ดประมาณ 8-15 เมล็ด หรืออาจมีมากถึง 15 เมล็ด เมล็ดมีขนาดเล็ก มีความยาวประมาณ 1-1.5 มม.</p>	<p>เอาจ</p> <p>- เมล็ด ช่วยทำให้ตาสว่าง แก้ปัสสาวะเป็นเลือด ขับปัสสาวะ</p>	<p>พืชต่างๆ หรือพืชจากแมลงกัดต่อย ใช้ห้ามเลือดภายนอก</p> <p>- นำทั้งต้นมาโขลกให้แหลก เคี้ยวกับน้ำมันมะพร้าว นำมาทารักษากระดูกหัก เส้นเอ็นตึง</p> <p>- คั้นน้ำดื่มแก้ร้อนใน แก้เจ็บคอ แก้ไข้หวัด หลอดลมอักเสบ</p>	
--	--	--	--	--

2.3 ผู้ดำเนินการวิจัย ได้นำร่างรูปแบบแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่ได้ปรับแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 คน ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านแหล่งเรียนรู้ 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านสมุนไพร 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิผู้เชี่ยวชาญด้านแหล่งเรียนรู้แบบออนไลน์ 1 คน มาจัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้สมุนไพรพื้นบ้านในรูปแบบของสวนสมุนไพร และสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ โดยได้นำเสนอในเว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด หัวข้อ สวนสมุนไพรพื้นบ้าน ดังนี้

1). การจัดทำสวนสมุนไพร จัดแสดงในพื้นที่จำนวน 80 ตารางเมตร ในศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด โดยปลูกสมุนไพรจำนวน 12 ชนิด ตามผลการวิเคราะห์ข้อมูล ได้จัดทำป้ายบอกชื่อของสมุนไพร ชื่อพื้นบ้าน รูปภาพของสมุนไพร และคิวอาร์โค้ดสำหรับการเข้าถึงข้อมูลของแหล่งเรียนรู้แบบออนไลน์ ดังนี้

ภาพที่ 1 สวนสมุนไพร

ภาพที่ 2 ป้ายชื่อสมุนไพรและคิวอาร์โค้ดสำหรับการเข้าถึงข้อมูลแบบออนไลน์

ภาพที่ 3 การปลูกสมุนไพรพื้นบ้านในสวนสมุนไพร

2) การจัดทำสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ โดยได้นำเสนอในเว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด หัวข้อ สมุนไพรพื้นบ้าน ที่ URL: <https://maesot.kpru.ac.th/suffeco/> โดยนำเสนอข้อมูลดังนี้

ภาพที่ 4 หน้าเว็บไซต์สมุนไพรพื้นบ้าน ในเว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด

ภาพที่ 5 การนำเสนอข้อมูลสมุนไพรในเว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด

ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด

หน้าแรก รายการสมุนไพรพื้นบ้าน

ลักษณะเฉพาะทางกายภาพ

- ต้น**
ต้นเป็นไม้พุ่มล้มลุกขนาดเล็ก สูงราว 1-1.5 เมตร มีอายุหลายปี กิ่งก้านมักทอดยาว ยอดอ่อนมีสีแดง ลำต้นกลมเรียบ กิ่งอ่อนสีเขียวปนแดง มีสีแดงบริเวณข้อ
- ใบ**
ใบเป็นใบเดี่ยวออกสลับกัน รูปไข่ กว้าง 3-5 ซม. ยาว 8-13 ซม. ปลายใบแหลม โคนใบมน มีสีเขียว ใบบาง แผ่นใบมีก้าน ก้านใบและแกนกลางใบอ่อนมีสีแดง
- ดอก**
ดอกออกเป็นช่อแบบช่อกระจุกจะเจี๊ยบ ยาว 20-90 ซม. ก้านช่อดอกยาว 1-3 ซม. มีดอกย่อยจำนวนมาก ประมาณ 10-15 ดอก ออกดอกเป็นช่อตั้งขึ้นที่ปลายกิ่งหรือปลายยอด กลีบดอกสีแดงสด กลีบบางมี 5 กลีบ โคนกลีบดอกเชื่อมติดกันเป็นหลอดเล็ก ๆ ยาว 2.5-3.5 ซม. ปลายแยกเป็น 5 แฉก
- ผล**
ผลมีลักษณะเป็นฝักกลม ทรงรียาว เป็นผลแห้งเมื่อแก่แตกตามร่องได้

ภาพที่ 6 การนำเสนอข้อมูลลักษณะเฉพาะทางกายภาพของสมุนไพรพื้นบ้าน

ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด

หน้าแรก รายการสมุนไพรพื้นบ้าน

ส่วนที่ใช้เป็นยา

- ราก
- ต้น
- ใบ
- ดอก

สรรพคุณของสมุนไพร

- ราก**
รากมีสรรพคุณ เป็นยาบำรุงไฟธาตุ บำรุงโลหิต ขับลมในลำไส้และกระเพาะอาหาร ให้ผายเวร ขับพยาธิ แก้ปวดข้อ ขับประจำเดือนสตรี ใช้ผสมในยาบำรุงสำหรับสตรีหลังคลอด เพื่อให้มดลูกเข้าอู่ แก้อืดท้องเฟ้อ ปวดเสียด แน่นหน้าอก ทำให้ร่างกายเกิดความอบอุ่น แต่กินมากอาจทำให้แห้งถูกได้ (ไม่ควรใช้ในหญิงมีครรภ์)
- ต้น**
ต้นมีรสขม แก้โรหืดหอบเกิดแก่งอกกำเดา
- ใบ**
ใบมีรสอ่อน แก้ลมในท้องเฟ้อ ขับย่อยอาหาร ขับผายลม แก้ปวดในฝัก
- ดอก**
ดอกมีรสอ่อน แก้ปวดในฝัก

ภาพที่ 7 การนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับส่วนที่ใช้เป็นยาและสรรพคุณของสมุนไพร

ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด

หน้าแรก รายการสมุนไพรพื้นบ้าน

การใช้สมุนไพร

- ใช้รากเคี้ยวระงับอาการปวดฟัน
- ใช้ทั้งต้นต้มน้ำเป็นชา แก้ปวด

ผู้ให้ข้อมูล

ดร.อินสรณ์ วุฒิชรนาภรณ์
ปราชญ์ชาวบ้านตำบลแม่กาษา

QR Code-เจตมูลเพลิงแดง

© 2022 ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด

ภาพที่ 8 การนำเสนอข้อมูลการใช้สมุนไพรและข้อมูลของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ และวิสาหกิจชุมชน

3. ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน โดยการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้านในรูปแบบของสวนสมุนไพร และสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ตารางที่ 13 เพศของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	23	32.86
หญิง	47	67.14
รวม	70	100.00

จากตารางที่ 13 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 67.14 และเพศชาย ร้อยละ 32.86

ตารางที่ 14 อายุของผู้ตอบแบบสอบถาม

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
10-20 ปี	9	12.86
21-30 ปี	35	50.00
31-40 ปี	9	12.86
41-50 ปี	7	10.00
51-60 ปี	6	8.57
61 ปี ขึ้นไป	4	5.71
รวม	70	100.00

จากตารางที่ 14 พบว่าส่วนใหญ่ผู้ตอบแบบสอบถามมีอายุ 21-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 50 รองลงมา คือ อายุ 10-20 ปี และ 31-40 ปี ร้อยละ 12.86

ตารางที่ 15 ระดับการศึกษาของผู้ตอบแบบสอบถาม

ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่าประถม	1	1.43
ประถมศึกษา	5	7.14
มัธยมศึกษา	12	17.14
ปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี	52	74.29
รวม	70	100.00

จากตารางที่ 15 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 74.29 รองลงมา คือ มัธยมศึกษา ร้อยละ 17.14 และประถมศึกษา ร้อยละ 7.14

ตารางที่ 16 อาชีพของผู้ตอบแบบสอบถาม

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	9	12.86
ลูกจ้างเอกชน	8	11.43
ค้าขาย	6	8.57
เกษตรกร	5	7.14
รับจ้างทั่วไป	3	4.29
ไม่ได้ประกอบอาชีพ	16	22.86
อื่น ๆ	23	32.86
รวม	70	100.00

จากตารางที่ 16 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ อื่นๆ (นักศึกษา) คิดเป็นร้อยละ 32.86 รองลงมา คือ ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 22.86 และรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 12.86

ส่วนที่ 2 การประเมินความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ตารางที่ 17 ความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

	รายการประเมินความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย	S.D.	แปลผล
	ความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งเรียนรู้ : สวนสมุนไพร	4.55	0.55	มากที่สุด
1	การจัดรูปแบบแหล่งเรียนรู้มีความเหมาะสม	4.56	0.55	มากที่สุด
2	วิธีการนำเสนอข้อมูลของแหล่งเรียนรู้	4.46	0.58	มาก
3	ความสามารถของวิทยากรที่ถ่ายทอดความรู้	4.51	0.55	มากที่สุด
4	ความเหมาะสมของสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้	4.60	0.52	มากที่สุด
5	สถานที่มีความเหมาะสม	4.61	0.54	มากที่สุด
	ความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์	4.55	0.54	มากที่สุด
6	รูปแบบของสื่อมีความเหมาะสม	4.47	0.53	มาก
7	คำแนะนำในการใช้สื่อการเรียนรู้ออนไลน์เหมาะสมเข้าใจง่าย	4.53	0.53	มากที่สุด
8	วิธีการนำเสนอข้อมูลมีความเหมาะสม	4.57	0.55	มากที่สุด
9	เนื้อหาและภาษาที่นำเสนอมีถูกต้อง และทันสมัย	4.54	0.55	มากที่สุด
10	ความน่าสนใจและดึงดูดความสนใจ	4.56	0.52	มากที่สุด
11	ความเหมาะสมของแหล่งเรียนรู้โดยภาพรวม	4.63	0.54	มากที่สุด
	ความพึงพอใจรวม	4.55	0.54	มากที่สุด

จากตารางที่ 17 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อแหล่งการเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.55) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อแหล่งเรียนรู้: สวนสมุนไพร และ ความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ เท่ากัน ซึ่งความพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.55)

ความพึงพอใจต่อแหล่งเรียนรู้ สวนสมุนไพร ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ สถานที่มีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 4.61) รองลงมา คือ ความเหมาะสมของสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้(ค่าเฉลี่ย = 4.60) และ การจัดรูปแบบแหล่งเรียนรู้มีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย = 4.56)

ความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ความเหมาะสมของแหล่งเรียนรู้โดยภาพรวม (ค่าเฉลี่ย = 4.63) รองลงมา คือ วิธีการนำเสนอข้อมูลมีความเหมาะสม(ค่าเฉลี่ย = 4.57) และ ความน่าสนใจและดึงดูดความสนใจ (ค่าเฉลี่ย = 4.56)

ส่วนที่ 3 ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่น ๆ

- 1) เพิ่มชนิดของสมุนไพรให้มีจำนวนมากขึ้น
- 2) เป็นแหล่งเรียนรู้ให้ชุมชนได้ศึกษา
- 3) ให้เพิ่มวิธีการแปรรูปสมุนไพร
- 4) อยากให้มีการสอนแปรรูปสมุนไพร
- 5) ดีและเป็นประโยชน์ต่อชุมชน
- 6) ควรจัดอบรมการใช้สมุนไพรที่บ้าน
- 7) อยากให้ส่งเสริมการแปรรูปสมุนไพรให้ผู้สูงอายุ
- 8) ชอบสถานที่ของแหล่งเรียนรู้ มีความกว้างขวางและสามารถเพิ่มประเภทสมุนไพรได้อีก
- 9) มีสมุนไพรหลากหลาย
- 10) สวยงาม
- 11) มีความรู้และเข้าใจดีมาก
- 12) เยี่ยม สามารถรู้ได้ถึงสมุนไพรหลากหลายชนิด
- 13) ให้มีการสร้างเครือข่ายเกี่ยวกับใช้และแปรรูปสมุนไพร

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายและลักษณะของการใช้ประโยชน์ จากของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดย กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน และประเมินความพึงพอใจ ของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน ผู้สูงอายุ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ด้านสมุนไพร ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัด ตาก รวมทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เพื่อให้ข้อมูลในลักษณะของการประชุมกลุ่ม (Focus groups) และการสัมภาษณ์ และใช้ พื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัย ราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในการจัดทำแหล่งเรียนรู้ พืชสมุนไพรพื้นบ้าน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลของการวิจัย ได้แก่ ตัวแทนของชุมชนที่มีความรู้เรื่องสมุนไพร พื้นบ้าน ได้แก่ ประชาชนท้องถิ่น กลุ่มผู้สูงอายุ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยการคัดเลือกตัวแทนตำบล ละ 2 คน รวมเป็นจำนวน 20 คน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพร ได้แก่ พัฒนาชุมชนอำเภอแม่สอด องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในอำเภอแม่สอด เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ พืชสมุนไพรพื้นบ้าน การถ่ายทอดภูมิปัญญา การอนุรักษ์ และการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพร พื้นบ้าน โดยการประชุมกลุ่ม (Focus groups) การสัมภาษณ์ การสังเกต และการถ่ายภาพ เครื่องมือ ที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ในประเด็นบริบทชุมชน ความหลากหลายของพืชสมุนไพรในชุมชน ภูมิปัญญาของพืชสมุนไพร และการใช้ประโยชน์จาก พืชสมุนไพร และแบบประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการต่อรูปแบบแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการ มีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในรูปแบบสวนสมุนไพร และสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์

สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ศึกษาความหลากหลายและลักษณะของการใช้ประโยชน์จากของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ และการประชุมแบบมีส่วนร่วม ในการพัฒนา แหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่าสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่กลุ่มผู้สูงอายุ ประชาชนชาวบ้าน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้ใช้ประโยชน์จากสมุนไพรและเป็นสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน จำนวน 12 ชนิด ได้แก่

1.1 บิดบัวแดง (เจตมูลเพลิงแดง) ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน ได้แก่ ดร.อินสรณ์ วุฒิศรมาภรณ์ ประชาชนชาวบ้าน ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ส่วนที่ใช้เป็นยา ได้แก่ ราก, ใบ, ต้น และดอก การใช้สมุนไพร ใช้ทั้งต้นต้มดื่มเป็นชา แก้ปวด ใช้ราก เคี้ยวระงับอาการปวดฟัน

1.2 เจตมูลเพลิงขาว ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน ได้แก่ ดร.อินสรณ์ วุฒิศรมาภรณ์ ประชาชนชาวบ้าน ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ส่วนที่ใช้เป็นยา ได้แก่ ราก, ใบ และต้น การใช้สมุนไพร ตากแห้งทำเป็นชาสมุนไพร แก้ปวดข้อหรือเคล็ดขัดยอก ใช้รากแห้ง 1.5-3 กรัม ต้มน้ำหรือแช่เหล้า รับประทานครั้งละ 5 กรัม วันละ 2 ครั้ง การรักษาฝีคัณฑสูตร ผีบวม เต้านมอักเสบ ไฟลามทุ่ง ใช้ใบสดพอประมาณ ต่ำให้ละเอียด ใช้ผ้าก๊อซ 2 ชั้นห่อพอกบริเวณที่เป็นจนกระทั่งหาย แก้ฟกช้ำ ใช้ใบสด 1 กำมือ ต่ำให้ละเอียด ใส่เหล้าเล็กน้อย ทาบริเวณที่เป็น

1.3 ม่านพระอินทร์ (หญ้าดอกขาว) ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน ได้แก่ ดร.อินสรณ์ วุฒิศรมาภรณ์ ประชาชนชาวบ้าน ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ส่วนที่ใช้เป็นยา ต้น, ใบ, เมล็ด และราก การใช้สมุนไพร ใช้หญ้าดอกขาวทั้ง 5 (ราก ลำต้น ใบ ดอก ผล) ตากแห้งทำเป็นชาสมุนไพร หรือนำมาต้มกิน รักษาแผลเบาหวาน แก้ปวดข้อ/ปวดเข่า ใช้ใบสดพอกสมานแผล

1.4 ช้างย่ำเปอะ (โตไม่รู้ล้ม) ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน ได้แก่ อาจารย์วิญญู ไทยอยู่ ประชาชนชาวบ้านตำบลมหาวัน อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ส่วนที่ใช้เป็นยา ต้น, ราก และใบ การใช้สมุนไพร ใช้ต้นแห้ง 6 กรัม แช่น้ำร้อน 300 กรัม นาน 30 นาที รินเอาน้ำดื่ม หรือจะบดเป็นผงปั้น เม็ดไว้รับประทานก็ได้ แก่ต่อมทอนซิลอักเสบ แก้เจ็บคอ ใช้ใบสด 2 กำมือ เคี้ยวกับน้ำมันมะพร้าว และใช้ทาบริเวณที่เป็นแผลหรือโรคผิวหนังต่าง ๆ

1.5 ชลู่ ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน ได้แก่ นางสาว ศฤงษ์อนันต์ ผู้สูงอายุ ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ส่วนที่ใช้เป็นยา ใช้ทั้งต้นสด หรือแห้ง เปลือก ใบ เมล็ด ดอก (นิยมใช้เฉพาะใบ) การใช้สมุนไพร ใช้ใบอบแห้ง ต้มเป็นน้ำชาสมุนไพรจะช่วยลดน้ำหนักได้ และบำรุงระบบประสาท ใบสดแก่นำมาตำผสมกับเกลือใช้กินรักษากลิ่นปากและช่วยระงับกลิ่นตัว

1.6 คนทีสอ (สีเสี้ยนน้อย) ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน ได้แก่ นางสุนทรี ต๊ะสุ ผู้สูงอายุ ตำบลแม่ตาว อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ส่วนที่ใช้เป็นยา ใบ, ดอก, ผล, ราก, เปลือก และเมล็ด การใช้สมุนไพร นำใบสีเสี้ยนน้อยมาต้มร่วมกับใบเสนียด ใบเปล้า ใบหนาด เหงือกปลาหมอ ชมิ้นอ้อย ไพล ใบมะกรูด และใบว่านสาวหลง นำมาผสมน้ำสะอาดแล้วนำไปอาบ ช่วยแก้กล้ามเนื้อคลายตัว ลดอาการปวดเมื่อย รุขุมขนบริเวณผิวหนังเปิด ทำให้เลือดไหลเวียนดี หายใจสะดวก กลิ่นหอมของสมุนไพรช่วยให้สดชื่น ผ่อนคลายความตึงเครียด

1.7 ไพล ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน นางสังข์ ปันเขียว ผู้สูงอายุ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ส่วนที่ใช้เป็นยาคือเหง้าแก่จัด เก็บหลังจากต้นไพลลงหัวแล้ว การใช้สมุนไพร เหง้าไพลสดใช้เป็นส่วนผสมของลูกประคบสมุนไพร ได้แก่ ผิวมะกรูด ตะไคร้บ้าน ใบมะขาม ชมิ้นชัน เกลือ การบูร ใบส้มป่อย โดยลูกประคบสมุนไพรสดจะให้ตัวยาที่ดีกว่าแบบแห้ง

1.8 ใบสาบเสือ ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน ได้แก่ นางธนิษฐา กาใจ ประชาญ์ชาวบ้าน ตำบลพะวอ อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ส่วนที่ใช้เป็นยา ดอก, ใบ, ต้น หรือใช้ทั้งต้น การใช้สมุนไพร ใบสด ใช้พอกห้ามเลือด นำรากตากแห้ง ต้มน้ำเป็นน้ำสมุนไพร ช่วยสมานแผล แก้อักเสบ

1.9 หล้าตดหมา (กระพังโหม) ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน ได้แก่ นางธนิษฐา กาใจ ประชาญ์ชาวบ้าน ตำบลพะวอ อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ส่วนที่ใช้เป็นยา ใช้ทั้งต้นได้แก่ เถา, ใบ, ดอก, ผล, ราก และเปลือก การใช้สมุนไพร กินยอสด แก้ก้องอืด ขับลม เถาดากแห้ง ต้มน้ำดื่มเป็นน้ำสมุนไพร แก้ก้องอืด ขับลม

1.10 พลู ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน ได้แก่ นางธนิษฐา กาใจ ประชาญ์ชาวบ้าน ตำบลพะวอ อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ส่วนที่ใช้เป็นยา เถา, ใบ และเมล็ด การใช้สมุนไพร ใช้ใบสดประมาณ 3-5 กรัม ต้มน้ำกินสำหรับแก้อาการปวดท้อง ใช้ใบสดตำผสมเหล้าทาบริเวณที่เป็นลมพิษ ใช้ใบสดโขลกให้ละเอียดคั้นเอาน้ำผสมกับน้ำร้อนหนึ่งแก้วใช้ดื่ม แก้อาการท้องอืด ท้องเฟ้อและบำรุงกระเพาะอาหาร

1.11 เถาเอ็นอ่อน ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน ได้แก่ นางสาวประกาย ชาญณรงค์ วิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพร แม่ทองคำ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ส่วนที่ใช้เป็นยา เถา, ใบ และเมล็ด การใช้สมุนไพร ใช้เป็นส่วนผสมของยาหม่อง ใช้ทั้งต้น, ใบ โขลกให้ละเอียด ห่อผ้าทำลูกประคบ ประคบตามเส้นเอ็นที่ปวดเสียวและตึงเมื่อยขบ ทำให้เส้นยึดหย่อนดี

1.12 หล้าเอ็นยึด (ผัดกาดน้ำ) ผู้ให้ข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้าน ได้แก่ นางสาวประกาย ชาญณรงค์ วิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรแม่ทองคำ ตำบลพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สวด จังหวัดตาก ส่วนที่ใช้เป็นยา ใช้ทั้งต้น, ราก, ใบ และเมล็ด การใช้สมุนไพร ใช้เป็นส่วนผสมของยาหม่อง นำทั้งต้นมาตำและพอก บรรเทาผิวหนังอักเสบ แผลที่หายยากไม่ให้เกิดเป็นแผลเป็น ลดอาการอักเสบจากการแพ้พืชต่างๆ หรือพิษจากแมลงกัดต่อย ใช้ห้ามเลือดภายนอก นำทั้งต้นมาโขลกให้แหลก เคี้ยวกับ

น้ำมันมะพร้าว นำมาทำรักษากระดูกหัก เส้นเอ็นตึง คั้นน้ำดื่มแก้ร้อนใน แก้เจ็บคอ แก้ไข้หวัด หลอดลมอักเสบ

สมุนไพรพื้นบ้านทั้ง 12 ชนิดดังกล่าว ส่วนของพืชสมุนไพรที่นำมาใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นส่วนของ ใบ ราก ต้น และผล ส่วนใหญ่จะนำไปต้มดื่มและคั้นเอาน้ำดื่ม และแบ่งลักษณะการขยายพันธุ์ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ สมุนไพรที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ สมุนไพรที่ต้องมีการขยายพันธุ์โดยการปักชำ และสมุนไพรที่ต้องขยายพันธุ์โดยการใช้เหง้าหรือหัว

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก คือ ต้องการให้พัฒนาให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เพื่อถ่ายทอดความรู้ และวิธีการใช้พืชสมุนไพรพื้นบ้านให้กับประชาชนในพื้นที่ รวมถึงผู้สนใจทั่วไป เพื่อรักษาและอนุรักษ์สมุนไพรพื้นบ้านให้คงอยู่ และต้องการให้มีการพัฒนาในด้านการแปรรูปสมุนไพรทั้งเพื่อใช้ในชีวิตประจำวันและการจำหน่ายเพื่อหารายได้ให้กับประชาชนในชุมชน

2. พัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ได้ดำเนินการจัดทำแหล่งเรียนรู้สองรูปแบบได้แก่ สวนสมุนไพร และสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ โดยนำข้อมูลจากปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ และวิชาชีพชุมชน ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เกี่ยวกับการนำสมุนไพรพื้นบ้านมาใช้ประโยชน์ ได้แก่

2.1 แหล่งเรียนรู้ในรูปแบบของสวนสมุนไพร นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ ชื่อสมุนไพร ชื่อพื้นบ้าน รูปภาพของสมุนไพร และคิวอาร์โค้ดสำหรับการเข้าถึงข้อมูลของแหล่งเรียนรู้แบบออนไลน์ โดยใช้พื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จำนวน 80 ตารางเมตร ในการจัดทำแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพร โดยปลูกสมุนไพร จำนวน 12 ชนิด ได้แก่ (1) เจตมูลเพลิงแดง (ปิดปิวแดง) (2) เจตมูลเพลิงขาว (3) ม่านพระอินทร์ (หญ้าดอกขาว) (4) ช้างย่ำเปอะ (ไต้ไม่รู้ล้ม) (5) ขลุ่ (6) คนทีสอ (สีเสื่อน้อย) (7) ไพล (8) ใบสาบเสือ (9) กล้วยตดหมา (กระพังโหม) (10) พลุ (11) เถาเอ็นอ่อน และ (12) กล้วยเอ็นยัด (ผักกาดน้ำ)

2.2 พัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน โดยได้นำเสนอในเว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด หัวข้อ สมุนไพรพื้นบ้าน ที่ URL: <https://maesot.kpru.ac.th/suffeco/> นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อของสมุนไพร ลักษณะเฉพาะทางกายภาพของสมุนไพร ส่วนที่ใช้สมุนไพร

เป็นยาและสรรพคุณของสมุนไพร และข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ และวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

3. ประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน โดยการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้านในรูปแบบของสวนสมุนไพร และสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์

จากผลประเมินความพึงพอใจของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อแหล่งการเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.55) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อแหล่งเรียนรู้: สวนสมุนไพร และ ความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ เท่ากัน ซึ่งความพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.55)

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความหลากหลายและลักษณะของการใช้ประโยชน์จากของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ผลการศึกษาพบว่า สมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ที่กลุ่มผู้สูงอายุ ปราชญ์ชาวบ้าน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้ใช้ประโยชน์ จำนวน 12 ชนิด นั้น เป็นสมุนไพรพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชน สามารถหาใช้ได้ง่าย กรรมวิธีและลักษณะในการนำพืชสมุนไพรพื้นบ้านทั้ง 12 ชนิด มาใช้โดยเฉพาะในด้านการรักษาโรคในเบื้องต้น ส่วนของพืชสมุนไพรที่นำมาใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นส่วนของ ใบ ราก ต้น และผล ส่วนใหญ่จะนำไปต้มดื่มและคั้นเอาน้ำดื่ม ซึ่งสอดคล้องกับ รอฮานี เจาะแม, และคณะ (2558 : 714-728) ได้วิจัยเรื่อง การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรของประชาชนที่อาศัยรอบพื้นที่เขาปกไย๊ะ อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหลากหลายพืชสมุนไพร ลักษณะการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรและกรรมวิธีการนำพืชสมุนไพรมารักษาโรคตามภูมิปัญญาท้องถิ่นของประชาชนที่อาศัยรอบพื้นที่เขาปกไย๊ะ ผลการวิจัยพบว่า พืชสมุนไพรในพื้นที่เขาปกไย๊ะ ที่ประชาชนนำมาใช้ประโยชน์ในการรักษาโรค บำรุงร่างกาย มีจำนวนสมุนไพรทั้งสิ้น 42 วงศ์ 70 ชนิด จำแนกตามสรรพคุณการรักษาโรค บำรุงร่างกายและใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ

ทั้งหมด 16 กลุ่ม ส่วนมากที่ประชาชนนำมาใช้ประโยชน์ คือ กลุ่มสมุนไพรแก้ไข้ ลดความร้อน แก้ปวด ส่วนของพืชที่นำมาใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นส่วนของราก ใบ ต้น และผล สำหรับกรรมวิธีและลักษณะการนำพืชสมุนไพรไปใช้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำมารักษาโรคพบว่า ส่วนใหญ่มักจะต้มดื่ม และคั้นเอาน้ำดื่ม และด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรได้รับการสืบทอดจากบรรพบุรุษ เกิดจากการเรียนรู้ศึกษาในตำราและทดลองใช้พืชสมุนไพรในการรักษาโรคด้วยตนเอง

จากการศึกษาการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก พบว่ามีการสืบทอดจากบรรพบุรุษ และเกิดจากการศึกษาจากตำราการใช้ยาสมุนไพร รวมถึงได้ทดลองใช้พืชสมุนไพรด้วยตนเองเพื่อรักษาโรคในเบื้องต้น โดยกลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ ได้ถ่ายทอดความรู้ในการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรพื้นบ้าน ตามการร้องขอจากสถานศึกษาต่างๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้กับเยาวชน คนรุ่นใหม่ หรือกลุ่มผู้สนใจในชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรพื้นบ้าน และเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการซื้อยารักษาโรค สอดคล้องกับ กัญญารัตน์ เป็งจำเมือง และคณะ (2562, 150-165) ได้สำรวจการใช้สมุนไพรในชุมชน ตำบลก่อเอ้ อำเภอเชียงใน จังหวัดอุบลราชธานี พบว่ารูปแบบการใช้ยาสมุนไพรที่ใช้มาก ได้แก่ สมุนไพรสด ยาต้ม ยาขี้ผึ้ง ยาต้มและยาน้ำมัน ตามลำดับ การสำรวจสมุนไพรใน 4 หมู่บ้าน พบสมุนไพรจำนวน 138 ชนิด ได้นำมาศึกษาลักษณะทางพฤกษศาสตร์ตามชื่อวิทยาศาสตร์ และสรรพคุณ ของสมุนไพรจาก คำบอกเล่าของประชาชน หมอพื้นบ้านและเอกสารอ้างอิง ผลการทดลองได้แสดงว่าชุมชนแห่งนี้ยังมีการใช้ ประโยชน์จากสมุนไพรในการดูแลสุขภาพเบื้องต้น และหมอพื้นบ้านเป็นผู้แนะนำดังนั้น การนำความรู้จากภูมิปัญญาพื้นบ้านและใช้สมุนไพรในการรักษาโรคเป็นสิ่งที่ควรส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะกับคนรุ่นใหม่ให้รู้จักการใช้สมุนไพรไทย รวมถึงการจัดทำฐานข้อมูลสมุนไพรเพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สนใจนำไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นในดูแลสุขภาพของตนเองได้ และเพื่อลดภาระกับบุคลากรทางการแพทย์และค่าใช้จ่ายของภาครัฐ

2. เพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ได้นำผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เกี่ยวกับการนำสมุนไพรพื้นบ้านมาใช้ประโยชน์จากการให้ข้อมูลของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการใช้สมุนไพร มาจัดทำแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบของสวนสมุนไพรโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยนำเสนอ

ข้อมูลเกี่ยวกับ ชื่อสมุนไพร ชื่อพื้นบ้าน รูปภาพของสมุนไพร และคิวอาร์โค้ดสำหรับการเข้าถึงข้อมูลของแหล่งเรียนรู้แบบออนไลน์ โดยใช้พื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก จำนวน 80 ตารางเมตร ปลูกสมุนไพร จำนวน 12 ชนิด ได้แก่ (1) เจตมูลเพลิงแดง (ปิดปีวแดง) (2) เจตมูลเพลิงขาว (3) ม่านพระอินทร์ (หลอดอกขาว) (4) ช้างย่ำเปอะ (โตไม่รู้ล้ม) (5) ชลูด (6) คนทีสอ (สีเสื่อน้อย) (7) ไพล (8) ใบสาบเสือ (9) หนุ่ยตดหมา (กระพังโหม) (10) พลุ (11) เถาเอ็นอ่อน และ (12) หนุ่ยเอ็นยัด (ผักกาดน้ำ) และได้พัฒนาพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ โดยได้นำเสนอในเว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด หัวข้อ สมุนไพรพื้นบ้าน นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อของสมุนไพร ลักษณะเฉพาะทางกายภาพของสมุนไพร ส่วนที่ใช้สมุนไพรเป็นยาและสรรพคุณของสมุนไพร และข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้สูงอายุ และวิสาหกิจชุมชน สอดคล้องกับสามารถ ใจเตี้ย และพัชรี วงศ์ฝัน (2560: 13 – 22) ได้ศึกษาความหลากหลายและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำลี้ จังหวัดลำพูน ผลการศึกษาพบว่า ในพื้นที่ลุ่มน้ำลี้มีภูมิปัญญาการใช้ประโยชน์ สมุนไพรพื้นบ้านทั้งชื่อท้องถิ่น ส่วนที่ใช้ทำยา สรรพคุณ และวิธีการใช้โดยมีหมอพื้นบ้านเป็นผู้ที่มีบทบาท สำคัญ การบูรณาการแนวคิดการบวชป่านำไปสู่กลยุทธ์การใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าของประชาชนและก่อเกิดกระบวนการมีส่วนร่วม การสร้างเสริมกิจกรรมและสร้างแหล่งเรียนรู้ และการสร้างกตัญญูชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าสมุนไพร ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และลักษณะทางกายภาพ ของทรัพยากรในพื้นที่ลุ่มน้ำลี้

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก นอกจากจะจัดทำแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบของสวนสมุนไพรโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและสื่อเรียนรู้แบบออนไลน์แล้ว ยังถือได้ว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ชุมชนสามารถใช้เป็นแหล่งในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพร การถ่ายทอดทางภูมิปัญญาเกี่ยวกับการปลูกสมุนไพร การดูแลรักษาพันธุ์สมุนไพรพื้นบ้านไม่ให้สูญหายไป และพัฒนาสู่การแปรรูปสมุนไพรเพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับ ผมหอม เชิดโกทา (2563, 106-114) ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาการอนุรักษ์พืชสมุนไพรพื้นบ้านของชุมชนตำบลหนองสังข์ อำเภอรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาการอนุรักษ์พืชสมุนไพรพื้นบ้านชุมชนตำบลหนองสังข์ เกิดจากคนในชุมชนไม่มีผู้สืบทอดภูมิปัญญาด้านการใช้สมุนไพรพื้นบ้านจากบรรพบุรุษ และไม่มีความรู้เรื่องสมุนไพร ชนิดของพืชสมุนไพร สรรพคุณและการใช้ประโยชน์ ขาดผู้ให้ความรู้ที่มีความรู้จริงและการสนับสนุนการขยายพันธุ์พืชสมุนไพรเพราะสมุนไพรจะได้มาจากป่าธรรมชาติ แต่ชุมชนมีการบุกรุกมีการตัดไม้ทำลายป่าอย่างต่อเนื่องมีผลทำให้สมุนไพรในชุมชนลดน้อยลงหรือบางชนิดก็สูญหายไปและหายากขึ้นจากปัญหาดังกล่าวพบว่าชุมชน

ต้องการให้มีการอบรมความรู้เรื่องสมุนไพร สรรพคุณและการใช้ประโยชน์ วิธีการปลูกและเพิ่มมูลค่า การเชื่อมเครือข่ายตลาดผู้ซื้อสมุนไพร

3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน

จากผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อแหล่งการเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อแหล่งเรียนรู้สวนสมุนไพร และ ความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ เท่ากัน ซึ่งความพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณารายละเอียดความพึงพอใจต่อแหล่งเรียนรู้ สวนสมุนไพร พบว่า ข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ สถานที่ที่มีความเหมาะสม รองลงมา คือ ความเหมาะสมของสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ และการจัดรูปแบบแหล่งเรียนรู้มีความเหมาะสม และความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ โดยข้อที่มีความพึงพอใจมากที่สุด คือ ความเหมาะสมของแหล่งเรียนรู้โดยภาพรวม รองลงมา คือ วิธีการนำเสนอข้อมูลมีความเหมาะสมและ ความน่าสนใจและดึงดูดความสนใจ

ข้อมูลจากข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้านมีความต้องการให้เพิ่มชนิดของสมุนไพรพื้นบ้าน การถ่ายทอดวิธีการใช้สมุนไพรพื้นบ้าน การส่งเสริมการแปรรูปสมุนไพรพื้นบ้าน และให้มีการสร้างเครือข่ายเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรและการแปรรูปสมุนไพร ซึ่งสอดคล้องกับ ชูศักดิ์ โภกะชา และนิรุทธ์ วัฒนภาส (2563: 269-282) ได้ศึกษาแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาสมุนไพรตามศาสตร์พระราชาราชของวัดกลางคูเวียง เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลการวิจัยพบว่า คนในชุมชนควรมีส่วนร่วมเพียรพยายาม ขับเคลื่อนและสานต่อองค์ความรู้สู่คนรุ่นหลัง และมีการรับรองภูมิปัญญาสมุนไพรให้เกิดมาตรฐานความปลอดภัย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีส่วนร่วม ร่วมแรง ร่วมใจ สามัคคี ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายน่าสนใจบนพื้นฐานของความพอเพียง ไม่มุ่งหวังผลกำไร และควรจะมีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลความรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านสื่ออย่างเป็นระบบและเป็นปัจจุบัน เพื่อส่งเสริมให้เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตของชุมชน

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรศึกษาปัจจัยหรือองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นแหล่งเรียนรู้สมุนไพรพื้นบ้าน
2. ควรมีการวิจัยและพัฒนาสนับสนุนแนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาสมุนไพรตามศาสตร์พระราชา ของจังหวัดตาก เพื่อให้ภูมิปัญญาสมุนไพรของจังหวัดตากเข้าสู่ความเป็นมาตรฐานยกระดับคุณภาพชีวิต
3. ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาแปรรูปผลิตภัณฑ์สมุนไพรพื้นบ้านของจังหวัดตาก ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และความเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ของกลุ่มอาชีพในชุมชน

บรรณานุกรม

- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2557). **พืชสมุนไพร ภูมิปัญญาไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- กระทรวงสาธารณสุข และองค์การภาครัฐ-เอกชน. (2559). **แผนแม่บทแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ.2560-2664**. กรุงเทพฯ: กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.
- กัญญารัตน์ เป็งงำเมือง, อธิรนาฎ จันสุตะ, โสมรัตน์ สแกเดช และพรภรณ์ สมขาว. (2562, กรกฎาคม - ธันวาคม). การสำรวจการใช้สมุนไพรในชุมชน ตำบลก่อเอ้ อำเภอลำดวน จังหวัดอุบลราชธานี. **วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี**, 8(2), 150-165.
- ชนิตรีนันท์ สุริยวิยาเวช. (2562, มกราคม - เมษายน). จากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สู่แผนแม่บทแห่งชาติว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทยด้วยการบูรณาการการศึกษาเกษตร. **วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม**, 18(1), 240-250.
- ชลดา สมัครเกษตรการ. (ม.ป.ป.). **หน่วยที่ 3 แหล่งเรียนรู้**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก <https://taichalada.files.wordpress.com/2015/03/3-1.pdf>. [2564, กันยายน 9].
- ชูศักดิ์ โปกะชา และนิรุทธ์ วัฒนโภาส. (2563, กรกฎาคม - ธันวาคม). แนวทางการส่งเสริมภูมิปัญญาสมุนไพรตามศาสตร์พระราชาราชของวัดกลางคูเวียงเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต. **วารสารสิรินธรปริทรรศน์**, 21(2), 269-282.
- ธนัชพร หาใต้ และมัลลิกา ทองเอม. (2564). **รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนสำหรับผู้สูงอายุ ในตำบลแม่ปะ อำเภอมะเข่ จังหวัดตาก** (รายงานผลการวิจัย). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ธนิษฐา กาใจ. 14 มิถุนายน 2565 : สัมภาษณ์.
- บุญศรี นุเกตุ. (2551). **โรคและสมุนไพร**. กรุงเทพฯ : โครงการสวัสดิการวิชาการสถาบันพระบรมชนก.
- ประกาย ชาญณรงค์. 21 กุมภาพันธ์ 2565 : สัมภาษณ์.

ผมหอม เชติโกทา. (2563, กันยายน – ธันวาคม). สภาพปัญหาการอนุรักษ์พืชสมุนไพรพื้นบ้านของชุมชนตำบลหนองสังข์ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. **วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์**, 14(3) 106-114.

มูลนิธิโครงการสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน. (ม.ป.ป.). **พืชสมุนไพรพื้นบ้าน**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <https://www.saranukromthai.or.th/sub/book/book.php?book=21&chap=7&page=t21-7-infodetail04.html>. [2564, กันยายน 16].

รอฮานี เจาะแม, วิไลวัลย์ แก้วดาทิพย์ และวิจิต เรืองแป้น. (2558, ตุลาคม - ธันวาคม). การใช้ประโยชน์พืชสมุนไพรของประชาชนที่อาศัยรอบพื้นที่เขาปกไย๊ะ อำเภอบันนังสตา จังหวัดยะลา. **วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน**, 21(4). 714-728.

รัถยานภิศ รัชตะวรรณ, ธมลวรรณ แก้วกระจก, วรรณรัตน์ จงเขตกิจ, ปิยะพร พรหมแก้ว, ดาลิมา สำแดงสาร และ ดลปภักดิ์ ทรงเลิศ. (2561, มกราคม – มิถุนายน). กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาสุขภาพ. **วารสารเทคโนโลยีภาคใต้**, 11(1), 231-238.

วิญญู ไทยอยู่. 3 กุมภาพันธ์ 2565 : สัมภาษณ์.

ส่วน ศฤงษ์อนันต์. 4 กุมภาพันธ์ 2565 : สัมภาษณ์.

สังข์ ปันเขียว. 21 กุมภาพันธ์ 2565 : สัมภาษณ์.

สามารถ ใจเตี้ย และพัชรี วงศ์ผืน. (2560, มกราคม – มิถุนายน). ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำลี้ จังหวัดลำพูน. **วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุดรดิตต์**, 9(1), 13-22.

สามารถ รอดสำราญ. (2557). **แหล่งเรียนรู้**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <http://aon57410031.blogspot.com/2014/08/31-32.html>. [2564, กันยายน 9].

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2547). **การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน**. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา. (2562). **พระราชบัญญัติผลิตภัณฑ์สมุนไพร พ.ศ.2562**. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). **สมุนไพร**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก: <https://dictionary.orst.go.th/>. [2564, กันยายน 16].

สุนทรี จินธรรม, จีรภัทร์ อัฐจิตศิลป์เวท และปิ่นณรภัส ถกถกักดี. (2562). **ภูมิปัญญาท้องถิ่นการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรในชุมชน ตำบลบ่อเงิน อำเภอลาดหลุมแก้ว จังหวัดปทุมธานี** (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สุนทรี จินธรรม, ปณัณร์ภัส ฤกษ์ภักดี และจิรภัทร์ อัฐฐิติศิลป์เวท. (2558). การศึกษาความหลากหลายของ
พรรณพืชสมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านดงบัง
ตำบลดงขี้เหล็ก อำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
ราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

สุนทรี ต๊ะสุ. 21 กุมภาพันธ์ 2565 : สัมภาษณ์.

อินสรณ์ วุฒิชรรมาภรณ์. 8 กุมภาพันธ์ 2565 : สัมภาษณ์.

Cohen, J.M., and Uphoff, N.T. (1980). **Participations place in rural development** : Seeking
clarity through specificity. New York : World Developments.

73

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1981). **Rural Development Participation: Concept and Measure**
for Project Design Implementation and Evaluation: Rural Development Committee
Center for international Studies. New York: Cornell University Press

Wenger, E.T. (1998). **Communities of practice : Learning, meaning and identity**.
Cambridge : CambridgeUniversity

การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้าน ในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

Development of a Learning Center through the Process of Community Contribution in the Usefulness of Local Herbs in Mae Sot District, Tak Province.

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหลากหลายและลักษณะของการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
2. เพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
3. พัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน
4. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้พืชสมุนไพรพื้นบ้าน

ผลการวิจัย

ลักษณะของการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก โดยกลุ่มผู้สูงอายุ ประชาชนชาวบ้าน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้ใช้ประโยชน์จากสมุนไพรและเป็นสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน จำนวน 12 ชนิด ได้แก่ (1) เจตมูลเพลิงแดง (ปิดปิวแดง) (2) เจตมูลเพลิงขาว (3) ม่านพระอินทร์ (หญ้าดอกขาว) (4) ช้างย่ำเปอะ (โตไม่รู้ลืม) (5) ชลู่ (6) คนทีสอ (สีเสื่อน้อย) (7) ไพล (8) ใบสบเสื่อ (9) หญ้าตดหมา (กระพังโหม) (10) พลุ (11) เถาเอ็นอ่อน และ (12) หญ้าเอ็นยืด (ผักกาดน้ำ)

การพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ดำเนินการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบของสวนสมุนไพรโดยนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อสมุนไพร ชื่อพื้นบ้าน รูปภาพของสมุนไพรและคิวอาร์โค้ดสำหรับการเข้าถึงข้อมูลของแหล่งเรียนรู้แบบออนไลน์ โดยใช้พื้นที่ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด และพัฒนาสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ของพืชสมุนไพรพื้นบ้าน โดยได้นำเสนอในเว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ในหัวข้อสมุนไพรพื้นบ้าน นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับชื่อของสมุนไพร ลักษณะเฉพาะทางกายภาพของสมุนไพร ส่วนที่ใช้สมุนไพรเป็นยา สรรพคุณของสมุนไพร และข้อมูลเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรของประชาชนชาวบ้าน ผู้สูงอายุ และวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก

ส่วนของพืชสมุนไพรที่นำมาใช้ประโยชน์ส่วนใหญ่เป็นส่วนของใบ ราก ต้น และผล ส่วนใหญ่จะนำไปต้มน้ำดื่มและคั้นเอาน้ำดื่ม และแบ่งลักษณะการขยายพันธุ์ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ สมุนไพรที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ สมุนไพรที่ต้องมีการขยายพันธุ์โดยการปักชำ และสมุนไพรที่ต้องขยายพันธุ์โดยใช้เหง้าหรือหัว

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้ใช้บริการแหล่งเรียนรู้ พืชสมุนไพรพื้นบ้าน พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจต่อแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบสวนสมุนไพร และ ความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการเรียนรู้แบบออนไลน์ เท่ากัน ซึ่งความพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.55)

ประวัตินักวิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์มัลลิกา ทองแถม

ชื่อ - นามสกุล นางสาวมัลลิกา ทองแถม

ตำแหน่งทางวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

1. ประวัติการศึกษา

ปีการศึกษา 2540 บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์บัณฑิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ปีการศึกษา 2549 บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์มหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

2. ที่อยู่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก 63110

3. เบอร์โทรศัพท์ 089-9616749

4. อีเมล manligathongem@gmail.com

5. ผลงานทางวิชาการ 5 ปี ย้อนหลัง (60-64)

วิจัย

มัลลิกา ทองแถม ฉีรศิลป์ กันธา อังคณา ตาเสนา และนิพัทธ์พนธ์ ฤชา. (2563). รูปแบบการพัฒนา
ป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา ป่าชุมชน
บ้านห้วยหินฝน ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (รายงานผลการวิจัย).

กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ฉันทพร หาได้ และมัลลิกา ทองแถม. (2563). รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง
และเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่
ยั่งยืนสำหรับผู้สูงอายุในตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (รายงานผลการวิจัย).

กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

อังคณา ตาเสนา, ฉีรศิลป์ กันธา, มัลลิกา ทองแถม และนิพัทธ์พนธ์ ฤชา. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์
ข้าวเกรียบของกลุ่มผู้สูงอายุ บ้านห้วยกะโหลก ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
(รายงานผลการวิจัย). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ฉีรศิลป์ กันธา, อังคณา ตาเสนา, มัลลิกา ทองแถม และนิพัทธ์พนธ์ ฤชา. (2564). รูปแบบการ
บริหารจัดการพื้นที่ทำกินแบบมีส่วนร่วม บนฐานนิเวศวัฒนธรรมชุมชน ของบ้าน
ขอแะระกลา-บ้านปอเคลอะเต อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก (รายงานผลการวิจัย). ตาก:
สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.).

บทความวิจัยที่นำเสนอในการประชุมวิชาการ

ธีรศิลป์ กันธา, มัลลิกา ทองเอม และอังคณา ตาเสนา. (2561). **บัตรสวัสดิการแห่งรัฐกับการพัฒนาที่ยั่งยืน**. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5. (หน้า 10 - 16). กำแพงเพชร. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

มัลลิกา ทองเอม, ธีรศิลป์ กันธา, อังคณา ตาเสนา, นิธิฐพนธ์ ฤชา และพิพัฒน์ เกตุดี. (2563).

ศักยภาพของป่าชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านห้วยหินฝน ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 9 และระดับนานาชาติครั้งที่ 2. (หน้า 112-121). เพชรบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

บทความวิจัยตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับชาติและนานาชาติ

ธีรศิลป์ กันธา, อังคณา ตาเสนา, มัลลิกา ทองเอม และวิชานนท์ ฝ่องจิตต์. (2562, ตุลาคม - ธันวาคม). สภาพและปัญหาอุปสรรคของการค้าชายแดนบริเวณช่องทางบ้านเป็งเค็งอำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก. **วารสารศึกษการ:วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**, 25(4), 67-75.

ธนัชพร หาได้ และมัลลิกา ทองเอม. (2564, ตุลาคม - ธันวาคม). รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนสำหรับผู้สูงอายุในตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. **วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**. 5(4), 157-165.

อังคณา ตาเสนา, ธีรศิลป์ กันธา และมัลลิกา ทองเอม. (2564, มกราคม - มิถุนายน). คุณภาพชีวิตแรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก. **วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา**, 6(1), 20-32.

ประวัตินักวิจัย : นายธนัชพร หาได้

ชื่อ - นามสกุล นายธนัชพร หาได้

ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์

1. ประวัติการศึกษา

ปริญญาเอก ปร.ด. (บริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม กำลังศึกษา

ปริญญาโท บธ.ม. (การบริหารธุรกิจ) มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่สำเร็จ 2555

ปริญญาตรี บธ.บ. (การจัดการ) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปีที่สำเร็จ 2550

2. ที่อยู่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก 63110

3. เบอร์โทรศัพท์ 081-1831149

4. อีเมล tanatporn.h@gmail.com

5. ผลงานทางวิชาการ 5 ปี ย้อนหลัง (60-64)

วิจัย

ธนัชพร หาได้ และมัลลิกา ทองแถม. (2563). รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนสำหรับผู้สูงอายุในตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (รายงานผลการวิจัย). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร. บทความวิจัยที่นำเสนอในการประชุมวิชาการ

ยอดขวัญ ชื่นบาน, ธัญพัฒน์ สกุนตินันทร, ธนัชพร หาได้ และสันติ คู่กระสังข์. (2562). ผลของโปรแกรมการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษาต่อทัศนคติในวัยรุ่นตอนต้น. การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ราชธานีวิชาการ การวิจัยเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ครั้งที่ 4. (หน้า 1518-1527). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชธานี.

สันติ คู่กระสังข์, ราววาด ยิ้มสวัสดิ์ และธนัชพร หาได้. (2563). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวบ้านห้วยหินฝน ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ราชภัฏวิจัย ครั้งที่ 6. (หน้า 312-320). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม.

บทความวิจัยตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับชาติและนานาชาติ

ปิ่นนทิต บณขุนทด, ริร์ พิมมานุรักษ์, ธนัชพร หาได้ และสันติ คู่กระสังข์. (2562, มกราคม-มีนาคม). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ตำบลอิสาน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์, 6(1), 209-222.

ธนัชพร หาได้ และมัลลิกา ทองเอม. (2564, ตุลาคม - ธันวาคม). รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้
เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ให้เป็น
แหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนสำหรับผู้สูงอายุในตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. วารสาร
สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม,5(4), 157-165.

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ประวัตินักวิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศิลป์ กันธา

ชื่อ - นามสกุล ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธีรศิลป์ กันธา

ตำแหน่งทางวิชาการ ผู้ช่วยศาสตราจารย์

1. ประวัติการศึกษา

ปี 2542 วิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์ จาก มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ปี 2544 รัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต จาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ปี 2552 เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต จาก มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ปี 2560 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยีชุมชน

จาก มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

2. ที่อยู่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก 63110

3. เบอร์โทรศัพท์ 081-111-8176

4. อีเมลล์ tkeddy2522@gmail.com

5. ผลงานทางวิชาการ 5 ปี ย้อนหลัง (60-64)

วิจัย

ธีรศิลป์ กันธา อังคณา ตาเสนา และพิริยะ กาญจนคงคา. (2560). การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน
ชนบทในจังหวัดตาก เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
(รายงานผลการวิจัย). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ธีรศิลป์ กันธา และอังคณา ตาเสนา. (2561). สภาพและปัญหาอุปสรรคของการค้าชายแดน
บริเวณช่องทางบ้านเป็งเค็ง อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก (รายงานผลการวิจัย).
กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

มัลลิกา ทองแถม ธีรศิลป์ กันธา อังคณา ตาเสนา และนิพัทธ์พนธ์ ฤชา. (2563). รูปแบบการพัฒนา
ป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา ป่าชุมชน
บ้านห้วยหินฝน ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (รายงานผลการวิจัย).
กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ธีรศิลป์ กันธา และอังคณา ตาเสนา. (2564). แนวทางการยกระดับของเกษตรกรรายย่อยแบบมี
ส่วนร่วมเพื่อเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ ในพื้นที่ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัด
ตาก (รายงานผลการวิจัย). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

อังคณา ตาเสนา, ธีรศิลป์ กันธา, มัลลิกา ทองแถม และนิพัทธ์พนธ์ ฤชา. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์
ข้าวเกรียบของกลุ่มผู้สูงอายุ บ้านห้วยกะโหลก ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
(รายงานผลการวิจัย). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ธีรศิลป์ กันธา อังคณา ตาเสนา, มัลลิกา ทองเอม และนิพัทธ์ ฤชา. (2564). รูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินแบบมีส่วนร่วม บนฐานนิเวศวัฒนธรรมชุมชน ของบ้านขอแชรกะลา-บ้านปอเคลอะเต อำเภอสองยาง จังหวัดตาก (รายงานผลการวิจัย). ตาก: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.).

บทความวิจัยที่นำเสนอในการประชุมวิชาการ

ธีรศิลป์ กันธา, อังคณา ตาเสนา. (2561). การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน ในการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานชีวมวลของชุมชนห่างไกล ในจังหวัดตาก. การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๕ “ศาสตร์พระราชากับนวัตกรรมการสร้างสังคมอุดมปัญญาในยุคไทยแลนด์ 4.0”. (เล่มที่ 1 หน้า 10-16). ลำพูน. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน.

อังคณา ตาเสนา, ธีรศิลป์ กันธา. (2561). การพยากรณ์ผู้โดยสารสนามบินแม่สอด จังหวัดตาก. การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 18 และลำปางวิจัย ครั้งที่ 4. (หน้า 97-115). ลำปาง. มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

ธีรศิลป์ กันธา, มัลลิกา ทองเอม และอังคณา ตาเสนา. (2561). บัตรสวัสดิการแห่งรัฐกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5. (หน้า 10 - 16). กำแพงเพชร. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

มัลลิกา ทองเอม, ธีรศิลป์ กันธา, อังคณา ตาเสนา, นิพัทธ์ ฤชา และพิพัฒน์ เกตุดี. (2563).

ศักยภาพของป่าชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านห้วยหินฝน ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 9 และระดับนานาชาติครั้งที่ 2. (หน้า 112-121). เพชรบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

บทความวิจัยตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับชาติและนานาชาติ

ธีรศิลป์ กันธา อังคณา ตาเสนา และเอกรัฐ ปัญญาเทพ. (2560). ศักยภาพการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานชีวมวลของชุมชนห่างไกล ในจังหวัดตาก. วารสารวิชาการเทคโนโลยีพลังงานและสิ่งแวดล้อม, 4(2), 38-45.

ธีรศิลป์ กันธา, อังคณา ตาเสนา, มัลลิกา ทองเอม และวิชานนท์ ผ่องจิตต์. (2562, ตุลาคม – ธันวาคม). สภาพและปัญหาอุปสรรคของการค้าชายแดน บริเวณช่องทางบ้านเป็งเค็ง อำเภ่อู้มผาง จังหวัดตาก. วารสารสักทอง:วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 25(4). 67-75.

อังคณา ตาเสนา, ธีรศิลป์ กันธา และมัลลิกา ทองเอม. (2564, มกราคม - มิถุนายน). คุณภาพชีวิต
แรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัย
ราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. 6(1). 20-32.

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ประวัติผู้วิจัย : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อังคณา ตาเสนา

1. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) น.ส.อังคณา ตาเสนา
2. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Miss ANGKANA TASENA
3. ตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์

4. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก

222 หมู่ 7 มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ต.แม่ปะ อ.แม่สอด จ.ตาก 63110
โทรศัพท์ 055-801661-2 โทรสาร 055-801663 มือถือ 083-5784605
E-mail: taseana.nuna@gmail.com, nunazaa157@gmail.com

5. ประวัติการศึกษา

ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ ปีการศึกษา 2562 มหาวิทยาลัยแม่โจ้
เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์) ปีการศึกษา 2554 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เศรษฐศาสตร
บัณฑิต (เศรษฐศาสตร์) ปีการศึกษา 2552 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

6. ผลงานทางวิชาการ 5 ปี ย้อนหลัง (60-64)

วิจัย

ธีรศิลป์ กันธา อังคณา ตาเสนา และพิริยะ กาญจนคงคา. (2560). การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน
ชนบทในจังหวัดตาก เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน
(รายงานผลการวิจัย). กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ธีรศิลป์ กันธา และอังคณา ตาเสนา. (2561). สภาพและปัญหาอุปสรรคของการค้าชายแดน
บริเวณช่องทางบ้านเป็งเค็ง อำเภอมะนัง จังหวัดตาก (รายงานการวิจัย). กำแพงเพชร:
มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

มัลลิกา ทองแถม ธีรศิลป์ กันธา อังคณา ตาเสนา และนิพัทธ์พนธ์ ฤชา. (2563). รูปแบบการพัฒนา
ป่าชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา ป่าชุมชน
บ้านห้วยหินฝน ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก (รายงานผลการวิจัย).
กำแพงเพชร: มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ธีรศิลป์ กันธา และอังคณา ตาเสนา. (2564). แนวทางการยกระดับของเกษตรกรรายย่อยแบบมี
ส่วนร่วมเพื่อเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ ในพื้นที่ตำบลแม่กาษา อำเภอแม่สอด จังหวัด
ตาก (รายงานผลการวิจัย). กำแพงเพชร: : มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

อังคณา ตาเสนา, ธีรศิลป์ กันธา, มัลลิกา ทองแถม และนิพัทธ์พนธ์ ฤชา. (2564). การพัฒนาผลิตภัณฑ์
ข้าวเกรียบของกลุ่มผู้สูงอายุ บ้านห้วยกะโหลก ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
(รายงานผลการวิจัย). กำแพงเพชร. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

ธีรศิลป์ กันธา, อังคณา ตาเสนา, มัลลิกา ทองแถม และนิพัทธ์พนธ์ ฤชา. (2564). รูปแบบการบริหารจัดการพื้นที่ทำกินแบบมีส่วนร่วมบนฐานนิเวศวัฒนธรรมชุมชน ของบ้านขอแะระกลา-บ้านปอเคลอะเต อำเภอกงหราจังหวัดตาก (รายงานผลการวิจัย). ตาก. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.).

บทความวิจัยที่นำเสนอในการประชุมวิชาการ

ธีรศิลป์ กันธาและ อังคณา ตาเสนา. (2561). การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทน ในการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานชีวมวลของชุมชนห่างไกล ในจังหวัดตาก. การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ ๔ “ศาสตร์พระราชากับนวัตกรรมสร้างสังคมอุดมปัญญาในยุคไทยแลนด์ 4.0”. (เล่มที่ 1 หน้า 10-16)ลำพูน. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน.

อังคณา ตาเสนา และธีรศิลป์ กันธา. (2561). การพยากรณ์ผู้โดยสารสนามบินแม่สอด จังหวัดตาก. การประชุมวิชาการนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ เครือข่ายบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ ครั้งที่ 18 และลำปางวิจัย ครั้งที่ 4. (หน้า 97-115). ลำปาง. มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.

ธีรศิลป์ กันธา, มัลลิกา ทองแถม และอังคณา ตาเสนา. (2561). บัตรสวัสดิการแห่งรัฐกับการพัฒนาที่ยั่งยืน. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 5. (หน้า 10 - 16). กำแพงเพชร. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

มัลลิกา ทองแถม, ธีรศิลป์ กันธา, อังคณา ตาเสนา, นิพัทธ์พนธ์ ฤชา และพิพัฒน์ เกตุดี. (2563).

ศักยภาพของป่าชุมชนเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาป่าชุมชนบ้านห้วยหินฝน ตำบลแม่ปะ อำเภอมะนัง จังหวัดตาก. การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 9 และระดับนานาชาติครั้งที่ 2. (หน้า 112-121). เพชรบูรณ์. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

บทความวิจัยตีพิมพ์ในวารสารวิชาการระดับชาติและนานาชาติ

ธีรศิลป์ กันธา อังคณา ตาเสนา และเอกรัฐ ปัญญาเทพ. (2560). ศักยภาพการผลิตไฟฟ้าจากพลังงานชีวมวลของชุมชนห่างไกล ในจังหวัดตาก. วารสารวิชาการเทคโนโลยีพลังงานและสิ่งแวดล้อม, 4(2), 38-45.

ธีรศิลป์ กันธา, อังคณา ตาเสนา, มัลลิกา ทองแถม และวิชานนท์ ฝ่องจิตต์. (2562, ตุลาคม – ธันวาคม). สภาพและปัญหาอุปสรรคของการค้าชายแดน บริเวณช่องทางบ้านเป็งเคลิ่ง อำเภอยิ้มผาง จังหวัดตาก. วารสารสักทอง:วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 25(4). 67-75.

อังคณา ตาเสนา, ธีรศิลป์ กันธา และมัลลิกา ทองแถม. (2564, มกราคม - มิถุนายน). คุณภาพชีวิตแรงงานไทยในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษตาก. วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา. 6(1). 20-32.

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

หนังสือรับรองการใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยหรือสร้างสรรค์

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

ชื่อองค์กร/ชุมชน/ภาคธุรกิจที่นำไปใช้ประโยชน์ โรงเรียนเทศบาลเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
สถานที่ตั้ง เลขที่ 561 หมู่ที่ 10 ตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก รหัสไปรษณีย์ 63110
โทรศัพท์ 0 5553 1524

ขอรับรองว่าได้นำผลงานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร เรื่อง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอ แม่สอด จังหวัดตาก (Development of a Learning Center through the Process of Community Contribution in the Usefulness of Local Herbs in Mae Sot District, Tak Province.)

ของ ผศ.มัลลิกา ทองแถม, ผศ.ดร.ธีรศิลป์ กันธา, อาจารย์ธนัชพร หาได้ และ ผศ.ดร.อังคณา ตาเสนา สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร โดยใช้ประโยชน์ใน ระหว่างวันที่ 25 ธันวาคม 2566 ถึงวันที่ 31 มกราคม 2566

โดยวัตถุประสงค์ของการนำไปใช้มีดังนี้ (สามารถระบุได้มากกว่า 1 ประเด็น)

การใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ (โปรดระบุรายละเอียด) ได้นำองค์ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชนตามผลการวิจัย มาใช้ในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ให้กับคณะครูและนักเรียน โดยได้นำคณะครูและนักเรียนเข้ามาศึกษาดูงาน

การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย (โปรดระบุรายละเอียด) ได้นำข้อมูลในส่วนของข้อเสนอแนะในแบบสอบถามการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งเรียนรู้โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพืชสมุนไพรพื้นบ้านในพื้นที่อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในประเด็นของการสร้างเครือข่ายเกี่ยวกับใช้และแปรรูปสมุนไพร โดยคณะผู้บริหารเห็นว่า ควรมีการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สมุนไพรให้กับนักเรียน รวมถึงสร้างแหล่งเรียนรู้สมุนไพรพื้นบ้านเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับนักเรียนต่อไป

ทั้งนี้ผลจากการที่องค์กร/หน่วยงาน/กลุ่ม ได้นำผลงานวิจัย/งานสร้างสรรค์/งานวิชาการ มาใช้ประโยชน์ จากการเข้าศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้สมุนไพร ณ ศูนย์การเรียนรู้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด คณะผู้บริหารได้พิจารณาเห็นควรสร้างเครือข่ายความรู้ด้านสมุนไพรร่วมกับมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด และสร้างแหล่งเรียนรู้สมุนไพรที่โรงเรียน เพื่อให้คณะครูและนักเรียนได้มีแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับสมุนไพร

ข้าพเจ้าขอลงนามในหนังสือรับการนำไปใช้ประโยชน์ด้วยความจริงทุกประการ

ลงชื่อ (ผู้ใช้ประโยชน์)

(นางสาวนิภาภรณ์ อินนาคกุล)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสถานศึกษา

วันที่ 9 เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566 ที่รับรอง

หมายเหตุ ๑. การใช้ประโยชน์ในเชิงสาธารณะ เช่น ผลงานวิจัยที่นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์แก่สาธารณชนในเรื่องต่างๆ ที่ทำให้คุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของประชาชนดีขึ้น ได้แก่ การใช้ประโยชน์ด้านสาธารณสุข ด้านการบริหารจัดการสำหรับวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SME) ด้านวิถีชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ด้านศิลปะและวัฒนธรรม เป็นต้น

๒. การใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบาย เช่น ใช้ประโยชน์จากผลงานวิจัยเชิงนโยบายในการนำไปประกอบเป็นข้อมูลการประกาศใช้กฎหมาย หรือกำหนดมาตรการ กฎเกณฑ์ต่างๆ โดยองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เป็นต้น

๓. การใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ เช่น งานวิจัยหรืองานสร้างสรรค์ที่นำไปสู่การพัฒนาสิ่งประดิษฐ์ หรือผลิตภัณฑ์ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ หรือนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เป็นต้น

๔. การใช้ประโยชน์ทางอ้อมของงานสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการสร้างคุณค่าทางจิตใจ ยกระดับจิตใจ ก่อให้เกิดสุนทรียภาพ สร้างความสุข เช่น งานศิลปะที่นำไปใช้ในโรงพยาบาล ซึ่งได้มีการศึกษาและการประเมินไว้